

Değerli Kubbealtı Dostları

Yeni bir mizanpaj ve kapakla, yazar ve şâirlerimizin makâle ve şiirleriyle yine karşınızdayız. Sohbet toplantılarımız 9 Aralık 2006 târihinde vakıf mer-kezinde, Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç'ın "Tasavvuf Kültürümüz" başlıklı konuşması ile başladı. İkinci toplantımız 13 Ocak 2007 Cu-martesi günü saat 16.00'da gerçekleşecek. Bu toplantının konuşma-cısı Vâhit Erdem.

Vakfımızda İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ı vefâtının 50. yılı münâsebetiyle yâd edeceğiz. Prof. Dr. Alâeddin Yavaşca 3 Şubat 2007 târihinde sohbetlerine iştirak ettiği ve yakınında bulunduğu İbnülemin Mahmud Kemal'i anlatacak. Doç. Dr. Ömer Turan 17 Şu-bat 2007 târihinde "Ermeni Meselesi"nin mâhiyetini dile getirecek. Mehmed Niyazi'nin de 3 Mart 2007 târihinde "Medeniyetimiz ve Balkanlar" konulu bir sohbet toplantısı olacak.

Kubbealtı'nın Hanımlar'ı tarafından her yıl tertip edilen ker-mes, 23 Aralık 2006 târihinde vakıf binâmızda yapıldı.

Kubbealtı neşriyâtı olarak iki yeni kitabı kültür hayâtımıza kazandırmış bulunuyoruz. İlki vakfımızın kurucusu ve mütefekkir Sâmiha Ayverdi'nin "Dünden Bugüne Ne Kalmıştır" adlı eseri; ikin-cisi ise Prof. Dr. Ahmed Yüksel Özemre'nin "Galatasaray-ı Mekteb-i Sultâni'sinde Sekiz Yılım" adlı hâtıralarıdır.

Bu sene değerli edebiyatçı, vakfımıza gönül ve emek vermiş bu-lunan vâkımız merhum Nihad Sâmi Banarlı'nın doğumunun 100. yılıdır. Bu vesîle ile Banarlı hakkında başta İstanbul'da olmak üzere birçok şehirde mühim toplantılar yapılacak ilk toplantı 22 Aralık 2006 târihinde Zübeyde Hanım Kültür Merkezi'nde gerçekleşti. Fâ-tih Belediyesi'nin tertip ettiği toplantının konuşmacısı Prof.Dr. Kâ-zım Yetiş idi. Bâzı üniversitelerimizin edebiyat fakültelerindeki Türk Dili ve Edebiyâtı bölümleri de aziz hocayı yâd etmek için şim-diden kolları sıvamış bulunuyor. Kubbealtı Neşriyâtı da Banarlı kül-liyâtının müteaddit baskılarını yayımlamaya devam ediyor. Hocanın "Devlet ve Devlet Terbiyesi" isimli eseri yakında yeniden neşredi-lecek. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Müdürlüğü ile yapılan görüşme sonucunda Nihad Sâmi Banarlı için bir program yapılması kararlaştırıldı. Prof. Dr. Orhan Okay, Prof. Dr. Kemal Eraslan ve Prof. Dr. Şeyma Güngör'ün konuşmacı olarak katılacağı toplantı 10 Şubat 2007 târihinde Üsküdar'daki Altunizâde Kültür Merkezi'nde yapılacak.

İkinci önemli toplantı vakfımızın başkanı muhterem İlhan Ay-verdi hakkında olacak. "Türkçe'nin En Büyük Sözlüğünün Müellifi: İlhan

Ayverdi” başlığıyla tertip edilen program 21 Nisan 2007 târi-hinde Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi’nde yapılacak.

Bir diğer toplantı da vefâtının 40. yılında rahmetle anacağımız vâkıfımız Prof. Dr. Ali Fuad Başgil hakkında olacak ve Altunizâde Kültür Merkezi’nde 14 Nisan’da gerçekleşecektir.

Vakfımız bünyesinde açılan kurslardan Yazı Atölyesi kursu ise 10 Şubat 2007 târihinde başlayacak ve 12 Mayıs 2007 târihinde sona erecek. 14 hafta devam edecek olan kursumuzun hocaları Dr. Fah-rünnisa Bilecik, Dr. Murat Aşıcı, Dr. Nevnihâl Bayar, Aliye Aren ve Seval Yardım’dır. Kurslarımızdan Türk mûsikîsi ve tezhib devam ederken, Osmanlı Türkçesi ve Hat Sanatı’nın yeni dönemi 3 Şubat 2007 târihinde; Türkçeyi Doğru ve Güzel Konuşma (Diksiyon) kur-sumuz ise, 3 Mart 2007 târihinde yeniden başlayacak.

Aboneleri sona eren okuyucularımıza aboneliklerini yenileme-leri husûsunu hatırlatırken, konu ile alâkalı bilgiyi ihtiva eden yazı mecmuamızla birlikte size takdim edilmektedir.

Mübârek Kurban Bayramınızı ve yeni yılınızı tebrik eder, hayırlı, bereketli ve huzur dolu seneler dileriz.

Kubbealtı

Bir Vatikan mensûbunun isteği üzerine

Sâmiha Ayverdi

Evvelâ Türklerin bir husûsiyetinden kısa-ca bahsettikten sonra söze başlamak isti-yorum. Türk, kültürünü kitâbî olmaktan çok, şifâhî olarak sürdür-müştür. Meselâ hattat, yazdığı Kur'ân-ı Kerîm'e imzâ koymayı lü-zûmsuz bir gösteriş, bir benlik alâmeti sayarak bundan çekinmiştir. Kezâ, çok defa da inşâ ettiği bir âbideye ismini koydurmamıştır.

İşte bu çekingen ve tevâzu dolu anlayışla hareket eden Türk, hâkim olduğu coğrafyalarda yaşayan değişik ırk ve ayrı mezhep sâ-hibi toplulukları kucaklayan insânî ve medenî politikasını asla dün-yâya duyurmak lüzûmunu hissetmemiştir.

Türklerin bu insânî tutumlarında târihî ve millî hasletleri oldu-ğu kadar, dînî inanışlarının da bilhassa tesiri pek büyüktür.

Ancak, Türklerin etnik gruplara ve bilhassa kitap ehli olarak bil-dikleri hıristiyanlara karşı sıcak ve insânî davranışlarını etrâfa ak-settirmemiş olmalarından faydalanan bâzı cemaatler, kendi men-faatleri istikâmetinde gerçeklerle alâkası olmayan propagandalarla dünya kamu oyunu şaşırtmışlardır. Meselâ Osmanlı Devleti çatısı altında, içtimâî, vicdânî ve iktisâdî bir ferahlık içinde yaşayan Erme-ni azınlığının devlete karşı ayaklanmalar, toplu katliamlar ve sabo-tajlara girişmeleri târihî bir gerçektir. Ne var ki, ipuçları yabancı mihrakların, bilhassa solun elinde olan bu kukla kalabalık, yabancı devletlerin menfaatlerine birer şuur-suz âlet olarak Türk kanı dök-mekten zevk almakta bulunuyor.

Şu ne hazin ki, yabancı devletlerin ağına düşmüş eşkiyâ ruhlu komitacılar, ırkdaşlarının huzûruna tahammül edemeyerek, Türk komşuları ile dostâne bir hayat süren bir kısım Ermeni-yi, Türklerin onlara gösterdiği yakınlığı çekemeyerek kendi soylarından olan bu insanları tehdit etmekte, hatta söz geçiremedikleri takdirde öldür-mektedirler. Halbuki, Hz. Ebû Bekir'in hilâfete geçer geçmez neşret-tiği emirnâmedeki ruh, müslüman Türk'ün anlayışında târih bo-yunca tatbik zemîni bulmuştur.¹

¹ Asr-ı Saâdet, Süleyman Nedvî, ter. Ömer Rızâ Doğrul, İst. 1928, C.6, s.72.

“Hiyânet etmeyiniz; gadr etmeyiniz, haddi tecâvüz etmeyiniz. Kimsenin âzâsını kesmeyiniz. Çocukları, ihtiyarları, kadınları öldürmeyiniz. Hurma ağaçlarını kesip yakmayınız. Yemiş veren bir ağaca dokunmayınız. Koyun, inek, deve gibi hayvanları gıdâdan başka bir maksat için kesmeyiniz. Yolda manastıra çekilmiş adamlara rast geleceksiniz; onları kendi hallerine bırakınız.”

Engizisyonndan kaçabilen Müsevî cemaatini İspanya'ya gemiler göndererek kurtarıp Türkiye'ye getiren Sultan II. Bâyezid ve daha sonra da Osmanlı tahtına çıkan pâdişahlar, Müsevî muhâceretine kapılarını açmış ve onlara tahmin edemeyecekleri refahlı bir hayat temin eylemiştir. Ama ne yazık ki Müsevî, bu iyiliğin kadrini bilme-miş ve sığındığı devleti iktisâdî, hatta siyâsî müşküllere sokmaktan asla geri kalmamıştır.

Gene İslâmiyet'in (la ikrahe fiddin) "dinde zorlama yoktur," em-ri ile gene bir başka Kur'ân âyetinde (le kûm dîni kûm veli yedin) "senin dinin sana, benimki banadır," buyrulmak sûretiyle bu insan hakları dâvâsı hal edilmiş bulunuyor. Nitekim bir müslüman erkek, bir hıristiyan kadınla evlendiği takdirde onun islâmiyeti kabûle zorlanmasının târihte hiç misâli olmamıştır. Öyle ki Osmanlı hüküm-dârı II. Murad, Sırp Kralı Yorgi Brankoviç'in kızı Prenses Maria ile evlenmiş, fakat prenses, pâdişâhın ölümünden sonra memleketine dönmek istemiş. Ancak, babasının yerine kral olan kardeşi kendisi-ne öylesine kötü muâmele etmiş ki, gördüğü bu hakârete karşı, şah-sen hiçbir müdâfaa imkânı olmadığından, Osmanlı tahtına oturan üvey oğlu II. Sultan Mehmed'den yardım istemeye mecbur olmuş. Böylece de genç Osmanlı pâdişâhı, Sırp kralına haddini bildirerek, üvey annesini, gördüğü tazyik ve sıkıntıdan kurtarmıştır.

Türk sarayına Prenses Maria olarak giren genç kadın, burada Maria Sultan olarak isimlendirilmiş baştan sona kadar bu mesut iz-divaç ile târihe nam bırakmıştır.

Beyt'ül Makdis'in sulh anlaşmasını bizzat imzâlamak üzere bu şehre gelen Hz. Ömer de şehrin piskoposu ile konuşurken namaz vaktinin gelmesi üzerine kilisenin dışında namaz kılmayı tercih etmiştir. Piskoposun bütün ısrarlarına rağmen Hz. Ömer ne Kıyâme ne de onun yanındaki Kostantin kiliselerinde namaz kılmıştır. Halî-fenin bu şekildeki davranışı, daha sonra gelecek müslümanların bu kiliseleri ibâdet yeri kabul edip hıristiyanları kiliseden çıkarmaya te-şebbüs edecekleri endîşesinden kaynaklanmıştır.

Beyt'ül Makdis'e âit anlaşmanın:

1. Maddesinde: Kiliselerde oturulmayacaktır. Bu kiliseler ve müştemilâtı ile onların haçları ve malları yıkılmayacak ve azaltılmayacaktır.

2. Maddesinde: Dinlerinden dolayı rahatsız edilmeyecekler ve onlardan birisi zarar görmeyecektir.

7. Maddesinde: Bizanslılarla birlikte İliya'yı terk etmek isteyen halkın da canları, malları ve haçları korunacaktır, onlar istedikleri yere ulaşınca kadar bu koruma devam edecektir, kaydı bulun-maktadır.

İstanbul'un Boğaziçi semtinde Kuzguncuk isimli bir köy vardır. Gerek vapurla geçerken gerek karadan araba ile giderken XX. asır dünya medeniyetlerinin şâhit olmadığı bir manzara ile karşılaşır-sınız. Öyle ki köyde, câmi, kilise ve havra yan yana, âdeta kucaklaş-mış gibi bir aradadır.

XV. asırda Jean Hunyad'a*, "Balkanlar'ı istilâ edersen icrâatın ne olacaktır" diye sorulduğunda, "Bütün Ortodoks kiliseleri yıktıracağım" dediği târihî bir gerçektir. Aynı târihte aynı sual II. Sultan Mehmed'e sorulduğunda, "Balkanları istilâ edersem her kilisenin yanına bir câmi yaptıracağım, isteyen ona isteyen buna gitsin" de-miş olduğu da gene târihin şâhit olduğu bir hakîkattir.

Beş yüz sene Türk hâkimiyeti altında kalan Balkanlar'ın, hudutlarımızın dışında kalmasından yarım asır sonra Türk âbide ve eserlerinin yüzde doksan beşi tahrip edilerek bu medeniyet eserlerinden iz bırakılmamıştır. Eğer Türkler, 600 seneye yakın bir zaman ellerinde tuttıkları Balkan Hıristiyanlığı üstünde asimilasyon hareketine girişmiş olsalardı bugün Rumeli'de bir tek Bulgar, Sırp, Romen ve Yunan kalmamış olurdu.

Bundan 533 sene evvel Fâtih Sultan Mehmed, İstanbul'u fethet-tiğinde Genadios ismindeki râhibi patrik tâyin etmiş ve yerli hıristiyanların içtimâî, vicdânî ve iktisâdî her türlü muâmele ve yaşayışın-da onları kendi örf ve âdetleri gereğince serbest bırakmıştır.

Elli sene Latin istilâsını yaşamış şehirde ise istilâcılarının yapmış olduğu tahribâta rağmen Osmanlı pâdişâhı, Bizans'ın geri kalan sanat eserlerini büyük bir titizlikle korumuş, fethin ilk günlerinin he-yecânı ile coşarak Ayasofya'dan bir mozaik sökmek isteyen Yeniçe-ri'nin şiddetle cezâlandırılmasını emretmiştir.

Türklerin millî ve dinî adâlet ve insaf anlayışı etrâfa öylesine nam salmış olmalı ki bu yüzden, daha Bizans, Türkler tarafından fethedilmeden Grandük Notaras: "Ayasofya'da kardinal külâhı gör-mektense Türk kavuğu görmeyi tercih ederim" deyivermiştir.

Kosova Muhârebesi'nde, Miloş Abiloviç isminde bir Sırp nezâ-ket ziyâreti yapmak istediğini söyleyerek Osmanlı Pâdişâhı I. Sultan Murad'ın huzûruna kabul ediliyor ve hançeri ile hükümdârı vurup şehit ediyor.

Buna rağmen daha sonra Sırp, Türklerden I. Sultan Murad'ın şehit edildiği yere Miloş Abiloviç'in hâtırası nâmına bir kilise yap-mak iznini istiyorlar ve Türkler de kabul ediyor.

İnsanlık târihine müslüman hıristiyan diyalogu çerçevesinde cevap veren şu hâdiseyi bilmem ki XX. asrın idrâki kavrayabilecek midir?

* Hunyadi Yanoş: (1387-1456) Macar komutan ve devlet adamı.

Yazarın değeri “Denemeler”

Ali Murat Daryal

**“Yazar cemiyetin mahsulüdür,
fakat cemiyet onun eseridir.”**

A.M.D.

Y

azı yazmak bir san’attır. Ancak onu diğer san’at dallarından ayıran taraf bir öğreti-cisinin bulunmamasıdır. Bu husus onun kendisini diğer san’at dal-larından farklı kılmak istemesinden veya diğer san’at dallarını kü-çümseme eğiliminden değildir. İşin yapısı böyledir.

Bu şu demek olur ki, yazı yazmak isteyen kimse onu başkaların-dan öğrenemeyecektir. O, yüzme öğrenmek için tek başına okyanu-sa atlayan bir kimse gibidir. Kimseden yardım bekleyemez ve kimse ona yardım edemez.

Özet olarak, yazar ilk günden itibâren yazısıyla baş başadır ve tabîî büyük güçlüklerle karşı karşıyadır. Ancak bu güçlükler her yeni işe başlayan insan için mevzubahis güçlüklerden değildir. Di-ğer san’at dallarında olduğu gibi san’atkârın zora düştüğü zaman başkalarından yardım talep etmesine karşılık, yazarın böyle bir im-kândan mahrum bulunmasıdır.

Yazar, devamlı yazarak bu güçlüğü aşacaktır. Dünyâda hiçbir yazar yoktur ve olmayacaktır ki, eline kalemi kâğıdı alır almaz dün-ya şâheserlerinden birini yazmış olsun. Gerçekler böyle değildir ve hiçbir zaman böyle olmayacaktır. Onlar bu eserleri yazabilmek için ısrarla, sebatla ve insanüstü gayretlerle ne kadar zaman çalışmışlar-dır. Psikologların, dehayı, devamlı çalışma olarak târif etmeleri bo-şuna değildir. Bir mütefekkir, yazarı kastederek bu değişmez gerçe-ği şu şekilde ifade etmiş ve demiştir ki: “Siz eserinize ömrünüzden ne kadarını verirseniz onun ömrü o kadar olacaktır”.

Bizler elimizde hiçbir belgenin bulunmamasına karşılık yine de ısrarla söyleyebilir ve kesinlikle iddia edebiliriz ki, bu dünyâya bu şâheserleri yazan kimselerden çok daha büyük dehalar ve çok daha üstün kabiliyetler

gelmiştir. Ancak onlar bu şâheserleri yazabilmek için ömürlerinden ve emeklerinden ödenmesi gereken bedeli öde-meyi göze alamadıkları için bir varlık göstermeden bu dünyâdan çekilip gitmişlerdir.

Gâyet açıktır ki, yazı harf ve kelime yığınları değildir. Onun arkasında ona şekil veren, üslûp kazandıran bir yazar vardır. Mesele bu noktada önem kazanır. Çünkü yazar bir günde bu noktaya gel-miş değildir ve tabii yine ilk doğduğu günlerde fikirleri yoktur. Ge-rekli her şeyi cemiyet ona öğretecektir. Nitekim kendini ilk idrâk etmeye başladığı günlerden itibaren kişinin cemiyet içinde geçirdiği hayâtın gönlünde bıraktığı duyguları ve zihninde oluşturduğu inti-bâları kendine mahsus dehâsıyla yorumlaması sonucu, rûhunda ve zihninde gelişen melekeler onun yazarlık hayâtında ilk merhaleyi teşkil edecektir. Bu dönemde o, içinde yaşadığı cemiyetin belirlediği doğruları ve zıttı olarak ilan ettiği yanlışları itirazsız kabul etmek mevkiindedir. Yalnız bu hep böyle devam edecek değildir. Nitekim bu tek yönlü etkileme bir zaman sonra yazarın yaşadığı tecrübe-riyle, yaptığı müşahedeleriyle, gelişen duygu ve düşünce yapısıyla çift yönlü etkileşim hâlini alacaktır. Çünkü artık o, kendine öğretile-n doğruların ne kadar doğru ve yanlışların ne kadar yanlış oldu-ğunu sorgulamak ve bunları belirlemek durumundadır.

Yazarın önemi bu noktada değer bulur. Zîra artık yazar karşı-lıklı gelişen bu çift yönlü süreç içinde cemiyetten öğrendiği ve kendi ölçülerine göre benimseyip kabul ettiği doğruları daha geliştirerek ve zenginleştirerek; buna mukâbil yanlışları faydalı hâle getirmek için onları düzelterek ve bu sebeple onları yorumlayarak tekrar ce-miyete yansıtmak mevkiindedir. Kısacası cemiyet yazarı yetiştire-cek ve daha sonra yazar cemiyeti geliştirecek ve yüceltecektir.

Yazar cemiyetin düşünen beynidir ve bu itibarla cemiyetin gö-ren gözü, işiten kulağıdır. Bu vasıflarıyla o, cemiyetin arkasında de-ğil önündedir. Daha kesin bir ifâdeyle yazar cemiyete yön veren, onun geleceğini hazırlayan insandır. Başka hiçbir san'at dalı yoktur ki, yazı ve yazarı kadar cemiyetin geleceği üzerinde etkili olsun. Bunun içindir ki, J. J. Rousseau'nun "yapamadığım için yazıyorum" sözü, doğru ve isâbetli değildir. Nitekim o, yazdığı eserlerde savun-duğu fikirlerle 1789 Fransız İhtilali'ni hazırlamıştır. Hâsılı, bugünü yapanlar dünkü yazarlar olduğu gibi, yarını yapacaklar da bugün-kü yazarlar olacaktır.

Beni bu kabil düşüncelere sevk eden, çok uzun seneler önce ba-şımдан geçen bir hâdise olmuştur: Babam 1943 yılında o zamanlar ismi Karaköse olan Ağrı'da 42. süvâri alayında süvâri binbaşısı rüt-besiyle vazife görürken, şark hizmeti dolduğu için Gaziantep'e tâ-yin olmuştu. Bu itibarla ben ortaokul birinci sınıfa Gaziantep Lise-si'nde başladım. İkinci sınıf bitmişti ki âilem bana bir kuzu aldı. Ev-velden âileler çocuklarına yaz tâtillerinde kuzu alırlardı. Kuzu ile oynasın da kötü alışkanlıklar edinmesin diye. Ben kuzumu çok sevi-yordum, doysun da çabuk büyüsün diye ona hizmet ederken başı-ma güneş geçmiş olarak ağır şekilde hastalandım. Nekahet devre-sinde iken mahalleden komşumuzun oğlu ve okuldan sınıf arkada-şım bana "Robinson Crusoe" adlı bir kitap getirdi. İsminden bir şey

anlamadığımı fark etmiş olacak ki, bunu oku diye tavsiye etti.

Kitabı okumaya başladım. Kitap gittikçe beni sardı ve kitabı bitirdiğim zaman artık ben düşüncelerimle, duygularım ve hayallerimle başka bir insandım ve çok uzak diyarlarda yaşıyordum. Başımı yastığa koyup gözlerimi kapıyor ve hayâlimde kendi zevkime göre tasarladığım bir yelkenli gemi ile Hint Okyanusu'na gidiyor, orada rengârenk mercan kayalarını ve bu kayalar arasında nazla, niyazla dolaşan ve ışık yakamozlarıyla daha çok parıldayan pırıl pırıl renkleriyle tropikal balıkları, elimi süreceğim olsam içimi ısıtacak kadar sıcak, temiz, berrak deniz suyunu ve dipte rölöyler çizen gözle sayılacak kadar belirgin kum tanelerini, ılık hafif rüzgârın denizin yüzeyinde hâsıl ettiği titreşimlerin kırdığı ışık huzmeleriyle yanıp sönen çakıl taşlarını doya doya seyrediyor ve masmâvi gök altında hindistan cevizi, ananas ağaçları arasında yemyeşil çimenlerin ortasında, şırl şırl akan bir su kenarında büyüklüğünü kendi ihtiyacıma göre belirlediğim bir adada kuş cıvıltılarını dinleye dinleye çocuk gönlüme göre eğleniyordum. Günlerim hep öyle geçiyordu. Gözümü açtığı zaman oralarda olmadığımı âdeta hayıflanıyordum.

Daha sonra iyileştim ve her şeye bıraktığım yerden yeniden başladım. Hem zâten bir zaman sonra İstanbul'a döndük. Yaşadığım bu hâtrayı gâyet tabii unutmamıştım. Fakat üzerinde durup düşünmeye de değer bulmadım. Ancak yazı yazmaya başladıktan sonradır ki, yaşadığım bu hâdiseler değer kazandı ve bu itibarla üzerinde düşünmeye başladım. Zaman içinde düşüncelerim daha gelişti. Ancak ilk başlangıç noktasına göre aradan 62 yıl geçtikten sonradır ki düşüncelerimin kesinlik kazandığını kabul etmiş olarak, bu konu-daki fikirlerimi yazmaya karar verdim.

Evvela ve kesinlikle şunu söyleyebilirim ki, bu dünyâda ne devlet adamları, ne imparatorlar, krallar, ne kâşifler, mücütler, ne tüccarlar, zenginler ve ne de daha başka kimseler bir cemiyetin oluşmasında, gelişmesinde ve yücelmesinde bir yazar kadar önemli, et-kili ve değerli değildir. Bu cümleden olarak, Britanya'yı üzerinde güneş batmayan imparatorluk hâline getiren ve dünyânın dörtte üçüne hâkim kılan güç, ne Kral Alfred, ne Kraliçe Victoria, ne filo-zoflar, düşünürler ve ne de başkalarıdır. Bu otoritelerin hiçbiri insanları böylesine kitleler hâlinde buralara gönderme imkânına ve nüfuzuna sâhip değildi. İnsanları dünyânın dört bucağına gitmelerini için zorlayamazlardı ve gitmeyenleri de cezâlandırılmazlardı.

Hâsılı, Britanya'yı üzerinde güneş batmayan imparatorluk hâline getiren ve dünyânın dörtte üçüne hâkim kılan kişi "Robinson Crusoe" adlı romanıyla yazar "Daniel Defoe"dur. O, bu romanıyla uzak doğuya karşı zâten var olan ilgi ve alakayı geliştirmiş, merak ve tecessüsü arttırmıştır.

Ben bu tespiti yaşadığım hayat tecrübelerinden hareketle şu şekilde açıklamak isterim: Şâyet bu romanı yazıldığı günlerde bir İngiliz genci okumuş olsaydı, o da benim gibi yorganı başına çekip, gözlerini kapayıp hayaller kurmak mecbûriyetinde mi kalırdı, yoksa hemen rıhtıma inip Hint Okyanusu'na gidecek bir yelkenli gemi-ye tayfa yazılıp buralara doğru

yola mı çıkardı? İşte bütün mesele bu noktada düğümlenmektedir.

Sonuç olarak, Hint Okyanusu'na doğru yola çıkan bu kimse için fırtınaya tutulup batma tehlikesi dışında iki ihtimal mevcuttu. Ya geri dönecek, orada gördüklerini, duyduklarını, yaşadıklarını anla-tarak ve ayrıca buralardaki imkânlardan bahsederek bu yerlere kar-şı duyulan ilgi, alâka, tecessüs, merâkı arttırıp buralara gidişleri hız-landırarak, ya da oralara yerleşerek buralarda koloniler kurup İngi-liz sömürgeciliğini yaygınlaştıracaktı. Her iki halde de İngiliz sö-mürge imparatorluğu genişleyecekti.

İkinci olarak başımdan geçen bu hâdise bana çok uzun zaman-dan beri milletimiz hakkında “bizim insanımız okumaz, okumayı sevmez” şeklinde yapılan suçlamaların ne kadar yalan, yanlış, yer-siz, mânâsız ve iftira olduğunu gösterdi. Asırlar öncesinde yazılmış bir kitap ne kadar zaman sonra, kaç bin kilometre uzaktan gelip Anadolu'nun bir kentinde, bir mahallede yarı ahşap, yarı kerpiç iki katlı bir evin bir odasında hasta yatağında yatan bir çocuğu bulup ona kendini okutturuyor, onun duygu ve düşünce dünyâsını alt-üst ediyor da niçin ve neden bu topraklarda yazılmış, bu ülkenin insan-larını köklerine bağlayan ve gelecekte onlara yeni ufuklar açacak olan bir kitap bu memlekette okuyucusunu bulmayacaktır.

Hâsılı bu memleketin okumuşları, münevverleri bu çeşit kitap-ları yazıyorlar da mı bu memleketin insanları bu kitapları okumu-yorlar. Yoksa yazmıyorlar da mı kendi suçlarını karşı tarafa atarak yazmadıkları kitapları okumadıkları için bu memleketin insanlarını kitap okumamakla suçluyorlar.

Sonuç olarak, bu yazının yazılış gâyesini açıklamak bakımından şu husûsun te'yiden ifâde edilmesi gerekir: Bu memleketi seven, geleceğini düşünen her kimsenin bildiklerini, gördüklerini, işittikle-rini, yaşadıklarını ve düşündüklerini yazmaları beklenir. Ancak olu-şacak böyle bir hareket kendi içinden büyük yazarlarını ve mütefek-kirlerini yetiştirecektir.

Ben bu teklife uyarak mevzu ile ilgili işittiğim bir tespiti burada nakletmek isterim: Bir özel radyoda program yaparken orada tanı-dığım bir hanımla seneler sonra karşılaştım. O zamanda üniversi-teyi bitirmişti ve iki çocuk annesiydi. Birbirimize ne yapıp ettiğimizi sorduktan sonra bana, “bu ara hiçbir şey yapmıyorum sâdece batı klasiklerini okuyorum” dedi ve ilâve etti: “Adamlar eserlerinde öyle insanlar, öyle büyük kahramanlar var ediyorlar, okuyucuların gö-nüllerine ve zihinlerine öyle büyüklük imajı veriyorlar ki, o kültür-den olmadığım halde benim bile kanımı kaynatıyor. Bu kitapları okuyan bir kimsenin büyük olmaması ve küçük kalması mümkün değildir artık...”

Mesele bu noktaya geldikten sonra artık özet olarak şunu söy-leyebiliriz ki, yazar, mensubu bulunduğu cemiyetin ayrı ayrı bütün fertlerini büyük olmak için büyük işler yapmaları gerektiği husû-sunda ikna etmek, daha sonra onları bu yolda teşvik etmek ve bu-nun için önlerine büyük hedefler koymak gibi bir sorumluluk üst-lenmiştir. Bir mütefekkir, cemiyetin geleceğini yazarın sorumlulu-ğuna tevdi etmiş olarak, bu husûsu aynı sıra içinde şu şekilde ifâde etmiştir: “Ya büyük

kitaplar yazın, ya da büyük kitapların yazacağı büyük işler yapın”.

Nasıl semâzen oldum

Özcan Ergiydiren

1 956 yılı yazında, Boğaziçi'nde yapılan Mevlevî âyininden birkaç hafta sonra, İs-tinye'de, Pâkize Hanım yalısının geniş salonundaydım. Yemek ma-sasının başında, Sâmiha Anne'nin² karşısında oturuyordum. Azîze Hanım³ da bizimle berâberdi. Dâdû'nun⁴ ikram ettiği çaylarımızı yudumlararken Sâmiha Anne bana "Özcan, sen kaç kilosun?" diye sordu. "Elli sekiz efendim." Bir sır verir gibi hafif sesle "Altmış kilo ol, sana bir şey söyleyeceğim" dedi. İfâdesinden ve tebessümünden bunun çok hoş, fevkalâde bir sürpriz olacağını anladım, ama hiçbir tahminde bulunamadım. Sevinerek "Peki efendim" dedim. İki kilo almak çok zor bir şey değil, diye düşündüm. Kısa bir sükûttan son-ra Azîze Hanım gülerek "Ben anladım," dedi, "söyleyeyim mi Ablacığım?" "Kulağıma söyle" deyince eğildi, bir şeyler fısıldadı. Kendi-leri de "Eveet" diye tasdik etti.

O güne kadar hiç altmış kilo olmamıştım. Ara sıra ateşleniyor, sık sık nezle oluyordum. Birkaç kilo alsam belki bedenem daha güçlü ve daha mukâvim olabilirdim. Üstelik şimdi ucunda büyük bir müjde vardı. Merak içindeydim, ne yapıp edip altmış kilo olma-lıydım.

O zamanlar üç öğün yemek imkânım yoktu. Ama artık, her de-fâsında kendimi zorlayarak birkaç lokma fazla yiyordum. İki hafta sonra tartıldım, hiçbir fark yoktu. Bir hafta daha geçti, yine aynı. Ne zaman huzûruna çıksam "Altmış kilo oldun mu?" diye soruyor, ben de "Hayır efendim" demek mecbûriyetinde kalıyordum. Nihâyet beş hafta sonra, ancak bir kilo alarak, elli dokuz oldum, fakat öteye geçemedim.

Bir gün yine sorduğu zaman, ümitsizlikle boynumu büktüm, "Efendim ancak elli dokuz oldum, herhalde altmış olamayacağım" dedim. Mütebessim, yüzüme baktı; varlığından taşan şefkât, merha-met ve sevgiyle beni sanki kucakladı, "Pekâlâ, sonra olursun, dedi. Söyleyeceğim suyu: Senin semâ çıkarmanı istiyorum."

Sevinçten ne söyleyeceğimi bilemedim, âdetâ dilim tutuldu. Bir teşekkür bile edemedim. Ama O'nun her zaman içimi gördüğünü, duygularımı hissettiğini, hâlimden haberdar olduğunu biliyordum.

Çok mes'uddum.

² Mütefekkir yazar Sâmiha Ayverdi. Kendisine böyle hitab ediyorduk.

³ Mimar Ekrem Hakkı Ayverdi'nin o zamanki hanımı, hattat Aziz Efendinin kızı.

⁴ Genç yaşından itibaren bütün ömrünü Sâmiha Ayverdi'ye bezleden Sabriye Hanım.

*

Semâ müjdesini almıştım ama altmış kilo olamamıştım. Beş on gün sonra bana “Vâlîdebağı’nda bir prevantoryum vardır. Mektebin açılıncaya kadar, senin bir ay orada kalıp dinlenmeni düşünüyorum, ne dersin?” dedi. “Peki efendim, siz nasıl isterseniz” diye ce-vap verdim. “Fethi Gemuhluoğlu’na⁵ git, benden selâm söyle, seni oraya yatırsın” diyerek onun fevkalâde iyi bir insan olduğunu, et-râfa çok hizmet ettiğini anlatıp adresini verdi.

Şiştânede bir binânın üst katındaki büroda kendisiyle görüş-tüm. Beni güler yüzle karşıladı. Sanırım Kızılay ile bir alâkası vardı, belki de orada çalışıyordu. Kendileri’nin selâmına memnun oldu. Ekrem Bey’i de kastederek “Onlar büyük insanlar, emsâli yok” de-di. Sonra not aldı, telefon etti. “Tamam, filân gün oraya git, yerin hazır” dedi.

Ağustos sonlarında prevantoryumdaydım. Çok geniş bir bahçe içindeydi; yaprakları tek tük dökülmeye başlamış, sararmaya yüz tutmuş ağaçların manzarası hârikulâdeydi. Dökülen yapraklar, yeşil çimenleri yer yer altın yaldıza boyamıştı. Hava güzeldi, yumuşak bir sonbahar sürüyordu. Üç öğün yemek ve kür balkonlarında uza-nıp yatmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Getirdiğim birkaç kita-bı da bitirmek üzereyken, Akademide sanat târihi dersimize gelen hocalardan Rıfkı Melûl Meriç’in de orada olduğunu gördüm. Hayli yaşlıydı, ensesinden sırtına doğru inen uzun saçlarıyla dikkati çeki-yordu. Sınıfta dersten başka bir şey anlatmazdı. Ben çekingen bir in-san olmama rağmen, biraz da can sıkıntısından kendimi takdîm edip talebesi olduğumu söyledim. Sevindi, herhalde o da konuşacak bir kimse arıyormuş ki benimle âdeta arkadaş oldu. Tam mânâsıyla çelebi, kibar, kültürü zengin bir geçmiş zaman adamıydı. Arada bir, eski talebelerinden bir hanım geliyor, Prof. Hilmi Ziyâ Ülken de za-man zaman ziyâret ediyordu. Eski, kûfi yazı ile “Yâ Hazreti Mevlâ-nâ”, “Ah Minel Aşk” gibi istifler yapıyordu. Ancak daha iyi yazabil-mesi için milimetrik çizgili kâğıda ihtiyâcı vardı. Bir gün Bâbiâlî’ye indim, alıp getirdim, pek memnun oldu ve bir hayli yazı yazdı, biri-ni de bana hâtıra diye verdi.

Prevantoryumda kalmak benim için bulunmaz bir nîmetti, an-cak çok sıkılmıştım. Etrâfı çeviren o güzel manzara, gitgide sararıp dökülen yapraklar, o devamlı sükûnet ve gâilesiz âsûde saatlere rağmen bir ayı tamamlayamadan, üçüncü hafta sonunda oradan ay-rıldım.

O’nu çok özlemiştim. Huzûruna vardığımda kendimi suçlu hissediyordum. “Bir hafta daha kalmam lâzımdı ama, kalamadım.” dedim. Beni azarlamadı, yine gülümsedi ve “Eh, ne yapalım...” de-di.

*

Ekim ayının sonlarıydı, yazlıktan dönüp Fâtih’deki evlerine gelmişlerdi. “Senin, Bâhir Bey’den ders almanı istiyorum. En güzel se-mâ eden o, hem de Efendim’in evlâdı. Önümüzdeki toplantıda sana hocalık

etmesini kendisine söyleyeceğim. Yalnız, evi biraz dardır” dedi. “Eğer müsâit değilse bana târif etsin, ben kendi kendime çalı-şayım” dedim. “Hiç öyle şey olur mu, dedi. Her şeyin bir usûlü vardır. Bu herhangi bir oyun veya dans değildir. Vücûdun değil, rûhun raksıdır. Hem benim istediğim sâdece semâ öğrenmen değil, onunla berâber âdab ve erkân öğrenmeni de istiyorum. Mâdem ki ehkinden ders alman mümkün, o halde tam olsun. İş şekilde değil-dir, içtedir.”

Bâhir Bey'i, Boğaziçi'nde yapılan Müptedî Mukâbelesinde görmüştüm.⁶

Orta boylu, biraz kilolu, son derece efendi, kibar bir adamdı. Ertesi hafta mûsikî ve sohbet toplantıları başlamış, Bâhir Bey de, kızı Gülser Hanımla birlikte gelmişti. Sâmiha Anne, beni de yanına ala-rak, Bâhir Beyi yazihâneye dâvet etti. "Beyefendi sizden bir ricâmız var." dedi. "Aman efendim estağfirullah, emredersiniz", "Efendim, Özcan bizim oğlumuz. Eğer lûtfedip kabûl buyursanız sizin de evlâdınız, talebeniz olsun; hem semâ öğrensin, hem de sizden feyz alsın." Bâhir Bey sevinçle "Başüstüne efendim memnuniyetle. Ben-deniz sema'a başlayalı yıllar geçti, o zamanlar, mâlûmunuz, der-gâh-ı şerifler açıldı. Bugüne kadar bu emâneti devredecek gençlerin zuhûrunu bekliyordum, çok şükür bugün nasip oldu. Bu hizmet hem evlâdımıza, hem de bana Allah'ın bir lûtfudur" dedi. Sâmiha Anne "Özcan'cığım, Dedenin elini öp" deyince eline uzandım, "Önce Hanımefendinin elini öp" dedi. Döndüm Sâmiha Anne'nin elini öp-tüm, sonra onunkini tuttum, öptürmedim; daha doğrusu o da benim-kini öperek musâfaha etti. "Evlâdcığım, yarın değil öbür Pazar, sa-bah saat on birde gel, bismillah diyelim" diyerek evini târif edip ad-resini verdi; küçük defterimi çıkarıp kaydettim.

Sâmiha Anne "Buyurun efendim" deyip kapıyı açtı. Bâhir Bey "Estağfirullah efendim siz buyrun" dedi. Sâmiha Anne önden, Bâ-hir Bey ve ben arkasından, odadan çıkıp salona geçtik.

*

O Pazar, sabah vakti abdest alarak Cihangir Câmii'nin yakının-da, Özoğul sokağındaki evimden çıkıp yüz yirmi üç basamaklı yo-kuştan Fındıklıya indim. Üç kuruşluk bir talebe bileti alarak tram-vayla Fâtih'e gittim. Akdeniz Caddesi'nden aşağı inerken bir simit alıp yol boyunca yiyerek yürüdüm. "Aç karnına olmaz, sulu şeyler de yeme, mîden bulanır" demişti. Evi, caddenin sonunda, sol kolda bulunan Kamer Düğün Salonu'nun üstündeki dâire idi.

Zile bastım, kapıyı Bâhir Bey kendisi açtı. Arkasında, dört-beş yaşında, cin gibi bir oğlan vardı. "Hoş geldin" dedikten sonra "toru-num Danyal" diyerek beni girişin sağındaki salona aldı. Salon ca-mekânla bölünmüş iki odadan ibâretti. Dip taraftaki pencerenin ö-nünde yaşlıca bir hanım oturuyordu. Eşi olduğunu anladım, son derece mahmûldü. Herhalde bu yüzden sokağa çıkamıyor ve Bâhir Bey, Ayverdi'lerdeki toplantılara

⁶ Müptedi Mukâbelesi, Akademi Mecmûası, Y.34, S.3, sh.54-63.

yalnızca kızı Gülser Hanımla geli-yordu. “Şâhizer, bak bu yeni oğlumuz Özcan” dedi. Gidip elini öp-tüm, güler yüzle hatırımı sordu.

Dedem, duvara dayalı meşk tahtasını işâret ederek; “Şöyle ko-yalım” dedi. İki tarafından tutup yere koyduk. “Bunu tanıdık bir marangoza yeni yaptırdım, ceviz ağacından, 80x120 cm ebâdında” dedi. Kenarına yakın bir noktada pirinçten yapılmış parmak kalınlı-ğında kısa bir çivi vardı. Ceketimi, kazağımı ve çoraplarımı çıkar-mamı söyledi. Dışarı çıktı ve avucunda biraz tuz getirip tahtanın önünde, kibleye karşı diz çökerken bana da işâret etti; yanına diz üstü oturdum. Tuzu sağ eliyle çivinin üstüne ve etrâfına döktü, son-ra eğilip niyaz ederek tahtayı öptü; ben de çiviye öperek alnımı tah-taya koyup doğruldum.

Başımı kaldırıncâ salon kapısının üstünde, camlı bir çerçeve içinde Ken’an Rifâî Hz.’nin fotoğrafını gördüm. Sanki bana bakıyor-du. O andan îtibâren her derste kendimi O’nun huzûrunda hisset-tim. Dedem ellerini kaldırıp dua etti, ben de âmin dedim. Ardından fâtiha çekti, sessizce okuduk.

Önce kendisi tahtaya çıkarak sol ayağının başparmağını çiviye taktı, “İşte böyle yapacaksın evlâdcığım, ayaklarının arası bir ayak mesâfesi olacak” diyerek kollarını göğsünde çapraz bağlayıp omuz-larını tutarak bir çark attı, durdu; bir çark daha attı, durdu; üçüncü çarktan sonra “Hadi bakalım geç” dedi. Parmağımı çiviye takarak târif ettiği şekilde durunca ilâve etti: Bu çivi zâhîrde seni kendine *esir edecek. Ama semânın gerçek mânâsını öğrendiğin ve rûhunla semâ ettiğin zaman hakikî hürriyete kavuşacaksın*”

Böylece semâ dersine başlamış oldum.

Emekli deniz albayı olan Bâhir Bey altmış yaşın üzerindeydi. Oturduğu apartman dâiresinde kiracıydı. Eşi, kızı, oğlu, gelini ve torunu (sonrakî yıllarda müzisyen Atilla Şereftuğ) ile berâber oturu-yorlardı. Kendisi bir şirkette, oğlu ve kızı da başka müesseselerde çalışıyorlardı.

*

Üç hafta sonra dokuz çark atmaya başlamıştım. Dördüncü ders-ten bir gün önceki sohbet toplantısında, henüz sohbet başlamadan Dedem beni çağırdı, Sâmiha Anne’nin yanına gelerek “Efendim, birkaç dakikanızı rica edebilir miyim?” deyip küçük odanın kapısını işâret etti, “Şöyle buyurmaz mısınız lûtfen.” Sâmiha Anne “hay hay efendim” deyince hep berâber odaya girdik; Dedem odanın her iki kapısını da kapatıp “Efendim, Özcan evlâdımızın meşki çok iyi gi-diyor. Müsaade ederseniz teberrüken huzûrunuzda üç çark atsın” dedi. Ben şaşırıdım, böyle bir şey beklemiyordum, sıkıldım. Ama Sâ-miha Anne “Çok memnun olurum” deyince kollarımı bağlayıp aya-ğımı mühürledim ve eğilip niyâz ettim. Sonra kollarımı açmadan üç çark attım ve tekrar niyâz ettim. Sâmiha Anne “Maşaallah çok gü-zel; eh hocası siz olunca elbette talebe de mükemmel olur. Eksik ol-mayın beyefendi, Allah tamâmına erdirdin” dedi. Dedem işâret edince her ikisinin de ellerine uzanıp öptüm.

Şeb-i Arus yaklaşmıştı; Sâmiha Anne, Dedem ve Halil Can Bey’in dâhil olduğu mutrip ve semâzenler topluluğu Konya’ya gittiler. Ben de

girmek, Molla Hünkâr'ı ziyaret etmek istiyordum, ama ne-dense söylemeye utandım. Lâkin duramadım; Şeb-i Arus'dan bir gün önce, otobüse atlayıp Konya'ya yollandım.

*

1956 yılı 17 Aralık günü Konya'daydım. Hava soğuktu. Otobüse akşam binmiş, sabah inmişim. Şerâfettin Câmii'ne yakın ucuz bir otelde yer buldum. Kâfileyle berâber Sâmiha Anne de, aynı câmie bakan ve meydanın kenarında bulunan Başak Palas'a yerleşmişler-di. Onlarla gelebilmem mümkün olduğu halde nedense sıkılmış, söyleyememişim. Ama içim içime sığmamış ve sonunda kendimi Konya'da bulmuşum. Bu şehre ilk gelişimdi. Başak Palas ismi bir-kaç gün önceki konuşmalardan kulağımda kalmıştı, doğruca oraya gittim.

Otel, İstanbul'dan gelenlerle doluydu; Mutrib hey'eti, semâzen-ler, eşleri ve yakınları. Sâmiha Anneyi küçük salonda gördüm, beni gülyüzle karşıladı. "Hoş geldin" dedi, nerde kaldığımı sordu. Onu görünce öyle sevindim ki... ama habersiz çıkıp gelmekten dola-yı mahcuptum. Onun tebessümüyle rahatladım.

O gün öğleden sonra Neyzenbaşı ve bizim mûsikî hocamız olan Halil Can Bey "Biz Bâhir beyle ziyârete gideceğiz, hadi Özcan'ım istersen sen de gel" dedi. Bizlere hep böyle yakınlık gösterir, şefkat-le muamele ederdi. Semâ Dedem de "Evlâdcığım, Hz. Pîr'i ziyâret edelim, abdestin var mı?" dedi. "Var efendim" dedim. Otelden çık-tık, hava soğuktu; sola dönüp köşeye kadar yürüyünce Dedem dur-du ve "Üstâdım, şuradan çarşıya girsek, şu çocuğa bir sikke alsak nasıl olur?" Halil Can "Aman efendim, pek münâsip olur, hatta Mehmed Dede'yi de ziyâret eder, sikkeyi tekbirletiriz" deyince cad-deyi geçip karşı sokağa daldık. Çarşı içinde biraz yürüdüktan sonra küçük bir dükkâna girdik. Çeşitli hediyelik eşyâ arasında sikkeler de vardı. Her ikisi de sikkeleri şöyle bir yokladılar, birkaçını başıma geçirip muayene ettiler ve nihâyet uygun gelenin fiyatını sordular. Bâhir Bey elini cebine atarken Halil Bey "Mîrim, büyük hediyeyi siz verdiniz, semâ öğrettiniz, müsaade ederseniz fâkirin de bir niyâzı olsun" dedi.

Dedem, "Hay hay üstâdım, Allah kabul etsin" diye cevap verdi. Bir an "ben vereyim" demek aklımdan geçti ama, çok ayıp olacağı düşüncesiyle sustum. Sikke, kağıda sarılırken teşekkür ettim. Ara sokaklardan caddeye doğru yürüdük. Bir elim paltomun cebinde, öbür elimde sikke, Türbe-i Şerîf'e doğru yöneldik. Soğuk bir rüzgâr yüzümüze çarpıyordu. Onlar hiç acele etmeden, ağır ağır yürürken tatlı bir sohbet dalmışlardı. Nihâyet bir meydana geldik; sağda heybetli bir câmi, Selimiye vardı ve karşıda kubbelerin ve bir minâ-renin yanında firûze renkli Kubbe-i Hadra yükseliyordu.

Halil Can Bey anlatıyordu: "Yavuz Sultan Selim Han İran sefe-rine giderken ordusuyla Konya'da konaklamış. Her gün Mevlânâ Hazretlerini ziyaret edermiş. Fakat edeben Türbe-i Şerîf'e girmez, yan taraftaki niyâz penceresinin önünde durur, oraya yüz sürer, orada dua eder, göz yaş

dökermiş” Bâhir bey “Ah efendim, ah o ne büyük insanmış, ne büyük sultanmış...”

Kapıdan avluya girdik, kadın-erkek pek çok ziyâretçi vardı. Tür-be-i Şerîf’in kapısı büyük bir sevgi ve şefkâtle “Gel, gel, ne olursan ol, yine gel” diyerek kollarını açmıştı. O tarafa yürürken uzun boylu bir genç adam peydâ oldu, “Hoş geldiniz” diyerek hepimizle musâ-fâha etti, hatırımızı sordu. Hocamla Dedem de mukâbele edip ayak üstü birkaç kelâmdan sonra vedâ ettik. Hocam “Bu beyefendi Meh-med Önder, buranın müdürüdür. Ehl-i dil, kibar bir adamdır” dedi.

Ayakkabılarımızı çıkarıp eşiği atlادık; lâhûfî bir ney sesi bizi karşıladı, sardı ve sanki bir nûr gibi içime aktı. Orada durduk; Ho-cam ve Dedem, kemâl-i tâzim ile kollarını kavuşturup ayaklarını mühürleyerek niyâz ettiler, ben de onlara uydum.

Ağır ağır yürüdük. Bir başka âleme dalmıştım, asırların uğultu-suyla berâber yalnız Mevlânâ değil, yalnız burada yatanlar değil, bütün bir evliyâlar ordusu ve bizzat Peygamberler Peygamberi bu-rada, semâya açılan bu kubbelerin altında bir aradaydılar. Öylesine yakındı ki sanki elimi uzatsam dokunacaktım. Ben de diz çöküp gü-müş eşiği öptüm, fâtiha okudum ve durdum. Hz. Mevlânâ, Hz. Ken’an ve Sâmiha Anne öylesine iç içe, öylesine birbirinde erimiş-lerdi ki tek bir varlık hâlinde rûhumu sarmışlardı. Bir müddet, târif-siz bir huşû içinde öylece kaldık. Sonra, sağa sola hiç bakmadan geri geri yürüyerek, yürüyerek değil, havada süzülerek, kapıya geldik; tekrar niyâz ettik, pabuçlarımızı giyip avluya çıktık.

Bulutların ardındaki güneşin yumuşak ışığı, şadırvandaki fiski-yenin şırlıtısı, kuşlar ve avludaki ziyâretçilerin konuşmalarıyla o uhrevî âlemden inip tekrar yeryüzüne dönmüş gibi oldum. Şadırvan-ın yanında bir lâhza durup etrâfa bakınırken Hocam anlatıyordu: “Türbedar Mehmed Dede bugün hayatta olan son dedelerden biri-dir. Kendisi dergâhlar kapatılmadan önce Hz. Mevlânâ’nın türbedâ-rı imiş. Burada, eski hücrelerinde ikâmet etmesine müsâade edilmiş. Artık benzeri olmayan, maalesef nesli tükenmiş mübârek kişilerden biri. Haydi gidip elini öpelim, duâsını alalım, sikkeni tekbirletelim.”

Avlunun iki yanında uzanan hücrelere doğru yürürken, sikkem koltuğumda, onları tâkip ettim. Camekânla kapatılmış koridorda biraz ilerledikten sonra kapısı açık bir odanın önünde durduk. İçer-de, ayakta birkaç kişi vardı; Hocam kapıyı hafifçe vurarak “Destûr erenler!” dedi. Zayıf ve yorgun bir ses “Buyursunlar efendim, bu-yursunlar” deyince girdik. Biz girerken içerdekiler çıkıyordu. Karşı-daki alçak sedirde yaşlı, beyaz sakallı, mütebessim, nur yüzlü bir ihtiyar dizlerinin üzerinde oturuyordu. Bizler elini öperken “Hoş-geldiniz” deyip, hatırımızı sordu, yer gösterdi; diğer sedire iliştik. Birbirlerini tanıyorlardı; Hocam ve Dedem büyük bir hürmetle ko-nuşuyor, o da alçak sesle, hadisler ve farsça beyitler söylüyor, bizi, uzun zamandır görmediği çocuklarına kavuşmuş bir baba gibi sevgi ve şefkât dolu gözleriyle okşuyordu. Bir ara eliyle beni işâret ederek “Bu gonca hangi bağın gülüdür?” diye sordu. Dedem “Efendim bu

evlâdınız Sâmiha Hanımefendinin yetiştirmesidir, Ken'an Rifâi Hz.'ne mensuptur. Fakîrin de semâ talebesidir, henüz dersi tamamlanmadı. Lûtfedip sikkesini tekbirlemenizi niyâz ediyoruz. Duânız bereketiyle hem iyi bir semâzen, hem de gerçek bir derviş olur in-şaallah" dedi. Mehmed Dede "Hay hay Sultânım" diyerek bana döndü "Şöyle gel evlâdım" dedi. Ayağa kalktım, Dedemin işaretiyle Hazretin önüne diz çöküp oturdum.

Mehmed Dedenin duâsını hatırlayamıyorum. Çok heyecanlıydım, Mevlânâ'nın yaşadığı yerde, onun yanında, onun devrinde yaşıyor gibiydim. Dua bitince sikkeyi eline aldı, tekbîri okumaya başla-dı. Hocam ve Dedem de iştirak edince sanki bütün semâ bu muhte-şem nağmeyle doldu. Sonra sikkenin kenarını öperek başıma giydirdi ve "Fâtihâ!" dedi, okuduk. Dedem omzuma dokundu, "Elini öp" diye fısıldadı. Dizlerimin üzerinde dikilerek Mehmet Dede'nin elini öptüm; "Allah mubârek etsin evlâdım" dedi. Dedeme dönünce Ha-lil Bey'i işaret etti, onun ve Dedemin ellerini öptüm.

Avludan çıkıp Selimiye Câmii'ni geçtik, yanındaki taş binânın önüne gelince Halil Can Bey durdu; biz de durduk. "Efendim, dedi, bu Yusuf Ağa Kütüphânesinde çok değerli bir eser vardır; merhum *Ahmed Avni Beyin Mesnevi Şerhi. Mesnevi*'nin tamâmını şerh etmiş. Amma ne yazık ki yıllardır basılamadı, tek nüsha olarak bura-da muhafaza ediliyor.⁷ Hazret, mûsikîde de üstat idi; yüz on dokuz makâmı hâvi bir kâr-ı nâtk'ı vardır, eşsiz bir eserdir. Güftesini de kendi yazmış, tam yüz on dokuz beyit. Otuz yılı aşkın bir zaman geçti, ne çalan var ne söyleyen."⁸

Az sonra Başak Palas'a dönüyorduk. Onlar yine ağır ağır yürü-yorlar, tatlı tatlı konuşuyorlardı. İçim içime sığmıyor, koşmak isti-yordum. Bu şehrin havası yedi asırlık o hârikulâde hikâye ile dop-doluydu. Mevlânâ ve Şems-i Tebrîzî, o, gönülleri tutuşturan, yürek paralayıcı kanlı hikâye... Sevgi, hasret, çile ve ıztırapdan doğan o büyük eser, *Mesnevi*... Ve şiir, ve semâ, ve mûsikî... Asırlardan sü-zülüp gelen bütün o güzellikler, o zengin kültür, o irfân ve ilâhî aşk nice geçmiş zamanlardan sonra şimdi tek bir merkezde toplanmış, tek bir şahısta tecessüm etmişti. Ve ben şimdi ona, o eşsiz ve benzer-siz insana, Sâmiha Anne'ye gidiyordum.

*

O gece Şeb-i Arus'du. Başak Palas'ın önüne bir otobüs gelmişti. Mutrip, semâzenler, yakınları ve Sâmiha Anne hep berâber otobüse bindik. Şehir içinde bir hayli yol aldıktan sonra büyükçe bir binânın önünde durduk. Herkes indi, arka kapıdan içeriye girdik. Mutrip ve semâzenler sahne arkasına, biz seyirciler salona doğru yürüdük. Burası "Kitaplık" denen bir binâ idi. Herhalde eskiden şehir kütüp-hânesi veya halkevi idi. Küçük bir salonda ve sahnesi vardı. Salon şehir halkı ve bir miktar turistle doluydu; ön sırada vâli, belediye başkanı ve birkaç bakan ve milletvekilleri

⁷ Mesnevi Şerhi 2004 yılından ibâren Gelenek Yayınları ve daha sonra da Kitabevi tarafından yayımlanmaktadır.

⁸ Bu muazzam eser 2006 yılı baharında Dr.Gönül Paçacı tarafından icrâ edildi ve ben de dinlemek fırsatını buldum.

oturuyorlardı. Bize on beş kadar koltuk ayrılmıştı, oraya oturduk. Fevzi Halıcı'nın açış konuşmasından sonra vâli ve belediye başkanı söz alıp Hz. Mevlâ-nâ'dan, onun büyük bir hümanist olduğundan bahsettiler. Ne hikmetse "Büyük bir müslüman" demeye cesâret edemiyorlardı. So-nunda perde açıldı ve semâ gösterisi başladı.

Önce mutrip heyeti ve semâzenler sahneye çıkıp yerlerini aldı. Sonra, başında destarlı sikkesi, sırtında hırkasıyla yâni şeyh kıyâfe-tiyle; yaşlı, sakallı bir zat, ağır ağır yürüyerek sahnenin önündeki mikrofonun başına gelip durdu. Onu tanıdım; altı ay önce Boğazi-çi'nde yapılan müptedî mukâbelesinde postta oturan, Bahariye Mevlevîhânesi son şeyhi Mithat Bahârî Beyefendi idi. Bir an durup bekledi; seyirciler biraz şaşırılmıştı, çıt yoktu. Sonra başını kaldırıp salona baktı ve bir şiir okumaya başladı; ağır ağır, kelimelerin tam hakkını vererek, kâfiyelerin üstüne basa basa okudu. Ne yazık ki bu şiiri bir yere kaydetmedim. O zamanlar bunları yapan birileri elbette vardır diye düşünüyordum. Dört mısralık kıt'alardan müteşkil bu manzûme Hz. Ali'ye bir methiye idi ve:

Alevîyim, Alevîyim Alevî

mısraî her kıt'anın sonunda tekrar ediyordu.

Seyircilerin ne kadarı anladı, bilmiyorum. Çünkü "Alevîyim" demenin "Hz. Ali'yi seviyorum" demek olduğunu kaç kişi bilirdi ki? Herhalde orada bulunanların birçoğu bunu Alevîlik diye anla-mış olmalı ki seyircilerden bâzıları "Bu adam gâliba Alevî" demiş-ler. Ben Şeyh Gâlib'in Hz. Ali şânında söylediği o muhteşem mısra-ları hatırladım:

Sanman bizi kim beste-dil-i nefis-i gavîyiz
Hâk- î kadem-î Âl-i Abâ Mustafavîyiz
Ne havf-ı emîran biliriz ne bedevîyiz
Râzî-şüde-î hükm-i kazâ Murtazavîyiz
İkrârimizâ ser veririz ahde kavîyiz
Biz şâh-ı velâyet kuluyuz hem Alevîyiz*

diyordu. Tarikatların bir kısmı Hz. Ali'ye, diğerleri Hz. Ebûbekir'e bağlıdır. Ayrıca Hz. Ali, Ehl-i Beyt'den olup İslâm'ın önde gelen ulularındandır, hakkında yüzlerce methiye yazılmıştır. Ken'an Rifâî Hz. de:

* Bizi, azgın nefse gönül bağlamış sanmayın / Peygamber âilesinin ayağının toprağı, Mustafâ'nın âşığıyız / Ne hükümdarlardan korkarız, ne çöl bedevîsiyiz / Kaderin hükmüne râzıyız, Murtazâ'ya bendeyiz / Ezel ikrârimızı tutmak için başımızı veririz, ahdimize sâdığız / Biz Ali'nin kuluyuz, Ali'ye bağlıyız.

Âteş-î aşkınla yandım nûr-ı îmânım Alî
Kevser-î lûtfundur ancak derde dermânım Alî
Aç nikâbın merhamet kıl canda cânânım Alî
Her dü âlemde penâhım mâh-ı tâbânım Alî

deyip hüzzam makâmında bestelememiş miydi? Hz. Ali şânında söylenmiş ilâhiler, ard arda zihnime doluyor, nağmeleri kulakla-rımda çınılıyordu.

*

O akşam, hatırımda kaldığına göre, iki selâmlık bir gösteri ya-pıldı. Mutrip ve semâzenlerin çoğu İstanbul'dan gelmiş, Sivas'lı Mehmed Dede ve iki oğlu da semâzen olarak katılmıştı. Bir çoğunu Boğaziçi'ndeki müptedî mukâbelesinden tanıyordum; Sâdettin He-per kudümzenbaşı, Halil Can Bey neyzenbaşı, Kâni Karaca naathan ve hâfız, küçük Bâki ile babası Rüsühî Baykara, Ahmet Bîcan, Sel-man Tüzün ve Dedem Bâhir Bey semâzen, Gavsî Baykara semâzen-başı, Niyâzî Sayın ve Ulvî Erguner neyzen, Câhit Gözkan ve Hulûsî Gökmenli âyinhan olarak iştirak etmişlerdi.

Küçük bir sahnede yapılan bu kısa âyin, kelimenin tam mânâ-sıyla bir gösteriydi. Boğaziçi'ndeki mukâbele ise gerçekten hârîku-lâde güzel, muhteşem bir âyin-i şerîfdi.

Ertesi gün otobüsle Ankara'ya gidileceği haber verildi. Türk Ocağı'nda semâ yapılması bakanlık tarafından istenmiş. Sâmiha Anne, bu vesîleyle Ankara'daki dostlarıyla görüşmek için kâfileye katıldı. Ben de Hoca'ya,⁹ Işık'ı¹⁰ ve diğer arkadaşlarımı görmek isti-yordum. Hareket saatinde otobüsteydim. Az sonra uçsuz bucaksız bir bozkırda Ankara'ya doğru gidiyorduk.

*

O akşam Cemil Bey'in Bahçelievler'deki apartman dâiresinde toplandı; kendisini ve eşini ilk defa o akşam tanıdım; Ken'an Ri-fâî'nin torunu olan Cemil Bey orta boylu, kibar, fevkalâde güzel ko-nuşan bir genç adamdı. Hülya dolu bakışlarından, hiç de bu dünyâ-nın insanı olmadığı anlaşılıyordu. Eşi Vecihe Hanım ince yapılı, çok zarif, tatlı dilli, hoş bir kadındı, Nezihe Araz'ın kardeşiydi. Küçük bir kızları vardı. Sâmiha Anne onların misâfiri olmuştu. Hocam Nâ-zik Hanım ve Işık da oradaydı. Türk Ocağı'ndaki âyinden çıkan mutriptan bir grup da gelince, pek de geniş olmayan salon tamâ-men doldu. Sohbet edildi, neyler çalınıp besteler okundu. Bir torba içinde taşıdığım sikkemi, girişteki portmantonun üst rafına koy-muştum. Geç vakit kalabalık dağılınca ben de Hoca'nın evine git-mek üzere çıkarken, "sikke burada dursun, yarın gelir alırım" dü-şüncesiyle orada bıraktım.

Ertesi gün, öğleden önce Cemil beyin evine Sâmiha Anne'yi görmeye gittim. Kendilerini beklemek üzere salona girmeden, unut-mayayım diye

⁹ Manisa Lisesi'nde iki yıl talebesi olduğum, üzerimde ödenemeyecek kadar çok hakkı olan edebiyât öğretmeni Nazik Erik Hanımefendi.

¹⁰ Manisa'da mahalle ve okul arkadaşım, kıymetli dostum merhum Işık Savaş.

sikke torbasını raftan aldım, kucağıma koyarak otur-dum. Az sonra geldi, torba elimde, ayağa kalktım. Bir an ayakta du-rup baktı ve “Ah Özcan, dedi, beni büyük bir azaptan kurtardın; sikkeni burada unuttun zannederek seni cezâlandırmaya karar ver-miştim. Bana dünyâda hiçbir şey, bir kimseyi cezâlandırmak kadar azap veremez”

Acaba bana nasıl bir cezâ verecekti? Unutkanlığıma bir çâre ola-rak belki bir tenbihte bulunacaktı. O kadar müşfik, o kadar merha-metliydi ki... Hiç kimseyi cezâlandıramazdı. Benim için en büyük cezâ, bilerek veya bilmeyerek onu üzmüş olmaktı.

Ankara’daki dostların kendilerini ne zaman, nerede görebile-ceklerini sordum. Hoca’nın evinde olmasını uygun buldu.

Ertesi gün öğleden sonra Hocanın küçük salonunda hayli kala-balık vardı. Çoğunluğu gençler teşkil ediyordu ve kitaplarını oku-muş olmakla berâber O’nu ilk defa görüyorlardı. Bu kısa sohbet esnâsında onlar da niceleri gibi O’na hayran oldular ve gönüllerini dolduran sevgi yıllar yılı devam etti, arttı, eksilmedi. O gün orada tanıdığım kimselerle ben de dost oldum.

Dostluğumuz ömür boyu sürdü, sürüyor.

*

İki gün sonra motorlu trenle İstanbul yolundaydık. Ahmet Ağa-bey¹¹ ve eşi Sabahat Hanım da bizimle berâberdi, yan tarafta oturu-yorlardı. Sâmiha Anne arada bir konuşuyor, sonra susuyor ve hızla geriye doğru uçup giden dağlara ovalara bakıyordu. Tekrar söze başladı; birçok kimseyi, genç yaşlı demeden uyandıran, Allah ve va-tan sevgisini telkin eden, iyi ve kültürlü kimseler olmaları için bü-tün zamânını harcayıp seferber eden, benim de çok yakından tanıdı-ğım, kendisine mânen çok borçlu olduğum bir hanım öğretmenden bahsetti. Onun hakkında bâzı şeyler sordu, anlattım. Sonra dedi ki: “Benim indimde o bir evliyâdır. Evliyâ demek kuş gibi gökte uçan, su üstünde yürüyen, keşf ü kerâmet sâhibi insan demek değildir. Evliyâ, bütün yaratılmışları sevgi ve şefkatle kucaklayıp hiçbir karşılık beklemeden Hak için halka hizmet eden insandır.”

Bir an vagonun penceresinden dışarıya baktı ve ilâve etti: “Milletler böyle insanlarla mayalanır ve büyük millet olurlar”

Vakit öğleyi geçmişti, “müsaade edersen namazımı kılayım” dedi, çantasından eşarbını çıkarıp başını örttü ve namazını kıldı.

*

Aylar geçti, semâ meşkim devam ediyor, arada bayram, sö-mestr tatili v.s. gibi zarûrî kesintiler oluyordu. Çoktan çividen çık-mış, hatta tahtayı da duvara dayayarak odanın ortasında çark atma-ya başlamıştım. Dedem bana çok îtinâ ediyor, özeniyordu. Kol aç-mayı, semâ esnâsında yürümeyi, çekiç çarkını, niyâz etmeyi tekrar tekrar târif ve tâlim ediyor, kusursuz olmamı istiyordu. Bâzen, ders sonunda Mevlevî Evrâd-ı Şerîfini eline alıp hafif sesle okuyor, ben de karşısına oturup dinliyordum. Bana “her sabah semâ et, hiç de-ğilse on sekiz çark at” demişti, öyle yapıyordum.

Bir gün bir masa saati getirip kenardaki sehpanın üstüne koydu “Beş dakika, kollarını açarak semâ edip iki dakika dinleneceksin” dedi. Öyle yapmaya başladım; süre dolunca “yeter” diyordu. İki dakika ayakta bekliyordum, sonra “hadi” deyince yine başlıyor-dum. Bu böylece beş altı defa tekrar ediyordu. Sonraki haftalarda bu süre on dakikaya; daha sonra on beş, bilâhare yirmi dakikalık iki bölüme, sonunda yirmi beş dakikaya çıktı. Devamlı yanımda duru-yor, kollarım düşer veya başım öne gelirse beni ikâz ediyor, sık sık “âferin, çok iyi, çok güzel” diyerek teşvik ediyordu. Ara verince se-lâmları, hatt-ı üstüvâyı, şeyh önünden geçerken nasıl mukâbele edi-leceğini ayağa kalkarak gösteriyor, segâh peşrevini “nârâ nârâ nây” diye tegannî ederek Sultan Veled devrinde peşreve uygun âhenkle yürümeyi öğretiyordu. “Kudüm’ün vuruşuna, usûle uygun yürümek lâzım” diyerek hem söylüyor hem yürüyordu. Bâzen ben semâ ederken “Şâhâ zîkem...” diye Beyâtî Âyînini okuyarak beste-nin ritmine uygun çark atmamı istiyor, normal çarka uymayan usûl-lerde çekiç çarkını târif ediyordu. “Şeyh Efendinin önünden geçip semâyâ başlayınca hızla ilerleyip arkadan gelenlere yer açmalısın; yürüyerek semâ etmenin adı semâ-i râhdır” diyordu.

Nihâyet yaz geldi. On sekiz dersi çoktan tamamlayıp geçmiştik. Yaz boyunca ara verdik.

*

1957 yazı sonunda tennûrem dikilmiş, Ayşe Hanımefendi’nin¹² “niyâzım olsun” diyerek diktirdiği birkaç hırkadan biri de bana ve-rilmişti. Dedem, Kapalıçarşı’daki bir dükkânı târif ederek orada keçî derisinden mest bulabileceğimi söylemişti. Gittim ve tam ayağıma göre, yumuşak deriden bir çift mest aldım.

Tennûrem rengi sarıydı, biraz turuncuya bakıyordu. Sâmiha Anne “Dergâhı Şerîfde zikir esnâsında Ahmed Ağabey semâ ederdi. O zamanlar senin gibi gençti; ince yapılı, uzun boylu. Kendileri ona sarı bir tennûre yaptırmışlar, seninki de öyle olsun. Herhalde Muaz-zez hanım dikebilir. İnşallah müptedî mukâbeleni de yapalım, her şey usûlüne uygun ve tamam olsun” demişti. Azize Hanım da “Ab-lacığım, müsaade ederseniz kumaşımı ben alayım, benim hediyem olsun” deyince “Neden olmasın, Özcan senin de oğlun sayılır” diye cevap vermişti.

Vâlîde Sultan’ın¹³ yanında büyümüş olan ve Konakta¹⁴ ikâmet eden Muazzez¹⁵ Hanım fevkalâde kibar, zarif ve hoş halli bir insan-dı. Sâmiha Anne beni yanına alıp Konak’a götürdü. Kendisine ricâ-da bulununca sanki yüzü aydınlandı ve “Aman Sultânım benim için ne devlet, elbette dikerim” dedi. Ahmed Beyin tennûresini de alıp gelmiştik. Onu örnek alarak ve üzerimde prova yaparak birkaç gün içinde bitirdi.

¹² Ayşe Hanımefendi, Şâkir Paşa ile İsmet Hanımefendi’nin kızı.

¹³ Büyük mutasavvıf ve müceddid Kenan Rifâî’nin annesi Hatice Cenân Hanımefendi.

¹⁴ Kenan Rifâî’nin Fâtih’teki evi.

¹⁵ Muazzez Koçgündüz, fevkalâde ârif ve zarif bir eski derviş.

Dedemle son birkaç dersimizi tennûre giyerek yapmıştık. Ben giyinirken bana yardım ediyor, kuşağımın altından eteğimin katla-rını teker teker düzeltiyordu. Tennûre ile ilk semâyı yadırgamıştım; çünkü ben onu değil, o beni savuruyor, dengemi bozuyordu. Ama çabuk alıştım. Dedem beni seyrediyor, memnun, “çok iyi, çok iyi” diyerek seviniyordu.

*

Sâmiha Anne “Bu gibi şeylerde, hocalık yapan kimselere bir hediye almak âdettir. Ben de Deden Bâhir Bey için bir takım elbise-lik kumaş aldım” diyerek elindeki paketi açtı ve koyu renkli, yünlü kumaşı gösterdi. İstinye’de, geçen yaz kaldıkları yalıdan biraz ileri-de, Süreyya Bey yalısındaydılar. 1957 yazı gâileler ve hatta hâilelerle geçiyordu. Ama , her hâlükârda, yâni şartlar ne olursa olsun, gere-keni yapmak ve her şeyin hakkını vermek onun prensiplerindendi.

Daha yaz gelmeden semâ dersim tamamlanmıştı. “Şu sıcaklar biraz geçsin, inşaallah mukâbeleni de yapalım” demişti. Şimdi yaz bitmek üzere idi ve nihâyet eylül gelmişti. O yaz Nezihe Araz Hanım Yeniköy’e yakın, sâhilden biraz içerde, iki katlı, eski, hayli büyük bir ahşap evin üst katını kiralamıştı. Mukâbelem burada yapılacaktı. Târihi kararlaştırıldı, dâvetli listesi hazırlandı; bir yıl önceki mukâ-belede bulunan, başta Şeyh Mîthat Bahârî Bey olmak üzere aynı mutrıban ve semâzenler dâvet edildi. Sordum “Nâzik Hanım’ı çağırabilir miyiz?” “Elbette, dedi, o senin hocan!” O benim Hocam idi ve bütün bu hârikulâde şeylerin kapısını açan onun eliydi.

Hoca ile berâber Annem de gelmişti; Gıyâben tanıdığı Sâmiha Anneyi görmüş olmanın sevinci içindeydi. Biz, odalardan birinde kıyâfetlerimizi giydik; bütün tennûreler beyazdı, yalnız benimki sarı-turuncuydu. Dedem, beni tekrar tekrar gözden geçirdi, kuşağı-mın altından eteğimin kırmalarını tek tek düzeltti. Çok heyecanlıydım, ama onun heyecâmı benden daha fazlaydı. Nihâyet misâfirler, kimi ayakta, kimi oturmuş yerlerini aldı. Mutrıp, kendilerine ayrı-ılan köşede durdu, semâzenler de gelip postun sol tarafına dizildi. Ben, âdet gereğince Dedemin arkasında idim. Az sonra Şeyh Efendi ağır ağır yürüyerek posta geçti ve niyaz ederek diz çöküp oturdu. Hepimiz aynı şekilde niyaz ederek oturduk.

Şeyh Efendi son derece akıcı, yumuşak ve insanın tâ içine işle-yen sâkin bir sesle Hz. Mevlânâ’nın Farsça bir gazelini okumaya başladı; her beyitin başında aynı suali tekrar ediyordu:

Dânî semâ çi büved savt-ı belî şenîden

Sonra beyiti tercüme ve şerh ediyordu:

Semâ nedir bilir misin ? O yüce hitâbı işitmek, Allah’ın, “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” diye sorduğu zaman ruhların “Evet, Rabbimiz-sin!” diyen sesini duymak; cümle varlıktan geçip Allah’a kavuşmaktır.

.....

Semâ nedir bilir misin? Dosttaki binbir çeşit tecelliyi görmek, lâhut âleminin perdelerinden Hak’kın sırlarını işitmektir.”

Daha ilk mısırâdan itibâren anladım ki her kelimenin muhâtabı benim; Hz. Mevlânâ yedi asır önce bu emsalsiz şiiri benim için söy-lemiş, şimdi Şeyh efendinin ağzından bana sesleniyor, bana semâyı anlatıyordu.

- Semâ nedir bilir misin? Nefsin ile harp etmek, kesilmiş ama ölmemiş bir kuş gibi toprak ve kan içinde çırpınıp durmaktır.

.....

- Semâ nedir bilir misin? Şems-i Tebrîzî gibi gönül gözlerini açmak ve mukaddes nurları görüp seyretmektir.

Bu son derece güzel gazelin her kelimesi, sanki bir damla ateş olup içime düşüyor, kalbimi yakıyordu. O günden yüreğimde kalan en derin iz, toprak ve kan içinde çırpınan, o yarı kesilmiş kuş oldu. O benden başkası değildi.

Mukâbele nasıl yapıldı, ben ne hâldeydim, neler duydum, neler hissettim? Bunu kelimelerle anlatmaya gücüm yetmez, benim için imkânsız bir şey.

*

Nihâyet âyin sona erdi; semâzenler ve mutrıban, semâzenbaşı-nın ardından Şeyh Efendi'nin elini öptükten sonra birbirimizle mu-sâfaha ettik. Ardından, Dedem beni yanına alarak Sâmiha Anne'nin huzûruna götürdü, "öp evlâdım elini" dedi. Ama, daha ben uzan-madan o, yanında oturan Behice Vâlîde'yi işâret edince onun elini öptüm, bana, içinde Kendileri'nin¹⁶ resmi olan küçük bir zarf verdi. Sâmiha Anne bu defa da Annemi gösterdi; Annem "hayır, olmaz" dediyse de ısrar etti. Sonra tekrar ona dönüp târifsiz bir heyecan, coşkun bir duygu seli altında ince, zarif elini öperken o da benim-kini öptü. Sonra bütün misâfirlerle musâfaha edip arkadaşım Ke-mâl'le de görüştüktan sonra soyunma odasında üstümüzü değış-tirdik.

Çaylar, pastalar ikram edilirken herkes hafif sesle konuşuyordu. Ben, biraz şaşkın, biraz mest, hâlâ asırların ötesinde dolanıyordum.

Hicran

Mustafa Erkan

¹⁶ Ken'an Rifâi

Katılır derdime dert, artar her an hicrânım
Başım önüme düşer, nedâmet kaplar, canım.
Görmez, duymaz, söylemez, hissetmez eyler, inan;
Her elem deler bağrım, nişahgâhım, nişanım.
Gezinirim gâyesiz, hâlâ nasıl başıboş...
Sona yaklaştı mühlet, hevâlarda zamânım.
Sağlam tutduğum dal, elim zaaf içredir.
Yetiş ey hayat veren, filizlensin îmânım.
Zulmet, ezâ, hâr, cilve, ceza gibi yâr senden.
Çalsın kapımı Nasûh, ziyâlansın her yanım.
Çam ağaçları elbâzî fânî, hâcî, mâî, eîlî, eîlî, eîlî
Boşluğun boşluğuna, boşluğum boşluğuna
Yansın kesret, alevi; kaplasın varlığını...
Fedâ olsun her şeyim, silinsin adım sanım.

Oktay Aslanapa Hoca ile hasbihâl

Zeynep Uluant

2005 yılının ocak ayında İstanbul, sayılı kış günlerinden birini yaşıyor. Okullar tâtîl, kar fırtınası hayâtı felce uğratmış ve şehrin istisnâsız her semti kalın bembeyaz bir örtünün altına gizlenmiş. İşte yollara kolayına herkesin çıkamadığı bu şartlarda hocam Ali Alparslan'ın vefat ettiğini ve cenâzesinin Fâtih Câmî-i'nden kaldırılacağını duyunca ânî bir kararla gözümü karartıp kendimi caddede bulduğum ilk taksiye atıyorum. İçimden geldiği gibi davranmak-tan mesut, yanlış bir havada dışarıda bulunmaktan rahatsızım. Allah yar-dım ediyor ve bomboş yollardan çabucak Fâtih Câmîi'ne varıyorum. Avlu-ya çıkan merdivenin basamakları karlara gömülerek âdeta dik bir yokuşa benzemiş. Ayağımdaki kar çizmelerine rağmen kaymadan nasıl yürüyece-ğim diye kara kara düşünürken tam karşıdan tanıdık bir sîmânın geldiğini görüyorum. Önce gözlerime inanamıyorum. Oktay Hoca'nın ağır adımlar-la buz tutmuş kaldırımlar üzerinde yürüdüğünü görmek beni öyle şaşırtı-yor ki hemen “aman hocam” diyerek koluna giriyorum. Vefat haberini aldığı dostunun cenâzesine gitmek üzere Aksaray'daki evinden çıkmış fakat taksi bulamadığı için yürümek zorunda kalmış. Teessürle “Daha gençti Ali” diyor. Oktay Hoca'nın doksanı mütecâviz olduğu düşünülürse seksen

yaşında Hakk'a yürüyen Ali Alparslan'ın gençliği konusunda kendisine kolayca hak verilebilir. Buraya gelene kadar geçirdiğim tereddütleri düşününce, ömrü bir asra yaklaşan Hoca'ya bakıp gençliğimden utanıyorum.

İşte o karlı günün üzerinden aylar geçiyor ve ben nihâyet, asırlık çınarı andıran kıymetli hocamı konuşurma fırsatını yakalıyorum. Her zaman-ki nezâket ve tevâzuuyla randevu talebimi kabul edip Vakfa geliyor. Kubbealtı, her vesileyle uğradığı bir adres olmasına rağmen kendisini yormuş olmaktan duyduğumuz rahatsızlıkla hemen rahat bir köşeye oturtuyor ve pek sevdiği kahvesini ikram ediyoruz. O ise kendisinden rica ettiğim eski fotoğraf-ı saatlerce arayıp bulamamanın üzüntüsünü dile getirerek, yanından hiç eksik etmediği ağır çantasından, onlarca resmi çıkararak masanın üzerine yığıyor. Halbuki bulabildikleri bile bizim için o kadar fazla ki... Bu evrâk-ı metrükeyi gözden geçirirken esef ve teessürle "Akranlarımızdan maalesef hiç kimse kalmadı" diyor, ne kadar haklı... Kütahya doğumlu olduğunu bildiğim hocanın doğum târihini sorduğumda gülerek Sultan Re-şat zamânından kalma olduğunu söylüyor. Gerçekten de kendisi 1914 yılında dünyâya gelmiş, bir başka deyişle Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı sene... Tahsil hayatını ve sanat târihini seçme konusunda âilesinin tesiri olup olmadığını soruyorum.

-Katiyen. O zamanlar böyle şeyler yoktu, bizim kaçınıcı sınıfta olduğumuzu bile âilemiz bilmezdi. İlkokulu bitirdikten sonra ba-bam tuttu beni imam hatip okuluna verdi. Bir sene orada okudum. Sonra tâtilde evrâkımı alarak kendim ortaokula kaydımı yaptırdım. Babam da bir şey demedi artık. Böylece Kütahya Ortaokulu'nu bitir-dikten sonra Bursa Lisesi'ne gittim. 1934 senesinde liseyi bitirdikten sonra İstanbul'a geldim. Orada yüksek öğretmen okulu vardı o za-man. Üniversite binâsının arkasındaydı, Süleymâniye'ye doğru... Müthiş iki blok hâlindeydi. Çok eski bir binâydı Atatürk'ün hâtıra-larında da bahsedilir. 1946 senesinde Sıddık Sâmî bu sapasağlam blokları yıktı. Süleymâniye Câmii'ni kapatıyor gibi saçma bir gerek-çeyle... Hiç kapattığı filan da yoktu üstelik. Bir resmi olsa da göster-sem keşke...

- *Sizin girdiğiniz yıllarda kaç bölüm vardı ?*

- Dört bölüm vardı ben târihe girdim. Üçüncü disiplin felsefe mecbûriydi. İkinci disiplin coğrafyaydı. Mezûn olduğum sene bir Avrupa imtihâni açıldı bu imtihâna girdim ve kazandım. Böylece 1938 yılında Almanya'ya gittim. Evvela Marburg Üniversitesi'nde başladım. Tek kelime de Almanca bilmiyorum. Orada bir sene Al-manca öğrendikten sonra savaş başladı ve geri çağırıldılar. Böylece Avrupa'da tahsil yapan bütün öğrenciler Münih üzerinden yurda döndük. Ben hemen yedek subay olarak askerliğe müracaat ettim. O zaman yedek subaylık Harbiye'deydi. Yedek subay okulunda askerliğime başladım. Sonra da kurâda Mardin'in Midyat kazâsını çektim. Su yoktu. Taşlık bir yer, kayalara oyulan oyuklarda biriken sularla idâre edilirdi. Temiz su filan söz konusu değildi. Askerliği-min sonuna doğru bir yazı geldi. Tahsilinizi tamamlamak üzere ba-kanlığa müracaat ederek okuma yerinize gidiniz. Benim Avrupa'ya gitmemdeki sebep Türk-İslâm sanatı tahsili yapmaktı. O zaman Türk-İslâm

sanatının en iyi okutulduğu yer Viyana idi. Oradaki enstitü dünyânın en büyük sanat târihi enstitüsü idi. Gene dünya çapında bir sanat târihçisi Ernst Diaz hocamızdı. Seneler sonra bir gün oraya gittiğimde gördüm ki hiç biri yerinde yok. Endüstri, tek-noloji gelmiş, dünyânın en zengin slayt vs. koleksiyonlarının hiçbi-risinin ne olduğu belli değil. Sâdece bizde değil orada da sanat târi-hi gözden düşmüş. Avrupa'da da Türk-İslâm sanatı ihmale uğradı . Çünkü yavaş yavaş teknik hâkim oluyor. Yalnız Amerika'da böyle değil.

- Târih gibisiniz. Üniversitedeki hocalarınız da ayrı bir târih olmalı... Kimlerde okudunuz?

- Şemsettin Günaltay, İsmâil Hakkı Uzunçarşılı ve doçent olarak Mükrimin Halil Yınanç. Akdes Nimet Kurat, Enver Ziya Karal.

- Dersinden en çok zevk aldığınız hocanız kimdi?

- Akdes Nimet Kurat ve Enver Ziya Karal.

- Sanat târihi kürsüsü nasıl ve ne zaman kuruldu?

- Ernst Diaz ile birlikte 1943'de kurduk.

- Avrupa'dan birlikte dönüp mü kurdunuz kürsüyü?

- Hayır, ben gelmiştim, onu da dâvet etmişler. İnanılmaz bir te-sâdüf oldu. Biz Zeynep Hanım Konağı'nda fakülteyi okumuştuk. Üst katta Edebiyat, alt katta Fen Fakültesi vardı. Okul yandı. Onun üzerine fakülte Fındıklı'ya taşındı. Yedi sene... 1950'de Zeynep Hanım Konağı'nın yerine yapılan o salaş binâya maalesef mahkûm ol-duk. Oktay Hoca, kasıt veya ihmal sonucu kaybettiğimiz târihî eserler ko-nusunda o derece hassas ki hâli hâzırda kullanılan binânın çirkinliğini zik-retmeden geçmiyor ve eski güzelim binâda geçirdiği yıllara dönüş yapıyor. Bir de Bruno Taut vardı. Biz üniversiteye başladığımız zaman yeni üniversite reformu olmuştu. 1933 Eylülünde Dârülfünun lağv edildi. 1934'de de üniversiteye başladık. Üniversite'nin ilk mezunlarından biriyiz. O zaman dünyânın en kuvvetli üniversitesiydi İstanbul Üni-versitesi. Atatürk evvelâ seksen hoca getirmişti. En kalburüstü ho-calar... Hitler rejiminden kaçanlar, kendi isteğiyle gelenler filan. On-dan sonra yüz yirmi profesör daha geldi. Dünya çapında iki yüz profesörle İstanbul Üniversitesi tedrisata başladı. Bütün bölümler, labaratuvarlar kurulmaya başladı ve inanılmaz bir şekilde üniversi-te faaliyete geçti. Öyle hocalar vardı ki her biri gittikleri yerlerde bü-yük işler başarmışlardır.

Bruno Taut da bunlardan biridir. Bizde Güzel Sanatlar'da pro-fesördü. Bir çok binâlar yapmıştır. Ankara Üniversitesi Dil Târih Coğrafya Fakültesi bunlardan biridir ki içi ayrı, dışı ayrı güzel üni-versite fonksiyonunu hakkıyla yerine getiren bir binâdır. (Hocanın içine işlemiş olacak ki gene şimdiki salaş binâdan söz ediyor.) Böylece Pro-fesör Diaz ile sistemli bir şekilde sanat târihinde Fındıklı'da başla-dık. Kendisi dünya çapında bir sanat târihçisi ve bütün dünya sa-natını bilen bir insandı.

- Hocam benim çocukluğumda daha hiç bir turistik tesisin olmadığı dönemde İznik'e yaptığım bir seyahat vardır ki hiç aklımdan çıkmaz. Oradaki küçük müzeyi gezmiş ve şehrin bir çok târihî eser barındırdığını ve yer altında ayrı bir şehir mevcut olduğunu öğrenmiştim. Hatta çocuk

aklımla bu seyahat sonrasında arkeolog olmayı bile düşünmüştüm. Sizin de İznik dâhil birçok yerde kazı çalışmalarına katıldığınızı duydum. Şahsen benim çok ilgimi çeken bu çalışmalarınızdan biraz bahseder misiniz?

- İlk kazımız Diyarbakır'dadır. 61 veya 62 yıllarında... Orada muhteşem bir Artuklu Sarayı'nın kazısını yaptık. Araya resimler giri-yor ve hoca çantasını karıştırmaya başlıyor. Onu yormamak için söze giri-yorum. Herhalde bayağı meşakkatli olmalı bu kazı işleri.

- Ne diyorsunuz, Kalehisar'da kazı yaptık, ne yiyecek, ne içecek, ne kalacak yer var.

- Artuklu Sarayı'nı çıkarttınız mı Diyarbakır'da?

- Evet, çıkarttık da sonra o sarayı yok ettiler.

Bu kadar emek harcanarak ortaya çıkarılan bir eser neden yok edilir? diye soracağım fakat belli ki hoca bu konuda çok üzgün ve kazının resimlerini göstermek üzere evrak dolu çantasını araştırıyor. Benim ise sormak istediğim o kadar çok şey var ki...

- Kazı masraflarını devlet mi veriyordu size?

- Evet devlet veriyordu ama yetmediği için üstünü biz tamamlı-yorduk.

- Kaç kişi ve kimlerle çalışıyordunuz?

- On dört kişi kadar oluyorduk, öğrenci ve asistanlarla birlikte.

- Kaç kazı çalışmasına katıldınız?

- İlk Diyarbakır sonra İznik sonra Kalehisar , Kayseri'de Keyku-bâdiye... Alaaddin Keykubat'ın bir sarayını çıkardık. Sonra Van'da da çalıştık.

Yok edilen Artuklu Sarayı

- Sizin için en çok önem arzeden hangisiydi?

- Diyarbakır... Maalesef temelden yok ettiler. Hâlbuki İçkale as-keri bölgedeydi ve korunacak diye tahmin ediyorduk. Târihî yazlık sarayın bahçesinde muhteşem bir selsebil ve havuz vardı, mozaikli. Bunun üzerine bir binâ yaptırıyorlar, pencereli bir binâ... Tabîî Di-yarbakır sıcağında bütün mozaikler patır patır patlıyor. Ondan son-ra o binâyı yıkıyorlar ve komutanın tâyini çıkararak başka yere gidi-yor. Yerine gelen albayın da terfi senesiymiş. Bunu görürlerse terfi-ine mânî olur diye hepsini temelden temizletip kaldırıyor ve hiç bir şey kalmıyor.

- Yaptığımız kazılarda bu âkıbete uğradığımız çok oldu mu?

- Bu kadar değil. Meselâ İznik'de meydana çıkardığımız çini fi-rınlarından altı tânesi yok edildi. Elimizde sâdece resimleri ve ma-ketleri kaldı. Kayseri Keykubâdiye'nin ne olduğunu bilmiyorum. Van Ulu Câmi nispeten ayakta... Ama bütün kazıların Türkçe ve yabancı dilde yayınları yapılmıştır.

- Sizin halı sanatıyla ilgili çalışmalarınız da var sanırım hocam.

- Evet, *Türk Halısının Bin Yılı* başlığıyla İnkılap Kitabevi'nden Türkçe ve İngilizce olarak basıldı. Bugüne kadarki halı dokumaları-nın dökümüdür.

- En çok sevdiğiniz halı ?

- Selçuklu halıları... Martin isminde bir İsviçreli ilk defa keşfet-miştir. Daha önce araştırma yapanların hiç dikkatini çekmeyen altı tâne Selçuklu halısı bulmuştur, Konya'da... Daha sonra da Beyşe-hir'de buldu.

Hoca ile gıyâbî tanışıklığının lise yıllarımda onun yazdığı Sanat Târîhi kitabı ile başladığını söyleyerek sohbeti biraz daha hafif bir mecrâyâ çek-meye çalışıyorum. Bana öğretmenimin adını soruyor. Vildan Hanım dedi-ğimde ise derhal hatırlayarak "O benim talebemdi" diyor ve tıpatıp târif ederek beni büsbütün şaşırtıyor.

- Türklerin Müslüman olduktan sonra sanat ve mîmâriye büyük bir soluk getirdiğini, hele Osmanlı Mîmârîsinin eriştiği mertebenin ve vücûda getirdiği eserlerin eşi benzeri olmadığını düşünüyorum. Bu konuda ne diyeceksiniz?

- Corbusier, meşhur İsviçreli mîmar, gençlik yıllarında İstan-bul'a gelerek araştırmalar yapıyor. Hâtıralarında şöyle diyor: 'Ben kübik mîmârînin ilk ilhâmını Mîmar Sinan'dan aldım, Süleymâniye Câmii'nden. Biz ise maalesef en büyük mîmârımız Mîmar Sinan'ı ne lâyıkıyla tanıyabilmiş ne de lâyıkıyla tanıtabilmişizdir. Dünya ça-pında bir mîmar ve Mikel Anj ile aynı dönem... Mikel Anj hakkında binlerce kitap ve makâle yayınlanmış biz ise Mîmar Sinan'ı tanıta-madığımız gibi unutturuyoruz. Dünya çapında bir mîmar var, adını şimdi hatırlayamıyorum, buraya da gelmiş, diyor ki: Dünyâda iki şâheser mîmârî vardır birisi Floransa birisi Bursa... Şimdi biz Bursa'-yı ne hâle getirdik. Ben lisedeyken Bursa bir cennetti. Bütün ova ye-şildi, bir tek merinos fabrikası vardı o da sırtmazdı. Şimdi yeşil ta-mâmen yok oldu. Hâlbuki Floransa çiçek gibi duruyor. Olduğu gibi muhafaza etmekten de başka güzelleştiriyorlar. Mesela Roma, sur-lar içinde katiyen gökdelen yoktur. Ama biz herşeyi yok etmekte birebiriz.

Hoca'nın bu noktada, târihî eserlerin mâruz kaldığı tahribat konusunda duyduğu ızdırıp gerçekten çok büyük. O devirleri yaşamış ve bu tahribâtı bizzat görmüş bir insan olarak hissettiklerine hak vermemek kâbil de-ğil. Bu üzücü ve konuşmakla tükenmeyecek mevzuyu geçerek adı üzerinde bayağı tartışılan ve son devirde ortaya çıkarılan bir minyatür sanatçısını, Mehmet Siyahkalem'i soruyorum. Çünkü kendisi bu konunun üstâdı...

- İlk defa ben yayınladım bunu. Kendisinin Anadolu'dan gelmiş bir sanatkâr olduğunu ortaya atmıştım. Fakat sonra Zeki Velidi To-gan Türkistan üzerinden İran'dan geldiğini açıkladı. İnanılmaz bir sanatkâr, Avrupa'da olmayan bir resim anlayışı.

- Ekrem Hakkı Ayverdi ile tanışıklığımız nasıl başladı?

- İznik'de Orhan Câmii'nin kazısını yapmıştım. İlk defa... Bu câ-mi terkedilmiş durumdaydı. Tam bu konuda çalışıyordum Ekrem Bey'in cumartesi toplantılarına dâvet edildim. Orada bana dö-ne-rek, "Orhan Câmii'nin kazısını yapmıştır ve teşhisleri doğrudur" de-di. Çünkü kitâbesinin ay kısmı yazan tarafı düşmüş ben tahmini olarak bulmuştum ve Ekrem Bey hak vermişti. Dostluğumuz böyle başladı. Balkanlardaki çalışmalarına başlayınca benim de "Kırım ve Kuzey Azerbaycan"daki

eserler üzerinde çalışmamı istedi. Kırım ve Kuzey Azerbaycan hakkındaki yayınlarım onun üzerine çıkmıştır.

- Emekli olmanıza rağmen çalışıyorsunuz.

- Mîmar Sinan'da yüksek lisans ve doktora dersleri, Atatürk İl-keleri ve İnkılap Târihi Enstitüsü'nde Türk kültürü dersleri veriyorum.

- İbnül Emin Mahmut Kemal'i tanıdınız mı?

- Afif Erzen diye bir arkadaşımız vardı, çoktan vefat etti. Bir bayram günü beni evine götürdü. Gittik ki başkaları da var. Bir de Reşer adında birisi vardı. Pejmürde kılıklı, zavallı bir Yahûdi... Ta-nınmış biri fakat pek pejmürde... Arkadaşım beni İbnül Emin'e tak-dim etti, hemen "Müslüman mı?" diye sormaz mı?.. Hiç sözünü sa-kınmayan bir insan, bana duyuracak bir şekilde böyle sorunca ben de "Tabî elhamdülillah müslümanım" dedim. Sonra hemen orada oturan Reşer'in duyacağı şekilde "Pis Yahûdi o da tebrike gelmiş" diye söylenmeye başlamaz mı? Bir taraftan da ortadaki şeker tabağı-mı göstererek hakâret eder gibi "şeker alsana" diyordu. Reşer de hiç aldırış etmeden "Alacayım, alacayım hem de en buyugunden alacayım" diye cevap veriyordu.

Bu görüşme ilk ve son olmuş, çetin meşrebi herhalde hocaya değişik geldiğinden bir daha da hiç görüşmemişler. Sohbetimiz oradan buradan devam ederken Kaplan Hoca'nın, Oktay Aslanapa'nın Yüksek Öğretmen Okulu'ndan arkadaşı olduğunu öğreniyorum. Nesteren Dirvana, Mîna Urgan, Saffet Tanman da sınıf arkadaşları. Kaçınılmaz olarak eski günlerden bahsederken üzüntüsünü şöyle dile getiriyor:

- Maalesef dünya üniversiteleri içinde bizimki ilk beşyüz içine giremiyor. Araştırma ve senteze dayanan bir öğretim yok. Türkçe-mizin durumu ise ayrı bir mesele, Türkçe'yi unutturuyorlar.

Oktay Hoca orta okul birinci sınıftayken Latin harflerine geçtiği için iki alfabeyi birden bilen az sayıda şanslılardan.. Daha önce Fransızca öğrendiğinden bu geçiş döneminde zorluk yaşamamış. Şimdi ise eski metinlerin okunmasında yardımına müracaat edilen bir kişi konumunda... Vakıf-ta oturduğumuz odada etrafına şöyle bir bakarak, "Ekrem Hakkı üstâdın konuşmaları olurdu, o zaman farklıydı. O toplantıların hepsi ayrı bir seminer birer akademiydi" diyor.

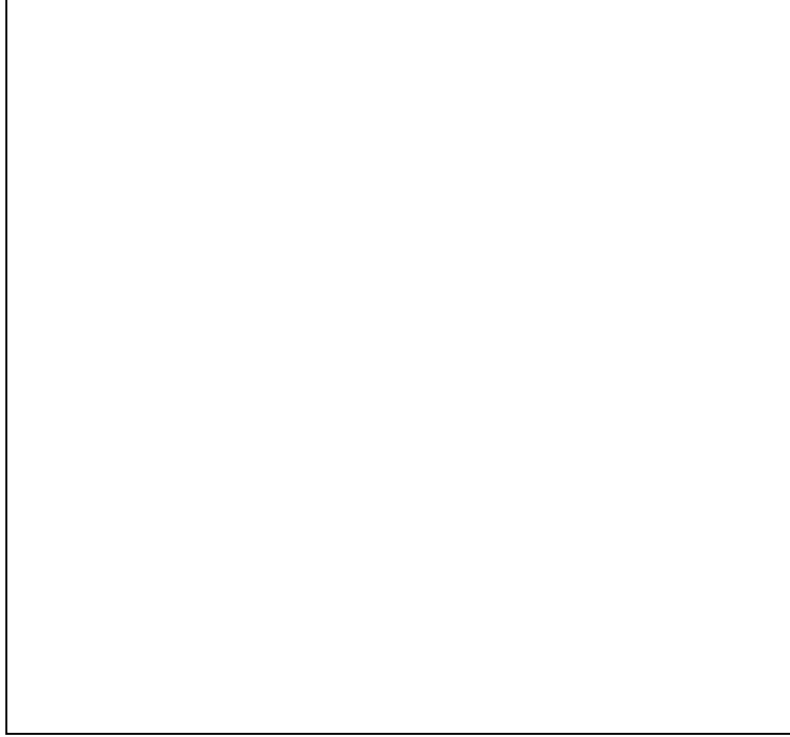
Hoca en vefâlı talebelerinden birinin Ara Altun olduğunu söylüyor. Öyle ki babası ölmeden önce oğlunu ona emânet etmiş. Bu çok sevdiği asistanının her 30 Ağustos Bayramı'nda zaferi nasıl millî bir hassâsiyetle kutladığını zevkle anlatıyor. Sözde soykırım iddialarının ayyuka çıkarıldığı şu günlerde bunun enteresan bir tespit olduğunu düşünüyorum.

Eski günlerden kaçış yok. Oktay Hoca'nın çocukluğu ve gençliği en civcivli zamanlarda geçmiş. Önce Birinci Dünya Savaşı, arkasından Kurtuluş Savaşı, Cumhûriyet'in ilânı ve daha sonra İkinci Dünya Savaşı. Bu yokluk yıllarını yaşayan bir insanın şimdilerde tüketim ekonomisine şahit olması herhalde çok ibret verici olmalı diye düşünüyorum. Hoca şöyle bir duruyor ve çocukluğuna gidiyor.

- Bizde bir deyim vardır, hem dinlen hem de bir kağı odun kes. Odun kesmek dinlenmektir. Bütün gün çalışırdı. Küçüklüğümde hatırlarım

Kütahya'daki evimizin büyük bir bahçesi ve bahçede de fırını vardı. Her işi biz yapardık. Bir gün ben dedemin bakkal dük-kânında onun kucağında otururken birden ezunlar geliverdi (Yu-nan askerleri). Babam cephâne toplayıp Anadolu'ya kaçırıyordu. İhbar etmişler, bahçedeki gübre yığımını eşeleyerek aramaya başla-dılar, Allahtan bulamadılar. Biz okula giderken yolumuzun üstünde bir çınar ağacı vardı, her sabah giderken idam edilenleri görürdük, üzerinde beyaz yafta ile birlikte... Sonra bir gün Kütahya'ya Çerkez Ethem geldi ve idamların sayısı birdenbire arttı. Sonra Kütahya'dan da asker topladı ve gitti.

Saatlerdir sabırla sorularımı cevaplayan Oktay Hoca'nın seksen küsur sene önce topraklarımızı işgâle gelen Yunan askerleriyle karşılaşması ve o ateşten günlerde düşman şerrinden kıl payı kurtulması, dinleyene masal gibi gelse de bir devrin en acı gerçeklerindendi. Vaktinin çoğunu bilgisayar başında geçiren, günümüz genç nesli bu gerçekleri idrakten ne kadar uzak-tı. 1914 doğumlu Oktay Hoca, Anadolu'nun ve devrin kıt imkânlarına rağmen tamâmen kendi irâdesi ve imkânlarıyla okuyarak Avrupa'ya kadar açılmış ve İstanbul Üniversitesi'ndeki Sanat Târîhi kürsüsünün kurulma-sını sağlamıştı. İlerlemiş yaşına rağmen sahasında hizmet etmeye devam ediyor ve sosyal faaliyetlerden geri kalmıyordu. İki saati aşan güzel sohbetimizden sonra bir talebesinin doktora merâsimine katılmak üzere üniversi-teye doğru yola koyulan Oktay Hoca'nın arkasından gıptaıyla bakarken kendisine daha nice sağlıklı mesâiler dilemek ve darısı hepimizin başına demekten kendimizi alamadık.

Nağmekâr 7

Segâh

Fırat Kızıltuğ

Makâmâtın kutup yıldızı, kıldan ince, kılıç-dan keskin geçit. Nağmeler, senin çeş-mende soluklanmadan yollarına devam edemez. Aştıkları merhale-lerde kaybettiklerini tamamlar ve daha yükseklere sefer ederler, aşk ile şevk ile; bâzen Devr-i Turan bâzen Müsemmen, ruhlar arasında sefer eyler meşk ile.

Câzibene İtrî öylesine kapılmış ki, hem kendini hem bestesini ebedileştirmiş. Durmadan tekrar edildiği halde, tulû edecek her gün, belki binlerce defa okunacak olan, cihanda bir benzeri olmayan Tekbir-i ebedî, *segâh!*

Yine aynı bestekârın ilhâmı ve aynı makamdan, dînî merâsimle-rin tâc-ı evveli Salât-ı ümmîye! Bayram sabahlarının, Mevlid merâ-simlerinin, yedisinden yetmişine bütün Türk Müslümanların dilin-de, gönlünde, rûhunda...

Mevlevî âyinlerinin sonunda, bir avuç misk ü amber misâli su-nulan, Devr-i Revan hissesi bittikten sonra, Sultan Veled'in devri ile tamamlanan Niyaz İlâhisi'nin de Segâh ile bestelendiğini, son yürük semâfinin de kervana dâhil olup coştüğünü, ruhlardan, gönüllerden taşıdığını, cihânı kırkar kırkar dolanıp arşı âlâyı aştığını yaşayıp, he-lecanların en lezzetlisi ile huzura düştüğünü sezen gönül ehli, ya nasıl senin kulun kölen olmaz ki, Segâh!

Şem'i rûyine cismimi pervâne düşürdüm
Evrâk-ı dil-i âteş-i sûzâna düşürdüm
Bir katre iken kendimi ummâne düşürdüm
Takrir edemem derd-i derûnum elemim var
Mevlâyı seversen beni söyletme gamım var

Kaf Dağı'nın ötelерinden, odlar yurdu Azerbaycan toprağından, Ağrı'yı aşıp, Hazar'dan taşıp gelen, vatanı nefesleyip, Rumeli vata-nına uzanan, Eke vatan nefesi, Bahtiyar Vahapzâde möhrelî Segâh Mugam vasfî, hele bakın neler söyleyipdir!

Ey Zabul Segâhım, Orta Segâhım,
Menim öz amanım, benim öz âhım.
Sen mene kimseden pay verilmedin,
Sen özge çeşmeden getirilmedin.
Menim dağlarımdır senin gaynağın,
Goşgar'ın, Kepez'in, Ulu Şah Dağ'ın.
Bağrından sızılıp sen durulmusan,
Mende yuvalanıb benim olmusan.

Başga renge salıb bu zaman seni,
Yeniden yarattı Sadıhcan seni.
Menim öz derdimsen, öz melalımsan,
Anamın südütek, öz halalımsan.
Çoban bayatısı...

Dağlar başından

Garlara garişib gar-gar ahibdi.
Çöllere boylanan gül bahışından
Geçdiği yollara iz burahıbdı...

Sâmî:

Nağme üslûb-ı segâh ile ider
Gûdan hûşa idüp rûha eser
Sanma kim hüzn-i sadâ hâlidir
Mâye-i câzibe-i hâlidir

buyurmuş. Gönül diler ki, bir neyzenbaşidan taksim dinleyelim, hep berâber yine İtrî'nin *Segâh* ile bezediği yürüksemâi'yi söyleye-lim, "Tûti-i mûcize gûyem ne desem lâf değil" diyelim. Nef'î cennetme-kânın bu mısırâi kangı deryâdan devşirdiğinin hayreti ile rûh u azi-zine selâm edelim. Vesselâm.

Ney'e sevdalanan herkes, Segâh Peşrevi ile başpârede nefes alıp verirler ve dahi, "Kez neyistân çû merâ bibrodeend" âvâzesiyle, bağı yanık, geldiği kamaşığa dönme iştiyâkı ile tutuşan sazlarının perde-lerinde gergef işlerler. Hele hele Dede Sâlih'in Segâh Saz Semai'si ile Sultan Veled Devri kemâle erer ve tennûreler dönerek semaya açılır.

Cümle âşıkân dil ile ikrar, kalb ile tasdik makâmında cem olur, Hacı Ârif Bey'in gönül gözünü çözerler ve "Hadî Söyle!" selâmı ile dünya hâlini tasvir ettirirler:

Olmaz ilâç sine-i sâd pâreme
Çâre bulunmaz bilirim yâreme
Baksa tâbibân-ı cihan çâreme
Çâre bulunmaz bilirim yâreme
Kasdediyor tîr-i müjen cânıma
Gözleri en son girecek kânıma
Şerhedemem hâlimi cânânıma
Çâre bulunmaz bilirim yâreme

Şimdilik, Münir Nurettin Selçuk besteli, Yahya Kemal desteli şarkıyı yâd edelim:

Dönülmez akşamın ufkundayız vakit çok geç
Bu son fasıldır ey ömrüm nasıl geçersen geç

Ve segâh âğaz idüp, "Hu! Diyelim Hu!"

Hüseyinî Kâr-ı Nâtık*

Mustafa Tahralı

-Sayın Binnaz Başar Çelik'e-

Bir hafif âh ile dil yâd-ı HÜSEYNÎ'ye düşer
Şehr-i gülden yine âvâze-i neylerle geçer
Perdeden perdeye bin âh ile feryâd ederek
Yâr ilinden dil ü can seyr-i MUHAYYER'le geçer

*

GÜL-İZÂR'ın anılır âh ile ey gonçe-dehen
Darb-ı sofyân ile âşıklara gülzâr açılır
Seyr-i MÂHÛR'u tutar neş'e-i kânûn ile dil
Aşk u şevk ehline bir fasl-ı füsunkâr açılır

*

Bülbüllerin efgânına yâr oldu kemeççe
Sengîn(i) semâî ile tutturdu SEGÂH'ı
Âhengine hemdem idi tanbûr ile diller
Âvâzesi RAST tellerin eksilmedi âhı

*

UŞŞÂK'a düşer derdi de dermânı da aşkın
Bitmez imiş aşk içre dilin devr-i revânı
Yıllarca yanıp âteş-i hicrân ile pür-hûn
Mahzûn uçar estikçe SABÂ rûh-ı revânı

*

Âşikâr eyledi GERDÂNIYE'den seyrini ud
Düştü dil mülküne bir devr-i kebir velvelesi
SÛZ-İ DİL'den tutuşup yandı gönül hânesi âh
Sustu cân içre cihan külhanının gulgulesi

*

Ağır aksak dolaşıp geçti BÜZÜRG âlemine
Bir rebâb açtı nihâyette safâ perdeleri
Tutturup seyr ü edâsında NİHÂVEND'i gönül
Sundu yarânına bir bir tutuşan bâdeleri

*

Devr-i hindîden gelir bir dem kudûmün düm teki
Bir HİCAZKÂR seyre düşmüş âh u zâr eyler gönül

* Sayın Binnaz Çelik tarafından Haziran 1996 – 21 Mayıs 1997 târihleri arasında bestelenmişti.

Dem tutar derd-âşinâ dil yâr kemânından dile
Seyr-i NIKRİZ'den figânın âşikâr eyler gönül

*

Düyek vurur gönül ufkunda dembedem gönüle
Elinde dâire ŞEHNÂZ eder niyâza düşer
Cihân içinde cihan seyredir, cihan dolaşır
Fırâk-ı yâr ile yanmış gönül HİCÂZ'a düşer

*

Âhirde yürük tuttu semâî ile seyrin
Âh eyleyip üftâdesi devretti DÜĞÂH'ı
Dilden dile telden tele bin âha değerdi
Bir BESTENİĞÂR gönlüne etseydi nigâhı

*

Binnâz ile dil derdini meşketti kemeççe
Seyretti nihâyette HÜSEYNÎ ile "Kâr"ı
Düşmüştü ki derd ehline bir hisse safâdan
Bir curcuna devrinde Mürid buldu karârı

4-25 Haziran 1996 / Fâtih-İstanbul

Bir hediye türü olarak İhsân-ı şâhâne*

Öğr. Gör. Tâlip Mert**

O smanlı târihi boyunca pâdişahların çeşitli şahıslara ve kurumlara verdiği hediyeler en yaygın adıyla ihsân-ı şâhâne olarak bilinmektedir. Bu tâbir, atıy-ye-i hümayun, atıyye-i seniyye, in'âmat..., îânat..., eltaf..., âtfet... gi-bi benzer kelimelerle de ifâde edilmektedir.

Bugün de bu tâbir zaman zaman kullanılmaktadır. Ama bugün kullanılan ihsân-ı şâhâne tâbiri târih içindeki anlayış ve düşünüşe ters bir şekildedir ve gerçeği ifâde etmekten de bir hayli uzaktır.

İhsân-ı şâhâne en yaygın hâliyle başta memurlar olmak üzere pek çok kimseye verilen nakit para veya herhangi bir değerli eşyâ ile ev, konak, yalı, çiftlik, bağ, bahçe... gibi gayr-i menkullerdir. Tan-zimat'a kadar bilhassa devlet memurlarına ve yabancı elçilere giy-dirilen çok çeşitli evsaf ve kalitede kürkler hakkında da bu tâbir kullanılmıştır.

1826'da vukû bulan ve târihlerde "Vak'a-i Hayriyye" adıyla yer alan hâdiseyi müteakib çeşitli adlarla nişanlar ve madalyalar ihdas olunmuş ve bunların verilmesi de yine ihsân-ı şâhâne olarak kayıt-lara geçmiştir. Günlük hayatta karşılaşılabilecek pek çok konuda ih-sân-ı şâhâneye rastlamak mümkündür. Ancak mes'elenin daha iyi anlaşılabilmesi için bu konuyu bâzı başlıklar altında vermeyi uygun buluyorum. Bu başlıklar, en kısa hâliyle **sosyal** ve **kültürel** alanda ihsân-ı şâhâneler diye iki başlık altında vermeyi tercih etmiş bulun-maktayım. Ayrıca bu araştırmanın tamamına yakını az bir istisna dışında XIX. asra mahsustur.

1- Sosyal alanda verilen ihsân-ı şâhâneler:

Her türden hayır eserleri, vakıflar, yol, köprü, mekteb, medrese, hastahâne... gibi bütün cemiyete şâmil, herkesin istifâdesine hazır müessese ve kurumlar... her ne kadar bunlar da bu târife dâhil olsa-lar bile çok fazla olmaları sebebiyle bu araştırmanın dışında olup daha az bilinen ihsân-ı şâhânelerden örnekler verilecektir.

Bunlardan ilk zikredilecek örnek, 28. 12.1813 târihli bir mahke-me kayıdır. Bu kayda göre II. Mahmud, kadın-erkek çoğu **gayr-i müslim** çok

* Bu metin, 16-19 Kasım 2005'te Marmara Üniversitesi, FEF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nce düzenlenen "Türk Kültüründe Hediye" adlı sempozyumda tebliğ olarak sunulmuştur.

** Öğretim görevlisi, Marmara Üniversitesi FEF Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.

sayıda borçlu mahkûmun ihsan olunan para mukâbili serbest kalmalarını sağlamıştır.¹⁷

Buna benzer bir başka olay da 1833'de olmuş, yine II. Mahmud borçlu mahkûmların affını te'min maksadıyla hazine-i hassadan 11.700 kuruş bağışlayarak onları hapisten kurtarmıştır.¹⁸ Bunun gibi kayıtlara geçmiş bir olay da Abdülaziz devrinde olmuştur. 23 Ka-sım 1867'de borçlarından dolayı hapse düşmüş kadın erkek bir gu-rup mahkûmun tahliyesi için pâdişah 19.667 kuruş vererek onların halâsına sebep olmuştur.¹⁹

II. Mahmud'un ihsân-ı şâhânesinden en çok yararlanan zümre-nin **çocuklar** olduğu arşiv kayıtlarından anlaşılmaktadır. Bu konuy-la ilgili ilk örnek 1809 yılına âittir. 1792'de doğan ve kısa bir süre sonra ölen III. Selim'in bir kızı ile yine IV. Mustafa'nın bir kızı istis-nâ edilirse Osmanlı sarayında 20 senedir çocuk olmamıştı. Onun için o günlerde dünyâya gelen Fatma Sultan'ın doğumu sarayda çok büyük sevince vesîle olmuş, bu sevince çocukların da iştirâkini sağlamak üzere Bâbıalî'de 7 gün müddetle mekteb çocuklarına pi-lav ve zerde ikram edilmiştir.²⁰

1832'ye geldiğinde ise II. Mahmud, sur içindeki 186 mektebin talebe ve hocalarına dağıtılmak üzere 10.000 kuruş,²¹ sur dışındaki 39 mektebin hoca ve talebesine dağıtılmak üzere de 8.577 kuruş ih-sanda bulunmuştur.²²

Şehzâdeler sünnet edilirken halkın da buna iştirâkı sağlanır, zengin-fakir isteyenlerin çocukları bu şekilde sünnet edilirdi. Sün-net düğününden epey önce durum halka îlan edilir, hatta bu îlanlar mahkemelerce kayda bile geçirilirdi.²³

1836'da yapılan ve 8 gün devam eden sünnet düğünü o za-manki adıyla sûr-ı hümayun daha öncekiler ve sonrakiler gibi çok gösterişli geçmiştir. Bu düğünde müstakbel Osmanlı hünkârları Ab-dülmecid ve Abdülaziz'le berâber İstanbul merkezi ve yakın köyle-rinden gelen toplam 5042 çocuk sünnet ettirilmiştir. Bütün bu ço-cuklar için Bâbıalî'de çavuşbaşı dâiresinde kâtibler ve terziler hazır bulundurulmuş bütün çocukların ölçülerine göre elbiseler hazırlan-mış, sünnet gününü belirten ellerine birer de pusula verilerek Sâda-bat'ta hazır bulundurulmaları velilerine tenbih olunmuştur.

Bu düğün için Sâdabat'da vükelâ çocukları için 90, diğer çocuk-lar için ise 900 adet çok gösterişli yorgan, yastık ve kıymetli çarşaf-larla döşenmiş yataklar hazırlanmıştır. Bu yataklar Lâhur şalları ve sırmalı örtülerle bezenmiş, etrâfi kandil, meş'ale ve mahyalarla süs-lenmiştir. Ayrıca her gece havâî fişekler atılarak, çeşitli oyun ve eğ-lenceler tertip

¹⁷ Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Sicili 938 / 91 a.

¹⁸ Hatt-ı hümayun (HAT) 21391 A, B.

¹⁹ Sadâret Mektubî Kalemi mühimme evrakı (A. MKT. MHM) 394/67.

²⁰ Cevdet (C) Saray 3359, 6505.

²¹ HAT 33111

²² HAT 21391 A, B.

²³ Şer'i Siciller Arşivi, Beşiktaş Mahkemesi 152/93 a, Galata Mahkemesi 690/95 a.

edilerek çok geniş çaplı bir şenlik olması sağlanmıştır.

Serasker Paşa her gün çocukları ziyâretle hatırlarını sormuş, pâdişah II. Mahmud da aynı şekilde bir gün Sâdabad'a gelerek ço-cukları selâmlamıştır.

Bu sünnet düğününde sünnet olan çocukların her birine 100'er kuruş da harçlık verilmiştir. Bu düğüne, ayrıca Müslüman mekteb-lerde okuyan 20000, gayr-i müslim mekteb-lerde okuyan 10000 tale-be de dâvet edilmiş, Müslüman talebenin her birine beşer, gayr-i müslim talebenin her birine ise üçer kuruş ihsân-ı şâhâne dağıtıl-mıştır.

Eyyüb Sultan İmâreti de sûr-ı hümâyun boyunca devamlı ola-rak fukaraya pilav ve zerde ikram etmiştir.

Bu arada düğüne iştirak eden her türlü oyuncu, hânende ve sâ-zendelere, taşradan gelen dâvetlilere para ve hediyeler dağıtıldığı gibi bu düğün için târih düşüren şâirlere de toplam 15.000 kuruş atıyye verilmiştir. Ama bu şâirlerin isimleri ve şiirleri şimdilik belli değildir.²⁴

1847 senesi sûr-ı hümâyununda sünnet edilen çocuk sayısı 7945'tir. Bu düğünde de yine sünnet olan çocuklara yüzer kuruş, 41196 müslüman, 29194 gayr-i müslim mekteblilere beşer kuruştan cem'an 351.950 kuruş, Zâkirbaşı Şerafeddin Efendi'nin idâresinde ilâhiler okuyan çocuk korosuna 8.000 kuruş, 45 saz şâirine ise 6.000 kuruş atıyye verilmiştir. Yine bu sünnet düğününde yoksullara ve-rilen atıyye miktârı ise 105.700 kuruştur.²⁵

Burada Osmanlı eğitim ve kültür târihine ışık tutacak küçük bir not: 1848'de İstanbul medreselerinde bulunan talebe mevcudu 1448 kişi iken²⁶ bu târihten 60 sene sonra ise bu rakam sâdece 1550 ol-muştur.²⁷ Bu rakamlar, II. Mahmud'un başlattığı ve daha sonraları da büyük bir hızla artarak devam eden eğitim hamlelerinin Osmanlı cemiyetinde gördüğü râğbete küçük bir misaldir.

27 Mayıs 1858'de icrâ olunan ve aynı usul ve geleneğin hâkim olduğu bir düğün daha var, ama bu seferki sünnet düğünü değil, iki sultan için yapılan bir düğündür. Cemile ve Münire Sultanların dü-ğünü.²⁸ Bu düğündeki rakamlar daha net ve listelenmiş durumda-dır. Yalnız burada Müslüman mekteb-lerinde okuyan 15076 kişiden 4848'nin kız olması dikkat çekmektedir ki bu rakam, her üç Müslü-man talebeden bir tanesinin kız olduğunu ortaya koyuyor. Bu târih-te faal olan Fransız okulu olan Saint Benoît'nın 785 erkek, 225 kız öğrencisi varken, Rum, Ermeni, Katolik Ermeni, Yahûdi ve Karâyî cemaati mekteb-lerinde ise hiç kız talebe yoktur. Bu düğünde de yine her öğrenciye eşit olarak beşer kuruş atıyye verilmiştir. Bütün okullarda görevli kişilerle berâber verilen atıyye miktârı toplam ola-rak 222.260 kuruştur. Bu düğünde okudukları ilâhilerle

²⁴ Bâbîâlî Evrak Odası Defterleri (BEO) 366.

²⁵ Bâbîâlî Teşrifat Evrâkı (A. TŞF) 28/51-12.

²⁶ C. Maarif 168.

²⁷ Yıldız Perakende Meşihat evrâkı (Y. PRK. MŞ) 8/73.

²⁸ Bâbîâlî Mektubî Kalemi nezaretler evrakı (A. MKT. NZD) 257/25.

sanatlarını icra eden 22 kişilik çocuk korosuna ise cem'an 8.000 kuruş ödenmiştir.²⁹

Bu düğünün yapıldığı bölgeyi ve düğünü bir tabloya aktaran İtalyan Ressam Nalskini, bu hizmetine karşılık 50.000 kuruş istemiş, onun isteği de aynen kabul edilerek bu para kendisine Avusturya Sefâreti aracılığıyla ödenmiştir.³⁰

Kimsesiz **çocuklara** maaş bağlanması veya ücretli olarak her-hangi bir kimsenin yanında istihdâmı Osmanlı Devleti'nin çocukla-ra bakışı hakkında fikir edinmek isteyenler için iyi birer ipucudur.³¹

Sultan Abdülmecid'in 1847'de çok şiddetli bir kıtlığa mâruz ka-lan İrlandalılara bağışladığı 1.000 liralık iâne İrlanda halkını çok memnun etmiş, gerek İrlanda halkının ve gerekse İngiliz kraliçesi-nin çok samîmî teşekkürlerine vesîle olmuştur.³² Bu olay, Osmanlı Devleti'nin insânî konulardaki sınır ötesi faaliyetlerinin de bir gös-tergesidir. Bu hâdis, milletler arası dayanışmanın her halde dün-yâdaki ilk örneği veya örneklerinden biridir.

1848'de Doğu Avrupa'da patlayan kanlı Macaristan ve Polonya ihtilallerinin mağduru pek çok Macar ve Leh vatanseverine Osmanlı Devleti sâhip çıkmış ve onlara maaş bağlamıştır. Ayrıca rütbe ve mansıplar da vererek sivil ve askerî sahalarda istihdam etmiştir.³³ Osmanlı Devleti târihinde bu tarz iltica vak'aları daha önceki ve sonraki devirlerde de mevcuttur ve örnekleri de bir hayli çoktur.

1853-1856 Kırım seferi sırasında müttefikimiz olan İngiltere'den bir grup İngiliz kadını da sağlık hizmetleri vermek üzere İstanbul'a gelmişti. Bu kadınlara Abdülmecid Han da ödül olarak 1000 Meci-diye altını ihsanda bulundu. Bu kadınlar arasında yer alan ve adı tıp târihine de geçen Florence Nightingale'e ise elmasla kaplı bir bilezik hediye ederek onu taltif etti. Sultan'ın bu ihsânından dolayı İngiliz elçisi Lord Stradford Canning 10 Haziran 1856 târihli bir yazı ile pâ-dişâha teşekkür etmiştir. Abdülmecid Han'ın bu hediyesi bugün Se-limiye'deki Florence Nightingale Müzesi'nde teşhir edilmektedir.³⁴

1856 yılında Fransa'da meydana gelen bir sel felâketinin mağdur-larına Abdülmecid Han tarafından verilen 40.000 frank, 1847'de Edir-ne'de evleri ve dükkânları yanan Yahûdilere hibe ettiği 100.000 kuruş³⁵ 1858'de Osmanlı Katolik milleti dul ve acezesine bağışladığı 1.578 ku-ruş Abdülmecid Han'ın yazıya geçmiş ihsân-ı şâhânelerindendir.³⁶

1866 malî yılı bütçesi 48.000 kese açık verince devrin pâ-dişâhı Sultan

²⁹ İrâde Dâhiliye (İ. DH) 25594.

³⁰ İ. Hâriciye (İ. HR) 8866.

³¹ Cevdet Zabtiye 2185, İ. DH 1313 B. 46, Beşiktaş Mahkemesi 145/61a.

³² İ. HR. 1847, 1888 a-c, Ceride-i Havâdis sayı: 327, 17 R. 1263.

³³ C. Hâriciye 2875. Bu konuda epeyce çalışma olduğundan çok kısa geçildi.

³⁴ HR. MTV 388/26, 28.

³⁵ İ. DH 6872.

³⁶ İ. DH 22916.

Abdülaziz, her ay 4.000 keselik taksitler hâlinde bu açığı ha-zine-i hassadan ödeyerek hazineye büyük bir teberrûda bulunmuş-tur. 3 Nisan 1867.³⁷

1867'de Avrupa seyahati sırasında Abdülaziz Han tarafından Fransa'da bir yetimhâneye 500 altın,³⁸ Koblenz fakirlerine 15.000 frank,³⁹ Prusya Veliâhd Kraliçesi Viktorya'nın iâne sergisine hibe ettiği miktârı belgede bulunmayan para da Sultan Aziz'in yurt dışı ihsanlarındandır.⁴⁰ Viktorya'nın pâdişâha gönderdiği teşekkür mek-tubuna pâdişah bizzat cevap vererek büyük bir de nezâket göster-miştir.

Abdülaziz Han Akdeniz yoluyla gittiği Avrupa seyahatinden Tuna yoluyla dönmüştür. Bu arada Tuna sâhilinde bulunan şehir-leri de ziyâretle oraların halkını da memnun etmiştir. Vidin'e uğra-dığı zaman Vidin fukarası ile mekteb talebesine verilmek üzere de 100.000 kuruş hibe etmiştir.⁴¹

1865 Beyoğlu yangınında evleri yananların evlerinin Abdülaziz Han tarafından kârgir olarak inşa olunacağı bildirilmiş, âcil yardım olarak da 122.500 kuruş verilmiştir. Bu inşaat masraflarını karşıla-mak üzere hazine-i hassadan her ay 500'er keselik tahsisat ayrılmış-tır...⁴² Muhtelif târihlerde ve yerlerde meydana gelen yangın mağ-durlarına hazine-i hassadan âdat şeklinde ödemelerin yapıldığına dâir mabeyn irâdeleri içerisinde bir hayli kayıt vardır.

Abdülaziz Han, hizmetlerinden çok memnun olduğu ve de-vamlı da koruduğu büyük bilgin ve devlet adamı Ahmed Cevdet Paşa'ya (1822–1895) 16 Ocak 1866'da"... bâzı mesârif-i zarûriyesine medâr olmak için..." 150.000 kuruş ihsanda bulunmuştur. Bununla da yetinmeyen pâdişah onun maaşından ayrı olmak ve her ay öden-mek üzere 10.000 kuruş kayd-ı hayat şartıyla ek maaş tahsis etmiş-tir.⁴³ Bu hususa dâir daha fazla bilgi A. Cevdet Paşa'nın *Tezâkir*'-inde vardır.

Edirne'de saatçilik yapan Hâlid Ağa isminde bir zat yükseklik ölçmek için bir âlet icad etmiş ve bunu saraya sunmuş. Bu icâda il-gisiz kalmayan saray ona 25.000 kuruş atıyye ile beşinci rütbeden bir de Mecidî nişanı vermiştir.⁴⁴

Bugün İstanbul Üniversitesi Eczâcılık Fakültesi olarak kulanı-lan binânın yerinde bulunan konak hazînece satın alındığı sırada Sultan Abdülaziz hazîne-i hassadan 1800 keselik (900.000 kuruş) bir bağışla maliyenin yükünü epeyce hafifletmiştir. 25.03.1868.⁴⁵

³⁷ İ. DH 39061.

³⁸ HR. TO 203/16.

³⁹ Hâriciye Mütenevvi Evrakı (HR. MTV) 486/93.

⁴⁰ Mabeyn Evrakı (MB) 114/44.

⁴¹ İ. DH. 39696.

⁴² MB 108/53, 55, 73.

⁴³ A. MKT. MHM 348/11.

⁴⁴ A. MKT. MHM 305/92.

⁴⁵ Mabeyn Irâdeleri (MB. İ) 118/1.

Sultan Aziz'in ihsân-ı şâhânesine nâil olanlardan birisi de Şeyh Şâmil'dir. Hacca gitmek üzere Rusya'dan İstanbul'a gelen Şeyh Şâmil'e gerek ahâlî ve gerekse pâdişah çok îtibar etmişti. İstanbul'da kaldığı süre içerisinde kendisine 23 Ocak 1870'te 22.500 kuruş maaş tahsis olunmuş⁴⁶ ve büyük konaklarda ağırlandı. Hacı müteâ-kip İstanbul'da yerleşmeyi düşünen Şeyh Şâmil bizzat görüp beğen-diği Zarif Mustafa Paşa konağının kendisine tahsisini istemiş, bu is-teği doğrultusunda konak 1500 keseye alınıp, kendisine ihsan edil-mek üzere tâmirata da başlanmıştı. Ama Şeyh Şâmil hacdan sonra Medine'de mücâvir olarak kalmayı tercih edip ve kısa bir süre sonra da orada vefat ettiğinden bu iş tahakkuk etmemiştir. Ama o hacca giderken kendisine harçlık olarak 100.000 kuruş atıyye-i hümayun verilmiştir. 16 Ocak 1870.⁴⁷

24 Mayıs 1870 târîhli bir belgeden “Şeyh Şâmil'in avdeti memul olduğundan ihsan buyurulan konağın tefrişi için 50.000 kuruş ih-san” talep edilmiş ise de sonuç yukarıda yazıldığı gibi Şeyh İstanbul'a dönmemiş veya dönememiştir.⁴⁸

Şeyh Şâmil'in vefâtını müteakip hükûmet onun veresesine ma-aşlar bağlayarak onları mağduriyetten kurtarmıştır. 10 Kasım 1873'-te tahsis olunan bu maaşlar kısaca şöyledir: 50 yaşındaki eşi Şefia Hanım'a 312.5 kuruş, 41 yaşındaki oğlu Şemoil'e 2.625 kuruş, 20 yaşındaki oğlu Muhammed Şefi'a 1.000 kuruş, 12 yaşındaki oğlu Kâmil'e 750 kuruş, yaşı belgeye yazılmamış olan ancak 15 Mart 1874'te vefat eden küçük kızına da annesi gibi 312.5 kuruş maaş bağlanmıştır.⁴⁹

Şeyh Şâmil'in kayınpederi Cemaleddin Efendi ile âilesine ise daha erken bir târîhte Ağustos 1864'te 1.500 kuruş maaş tahsisi ya-pılmıştır.⁵⁰

Müslüman şahıs ve cemaatler gibi gayr-i müslim şahıs cemaat-ler de pâdişahların ihsanlarına sık sık muhâtap olmuşlardır. Bu cümleden olarak 6 Nisan 1864'te Bosnalı Latin cemaatinin açacağı bir mekteb için 12.000 kuruş,⁵¹ yine Bosna'da Hıristiyan kız çocukla-rına dikiş nakış öğretmek üzere açılan mektebin tahsisâtının 7.200 kuruşa iblağı için 23 Kasım 1867'de ihsân-ı şâhâne irâdesi çıkmıştır.⁵²

İhsân-ı şâhâne mevzuunda çok daha ileri adımlar atan kişi ise II. Abdülhamid Han'dır. Bu pâdişah 1885'te Napoli şehri civârında koleradan zarar görenlere 3000 frank ihsan ederek babasının ve am-casının an'anesine sâdik kalmıştır.⁵³

1888'de Gürcistan'da Tiflis yakınlarındaki Zeytun bölgesinde yangından muzdarib olan Ermenilere ihsan eylediği ama miktarı belgede

⁴⁶ MAD 10623/39.

⁴⁷ İ. DH 42163.

⁴⁸ MB 129/61.

⁴⁹ MAD 9400/114.

⁵⁰ MAD 9350/10.

⁵¹ A. MKT. MHM 302/64.

⁵² A. MKT. MHM 413/53.

⁵³ Yıldız Hususi Evrâkı (Y. A. Hus) 181/54.

yazılmamış bir yardım ile onların yaralarına merhem ol-muştur. Tiflis başpiskoposu: "...Mezhebdaşlarının efkârına tercü-man olarak pâdişâhın Ermeni teb'asından esirgemediği inâyet ve himâyesine alenen teşekkür..." etmiştir.⁵⁴

1894'te Amerika'da New-York yakınlarındaki bir orman yangı-nından zarara uğrayanlara verdiği 300 lira Amerikan halkının bü-yük memnuniyetine vesile olduğu gibi Amerikan basını da bu ko-nuyu günlerce gündemde tutmuştur.⁵⁵ Daha önce açılıp 1883'te Ye-dikule'den Sultanahmed'e taşınan kız (inas) mektebi için alınan bi-nânın 385.950 kuruluşluk kısmı hazîne-i hassadan tâberrû edilmiştir.⁵⁶

II. Abdülhamid Han'ın 1887'de Arnavutköy yangınında evleri yanan Rumlara yaptırıp hediye ettiği 17 evden müteşekkil bölgeye Lütfiye Mahallesi adı verilmiştir.⁵⁷ Mevcut belgeden, daha önce de bir ihsan verdiği anlaşılan Rum patriğine 1 Mart 1893'te Sultan Ha-mid 150 lira daha ihsanda bulunmuştur.⁵⁸ 1903'te ise Ermeni patriği-ne aynı şekilde 150 lira ihsanda bulunmuştur.⁵⁹

Yine Sultan Hamid'in 1897 Osmanlı-Yunan savaşında esir edi-len Yunanlılara verdiği 25.400 kuruş atıyye-i seniyye ihsân-ı şâhâne-nin insânî örneklerindedir.⁶⁰

1898 Manastır yangınında evleri yanan Yahûdiler için yaptırdığı 72 ev ise⁶¹ Abdülhamid'in kayda değer ihsanlarındandır.

1903 senesi ihsân-ı şâhâne listelerinde görülen dikkate değer bir başka ihsan ise, İran Mektebi ve Hastahânesi'ne hibe edilen 10.000 kuruştur.⁶²

1905 senesinin muhtelif târihlerinde ise şu ihsanlar verilmiştir: Şiddetli kış sebebi ile halka kömür parası olmak üzere 100.000 ku-ruş, Avusturya "Fukara Perver Cemiyeti'ne 10.000 kuruş, İtalyan "Fukara Perver Cemiyeti'ne 5.000 kuruş, Dersaadet (İstanbul) Mû-sevî Cemiyeti'ne 2.500 kuruş, Saint George Etfal Hastahânesi'ne 5.000 kuruş...⁶³

Trabzon'da işlenen bir cinâyet sonucu iki kişi îdama mahkum edilir. Daha sonra da bu ceza diyete çevrilir. Ama kâtilerin bu diye-ti ödeyecek güçleri olmadığı anlaşılınca Abdülhamid Han diyet ola-rak takdir edilen parayı hazîne-i hassadan vererek bu mücrimlerin affına vesîle olmuştur.⁶⁴

II. Abdülhamid'in her sene Hidrellez olarak bilinen bahar bay-ramında lise ve yüksek okul öğrencilerine Kâğıthâne'de verdiği ku-zu ziyâfeti ile Mevlid Kandillerinde bütün okul, medrese ve dergâh-lara gönderdiği

⁵⁴ Y. A. Hus. 210/48.

⁵⁵ Y. A. Hus. 309/31.

⁵⁶ MB. İ 120/102.

⁵⁷ Y.A. Hus. 209/5.

⁵⁸ Y. PRK. MYD (...Yâveran ve maiyyet-i seniyye) 12 / 66.

⁵⁹ MB 861 / 33

⁶⁰ Servet-i Fünun 19 / 150 b.

⁶¹ Y. A Res. 97 / 26 b.

⁶² MB 860 / 45.

⁶³ MB 861 / 21.

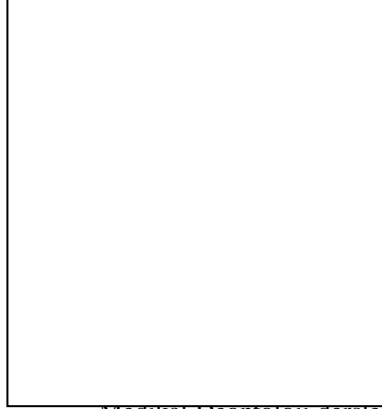
⁶⁴ Y. A. Hus. 257 / 93.

mevlid şekerleri ihsân-ı şâhânenin sosyal planda hayâta geçmiş örneklerindedir. Hidrellez dolayısıyla verilen ziyâ-fetler devrin bu fotoğraflar o zamânın resimli dergi ve gazetelerinde yayımlanmıştır. Bu fotoğraflar albümler hâlinde bugün İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi'nde de mevcuttur.

Devam Edecek

Sâmiha Ayverdi Hanımefendi'nin remzi üzerine

Müjgân Üçer

İstanbul Üniversitesi Eczâcılık sınıf öğrencisi idim.

Medikal Deontoloji derslerimizi, Ord. Prof. Dr.

A. Süheyl Ün-ver, Tıp ve Eczâcılık Târîhi derslerimizi ise Prof. Dr. Bedîî N. Şehsu-varoğlu hocalarımız veriyorlardı. Her iki hocamın derslerinden çok istifâde eder ve her anlatılanları can kulağı ile dinlerdim. Hocalarımız sömestr sonunda imtihan yapmazlardı. “İyi hoca, talebeyi dön-dürmez, müessir olur, yetiştirir” derlerdi. Derslerde hocalarımızın üzerinde en çok durduğu konu işittiklerimizi, öğrendiklerimizi kay-detmemiz hususuydu. Bizim şifâhî millet olduğumuzu söylerler, “İlim kaydetmektir, neyin nerede olduğunu bilmektir” derlerdi.

Hem öğrenimime devam ediyor hem de kültürel konulara ilgi duymam sebebiyle Tıp Târîhi ve Deontoloji Enstitüsü'nde çalışıyor, hocalarımın yazışmalarını yapan sekreter hanımlara yardım ediyordum. Enstitüde her hafta perşembe günleri konferanslar olur, bu toplantılara ilim, tıp ve sanat âleminde bir çok insan katılır ve her hafta birisi tarafından konuşma yapılırdı. Bu toplantılar ve Tıp Târîhi Seminer salonunda, tıp fakültesi öğrencilerine verilen seminerler-de çok değerli insanları tanımak ve onlardan pek çok şey öğrenmek fırsatını bulmuştum.

Bu arada Tıp Târîhi Enstitüsü'ne cuma günleri öğleden sonra tezhîb ve minyatür çalışan öğrenciler geliyorlardı. Bunlar içinde çok değerli sanatkârlar yetişmişti. Burada çalışmalara katılan sanatkâr-lardan; Gülbün

(Ünver) Mesara (Süheyl hocamızın kızı), Ayla De-miroğlu ve kardeşi Lebriz Demiroğlu, Âzâde Akar, Ülker Erke, Dr. İnci Ayan Birol, Prof. Dr. Çiçek Derman ve Prof. h.c. Uğur Derman, İlhan Gökşen ve Tülay Ölez hatırladığım sanatkârlardan bâzılarıydı.

Ayla Demiroğlu hanımı ilk gördüğümde murakka gerilmiş bir hattın tezhibini yapıyordu. Edebiyat Fakültesi'nde Türk Edebiyatı Bölümü'nde okuyordu ve sınıf arkadaşı olan ve Tıp Târîhi Enstitü-sü'nde benim gibi çalışan Seyhan Hanım ile de sık sık edebî konuş-malar yapıyorlardı. O günlerde yeni yayımlanan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* üzerinde çok sohbetlerini dinlemiştim. Bir gün onlara, o günlerde okuduğum Sâmîha Ayverdi-di'nin *Mesih Paşa İmamı* kitabından bahsettim. Kitaptaki mükem-mel ruh tahlilleri beni çok etkilemişti.

O kitabı okuyana kadar Sâmîha Hanım'ın adını hiç duymamış-tım. Ayla Hanım; "Seninle Sâmîha Hanım'a gidebiliriz, biz komşu-yuz." dedi. Çok memnun oldum. İkimiz kararlaştırdığımız bir gün ikindiden sonra Fâtih semtine gittik. Sâmîha Hanım'ın evine geldik, evin kapıları açıktı, kapıdan seslendik, içerde kimse yoktu. Ayla et-râfa bakındı, bir anlam veremedi ve "Hayret hiç kimse yok ve kapı-lar açık, başka zaman geliriz." dedi. Aradan birkaç ay geçti, 1963 yılının başı idi. Bir gün Ayla bâzı arkadaşlarla Sâmîha Hanım'a gi-dileceğini söyledi ve beni de çağırdı. Gidenler içinde (Dr.) İnci Ayan (Birol), (Prof.Dr.) Çiçek Ayan (Derman) ve (Prof. h.c.) Uğur Der-man'ı hatırlıyorum. Gâliba bir bayramdı. Kalabalık ziyâretçileri var-dı. O gün, Sâmîha Hanım dilimizin inceliği, zenginliği üzerinde durmuş, ayrıca öğretmenlerin öğrenci üzerinde etkileri ve bildikle-rimizi öğretmek hususunda konuşmuş ve Hattat Aziz Efendi'den şu hâtırayı anlatmışlardı:

Birisi Hattat Aziz Efendi'den bahisle, "Bildigi her şeyi öğretti, Aziz Efendi'ye yazık oldu" demiş. Bunu duyan Aziz Efendi ise, "Bunu söyleyene yazık olmuş" demiş.

Daha sonra Sivas'a tâyin olmuş ve DDY Merkez Eczânesi'nde göreve başlamıştım. Mesleğimin yanında, yöremizde bulunan zen-gin folklor malzemesi ve bu konulara duyduğum ilgi sebebiyle halk kültürüne yönelmiştim. Zaman zaman İstanbul'a gittiğimde hocala-rım ve arkadaşlarım ile de irtibâtım oluyordu. Sevgili İnci Ayan Bi-rol arkadaşımın önerisi ile Sâmîha Hanımefendi'nin *İbrâhim Efendi Konağı* kitabını sonra da *Hey gidi Günler Hey, Ne İdik Ne olduk, Yusufçuk, Hancı, Âbide Şahsiyetler, Mektuplardan Gelen Ses, Dost, Boğaziçinde Târih ve Küplüce'deki Köşk*'ün arkasından diğer kitap-larının da pek çoğunu okudum. Arkadaşım Suna Ertekin, *Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık* adlı eseri okumam için vermişti. Çok etkilendiğim bu eserden çok şey öğrenmiştim. Daha sonra ise, bir-çok arkadaş ile birlikte Sâmîha Ayverdi Hanımefendi'nin külliyyâtını Kubbealtı'ndan getirterek sâhip olmuştuk.

Geçen yıl şubat ayında İstanbul'a gittiğimde, sevgili dost Dr. İn-ci Ayan Birol ile görüştüm. Bana *Kadın ve Tasavvuf* adlı kitabı ve-rince, kitabın kapağının sağ alt köşesinde ilk bakışta sanki kucağın-da kendine

emânet edilmiş yavrusunu bağına basan bir hanım başı gördüm. Sanatkâr arkadaşım Dr. İnci Ayan Birol “S” ve “A” harfle-rini âdeta üsluplaştırmış ve Alâmet-i Sâmiha Ayverdi diyebileceği-miz nefis bir remz/rumuz hazırlamıştı.

Benden, çizdiği figürde gördüğüm bu hanım başı konusunda bir yazı yazmamı isteyen arkadaşımın arzusuna uyarak bu düşün-celerin açtığı kapıdan, geçmişi yeniden yaşadım. Sâmiha Ayverdi Hanımefendi'nin ziyâretine nasıl gittiğimizi, ilk ve son görüşmem olan o günde bizleri nasıl etkilediğini düşündüm. O gün gördüğüm, bilgeliğin ve bilginin taçlandığı Sâmiha Hanımefendi bu rem-zinde de aynı duyguları uyandırıyor.

Hz. Mevlâna'nın “Göz görür, bildiğini görür” diye ünlü bir sö-zü vardır. Goethe'nin de benzer ifâdelerinin olduğunu hatırlıyo-rum. Bildiğini gören göz, gördüğünü ne kadar bilebilirdi?

“S ve A” harflerinden oluşan bu rumuzda; “Çok büyük bir mer-tebe olan kadınlığın hakiki yüzü, rûhu, hâli, tavrı, görgüsü ve dü-şünceleri âdeta yürüyüp gezen bir âbide” gibi idi. Anadolu'da kula-nılan ve mutluluk ifâde eden bir deyim vardır: *İki yaprak olmak*. Bu söz sevdikleri ile berâber mutlu olmaktır ki dalı, yaprağı ve çiçeği “âilesi” ile mutlu bir ananın da ifâdesidir.

Sâmiha Hanımefendi'nin “ismi ile müsemmâ” öğretmede ve ye-tiştirmedeki cömertliği başta olmak üzere; selâmın yüceliği, saygı-nın asâleti, sevginin sıcaklığı, saâdetin ıtırly râyihası, sabrın bereketi, sâhip olmanın sorumluluğu ve sadâkatin mutluluğu dile geliyordu.

Bu remzi çizen sevgili Dr. İnci Ayan Birol'u tebrik ediyorum.

Gönülden Gönüle

Bekir Sıtkı Erdoğan

Her aşkı sarar mâzi bir başka tüle
Sönmez bu ateş öyle gömülmekle küle!
Her gün yeni baştan eşilip tâzelenir
Tâ haşre kadar sürer gönülden gönüle.

Sergüzeşt-i ruh yâhut Fuzûlî'nin “Sıhhat ü Maraz”ı - 2

Yahyâ Kemal Taştan

III. Rûhun Beden Ülkesinde Seyahatleri ve Gönül Ülkesine Hâkim Olması

Fuzûlî, *Sıhhat ü Maraz* isimli eserine kısa bir hamd ü senâdan sonra rûhun vasıflarını zikrederek başlar. Buna göre ruh, tabiatı temiz ve bütün faziletleri kendinde toplayan bir varlıktır. Tasavvufla ve dî-van edebiyâtı ile meşgul olanlar bilirler ki, Tanrı Kur'ân'da, “insana kendi rûhundan üfürdüm.” buyurmaktadır.⁶⁵ Rûhun cevher-i aslîsi cemâl ve kemâl menşe'li olduğundandır ki ruh pak, necip ve bütün faziletleri kendinde toplayan bir varlıktır. Rûhun vatani ceberut âlemi-dir. Orada doğmuş ve sonra Lâhut âlemine konmuştur. Bir müddet bu âlemde deveran eden ruh, seyahat arzusuyla tutuşmaya başlamıştır.

Rûhun Lâhut âleminden Nâsut yâni maddî âleme geçiş bileti buğday başağı oldu. Âdeme secde etmeyen Azâzîl, bir yılanın dişi arasında Cennet'e sızarak Âdem ile Havva'ya yasak meyveyi yedir-meyi başardı. Tanrı da onları cezalandırdı. Şeytan ve onun müttefiki yılan ile Âdem ve Havva'yı bu dünyâya gönderdi. Böylece ruh kay-nağı ve varlık sebebi güzellikten ayrı düştü.

Tasavvuf düşüncesine göre “insan, en güzel biçimde yaratılmıştı (ahsen-i takvim). Ancak daha sonra ilahî prototipinden ayrıldı ve uzak-laştı. Böylece esfel-i sâfilîn (aşağıların aşağısı) ehli oldu. Bu yüzden in-san, içinde hem bir mükemmellik imgesi hem de kopuşla birlikte baş-layabilecek bir bozulma barındırır. Sûfiler, insan tabiatının bu iki uç arasında bir sarkaç gibi salındığını düşünürler. İnsan ilk kaynağını bulmaya çalışır. Arayış için yola koyulur. Yolcunun iki görevi vardır: Mevcut durumunu yok etmek (fenâ) ve ilk kaynakla bütünleşmek (bekâ)”. İnsan kişiliğinin kalp, ruh ve nefis gibi üç vechesi olduğuna inanan geleneksel anlayışa göre seyahat, bu üçü arasında cereyan eder. Ruh ve nefis, kalbi ele geçirmek için sürekli sefer hazırlığındadır-lar. “Cihâd-ı ekber” adı verilen büyük savaş, ruh ile nefis arasında ce-reyan eder. Mücâdelenin meydana geldiği alan ise bu dünyâdır.

Tasavvufî ve edebî bir ıstılâh olarak nâsut dünya yanında insan anlamını da ihtiva eder.⁶⁶ Fuzûlî, eserinde rûhun insan bedenine yaptığı yolculuğu dile getirir. Beden ülkesine gelen ruh, orada yedi iklimin mevcudiyetini gördü. Eski coğrafyacılara âlemi yedi iklime ayırırlardı.

⁶⁵ Kur'ân-ı Kerim 15:29; 38:72

⁶⁶ Süleyman Uludağ; Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Marifet Yayınları, İstanbul 1996, s. 400.

Bedende bulunan yedi iklim ise yedi uzva işâret eder. Ülke Kan, Safra, Balgam ve Sevdâ adlı dört kardeş tarafından yöne-tiliyordu. Bunlar birbirlerine muhalif olmalarına rağmen bir koalisyon oluşturmayı ve ülkeyi birlikte yönetmeyi başarmışlardı. Muhâ-lifliklerine rağmen birbirlerini çok seven bu kardeşlerin koalisyonu-na erkân adı verilmiş; şehir halkı zıt yaratılıştaki bu kardeşleri Ez-dâd (zıtlar, karşıtlar) diye adlandırmıştı. Bu zıt tabiatlı kardeşlerin birleşmesi (ihtilât) dolayısıyla Ahlât lâkabını aldıkları da vâkidir.

Koalisyonun idâresindeki bu dört başı mâmur ülkede dört nehir vardı. Bunlar tatlı, acı, ekşi ve tuzluydu. Bu sular harâret, yübûset (kuruluk), rutûbet ve bürûdet (soğukluk)'e sebep oluyordu. Bu dört özellik Mizac adlı bir kızın irâdesinde ve tasarrufundaydı.

Beden adlı ülkeyi pek beğenen Ruh, Mizac'a ilk görüşte âşık oldu ve onunla evlendi. Bu evliliğin semeresi gecikmedi ve Sıhhat adlı nur topu gibi bir çocukları oldu. Güzellikte eşi benzeri olmayan Yu-suf yüzlü oğlunun varlığı ile Ruh çok sevindi.

Bir gün *Ruh*, âilesini (Mizac ve Sıhhat) de yanına alarak Beden ülkesinin dört bir yanını gezmek istedi. Bu seyahat sırasında üç şeh-re rast geldiler. İlk önce *Dimağ* (beyin; akıl, şuur) şehrine uğradılar. *Dimağ* halkı, *Ruh*'un mâiyeti ile birlikte bu şehre ayak basmasından pek memnundu. Şehirde on mahalle ve her mahalleden sorumlu on muhtar vardı. Bu muhtarların isimleri *Sâmia* (duyma), *Bâsıra* (gör-me), *Şamme* (koklama), *Zâika* (tatma), *Lâmise* (dokunma), *Hiss-i müşterek* (hisleri algılama merkezi)⁶⁷, *Hayal* (hayal gücü), *Mütesar-rife-i hiss-i müşterek* (algılanan hisleri idâre eden merkez), *Vehim* (zihinde hazır olan şeyleri tertip ve sarf etme kuvveti) ve *Hâfıza* (hafıza kuvveti, hıfzetme) idi. Bu memurların hizmetinden, izzet ve ikrâmından pek memnun kalan *Ruh* onlara ihsan ve iltifatlarda bu-lunarak *Ciğer* şehrine doğru yola koyuldu.

Ruh, bu şehri de pek beğendi. Şehirde idârî işlerden sorumlu sekiz kişi vardı. Birincisi, şehir halkının iâşesini temin eden, herkese gıda yetiştiren *Gâdiye* (beslenme); ikinci ve üçüncüsü, şehrin imâr ve iskânından sorumlu *Nâmiye* (büyüme, uzanma; artma ve çoğal-ma kuvveti) ve *Müvellide*;⁶⁸ dördüncüsü, şehir düzenlemesi ve her alımlı şekli gösterişli bir sûrette sergileyen *Musavvire* (cismın türlü şekillere girme gücü); beşincisi, şehrin ihtiyaçlarını tespit etmekle sorumlu *Câzibe* (cezbetme, çekme kuvveti); altıncısı, *Câzibe*'nin tes-pit ettiği ihtiyaçları vakit kaybetmeden yerine getiren *Masike* (tutu-cu kuvvet, tutma); yedincisi, masike'nin ne bulursa getirdiği ürünle-ri pişirip hazırlayan *Hâzım* (sindirim) ve sekizincisi, şehir

⁶⁷ Hiss-i müşterek, Devellioğlu lûgatında "beyinde bulunduğu inanılan hisleri algıla-ma merkezi" olarak târif edilmiştir (Devellioğlu, *a.g.e.*, s. 373).

⁶⁸ Terim, lûgatlarda "doğuran, doğurtan" diye yer almaktadır. Ancak *müvellidü'l-hu-mûza* (oksijen) kelimesi konumuz ile ilgili görünmektedir ki, *Lugat-i Nâci*'de, "Teneffüs vasıtasıyla kana dahil olarak rengini kırmızılaştırır. Zî-hayat bununla yaşar." diye tarif edil-miştir (Muallim Nâci, *Lugat-i Nâci*, Asır Matbaa ve Kütübhânesi, İstanbul 1308, s. 865).

için sa-kıncalı ve zararlı nesnelere itina ile tasfiye eden *Dâfia* (zararlı şeyleri men'etme ve onlardan korunma; itme kuvvesi; boşaltma) idi.

Şehirlerin en büyüğü ve en güzeli *Gönül* şehri idi. *Ruh*, buraya ulaştığında gönül şehrinde altı kişinin ikâmet ettiğini gördü. Birinci-si, isteyeni murâdına ulaştıran *Ümid*; ikincisi, insanı ihânet tuzağından koruyan *Havf* (korku); üçüncüsü, ülfet silsilesini tahrik eden *Mu-habbet* (sevgi); dördüncüsü, gayret âsârına mahzar *Adâvet* (düşmanlık); beşincisi, neşenin kaynağı *Ferah* ve altıncısı cehâleti besleyen, yetiştiren *Gam* (keder) idi. *Ruh*, gezdiği şehirler arasında en çok bu-rayı sevdi. Bu şehri îmar etmek ve saltanatının merkezi yapmak is-tedi. Önce *Ümid*, *Ferah* ve *Muhabbet* ile dostluğunu pekiştirmeye çalıştı. İttifakları sâyesinde *Adâvet*, *Korku* ve *Gam*'ı şehirden uzak-laştırmayı başardılar. Bütün kötülüklerin kaynağı bu üç müfsid, *Be-den* ülkesinden çıkıp başıboş dolaşmaya başladılar. Ancak müttefiklere karşı kin beslemekten de geri durmadılar. Şehirde âsâyışı sağla-yıp âbad kılan *Ruh*, işrete daldı. Meclis kurarak ülkenin ileri gelenle-rini bu meclise dâvet etti. *Sevdâ*, misk elbisesini; *Kan*, gül renkli liba-sını; *Balgam*, beyaz takımını; *Safra* ise kendisine pek yakışan sarı renk-li elbiseleri ile çıkageldiler. Meclis bir gökkuşağını andırıyordu. Mec-lise katılanlara ihsanlar, atıyyeler, beratlar, timarlar verildi. *Sevdâ* dalak'a, *Safra* öd'e, *Kan* ciğer'e ve *Balgam* akciğer'e yerleşti. Meclis'te fazla yiyip içen kardeşler, koalisyonu bozmaya ve birbirlerine karşı isyan bayrağı açmaya, üstünlük taslamaya başladılar. *Sevdâ*,

- Hayal incilerini dizen benim, bütün işleri idrâk eden benim.

Sarı elbiseleri içinde *Safra*,

- Sen çıldırmışsın. Oturman geç, kalkman güç. Bütün durakları gezen benim, hayat askerinin rehberi benim.

Kan söze karışarak,

- Sen tadı acı, mîzâcı kötü birisin. Hulûlün tez, ilacın ağırdır. Di-riliğe vasıta benim, gerçekte sağlık binâsını kuran benim.

Buna mukâbil *Balgam*,

- "Senin bana ihtiyâcın gün gibi ortadadır. Varlığın benim sâ-yemdedir." diyerek *Kan*'ı susturmaya çalıştı.

Ruh, meclisin huzûrunu kaçırın kardeşleri dâvet ettiğine ve on-larla ittifak yaptığına pişman oldu. Sinirli bir hâlde,

- "Sizden ne hâsıl olur, sizinle ne gibi bir düğüm açılır? Herkese edebli olmak gerekir." diyerek onları susturdu.

Ruh'un bu hiddeti karşısında kardeşler kavgayı kesip sustular. Ancak içten içe ona buğz ediyorlardı. Fırsat bulduklarında yanın-dan uzaklaşmayı ve ittifakı bozmayı düşünüyorlardı.

Bu sırada serkeşliği meslek edinen *Adâvet*, *Korku* ve *Gam* Celâli eşkıyaları gibi düzeni bozmaya, ülkenin sâkinlerini rahatsız etmeye başlamışlardı. Maksatları, kendilerini yersiz yurtsuz bırakan, onları âvârelîğe sevk eden *Sihhat*'in devletini yıkmak idi. Halk içinde en muteber nesnenin devlet ve bu devletin de en azametlisinin *Sihhat* olduğunun idrâki içindeydiler. Eğer *Sihhat* devletini yıkarlar veya surlarında bir gedik

açarlarsa, ülkeye kolayca nüfuz edebilir ve onu içten içe kemirebilirlerdi. Bunun için taraftarlarını toplamaya çalıştılar. Hatırı sayılır bir yekûna ulaşmaya muvaffak oldular. Adâvet *Ya-lan*, *Kin* ve *Haset* adlı kabileleri; Korku *Hayret*, *Dehşet* ve *Zarûret* zümrelerini; Gam da *Mihnet*, *Hasret* ve *Mahrumiyet* kitlelerini etraf-larında toplamayı başardılar. Çâşitlar ile her tarafa haberler saldılar. *Rûh*un gözleri gaflet uykusundan kapalı olduğu ve gerekli önlemleri alamadığı bir sırada bu çapulcular sürüsü, *Gönül* şehrini kuşattılar. *Safra*, *Balgam*, *Kan* ve *Sevdâ* adlı basîretsiz kardeşler *Ruh* ile araları-nın bozulmasından dolayı yardıma koşmadılar. *Ruh*, çâreyi *Gönül* kapısını kapatmada ve tevekkülde buldu. Bu şekilde kalede oturdu.

Neşesi kaçan *Rûh*un ülkesi kısa sürede *Gam*'ın tahakkümü altı-na girdi. *Ferah*, *Muhabbet* ve *Ümid*, *Rûh*'un huzuruna çıkarak dost-larından yardım isteyeceklerini beyan ettiler. *Ferah*,

- Ben *Hüsn* (güzellik) adlı birisi ile eskiden dosttum. Eğer emre-dersen yardıma çağırayım. *Muhabbet* söz isteyerek,

- Benim *aşk* adlı bir tanıdığım var. Her işte hüner sâhibidir. Eğer gelmesine izin verirsen gam'ın tasallutundan çabucak kurtulursun.

Ümid,

- “Benim *akıl* adlı birisiyle tanışıklığım vardır. Tam şimdi yar-dım edecek sırasıdır. Ferman buyurursanız askeri ile çıkagelsin.” dedi.

Bu tekliflerden medet uman *Ruh*, yanında sâdece oğlu *Sihhat*'i a-lıkoyup diğerlerine birer ferman vererek gizlice bu üç kişiye gönderdi.

Ferah, *Hüsn*'ün yanına vardı ve *Rûh*'un fermanını okudu. Âşûf-te *Hüsn*'ün, kevsere değışilmeyen ve uğruna ölümler göze alınan dudakları arasından,

- “Ey kendisinden habersiz! Ne hayrı biliyorsun ne de şerri. *Aşk*'tan uzak, akılsız bir kişi ile benim ne dostluğum olabilir. Ya *aşk* gerektir ki benim kadrime kıymetimi bilsin, ya akıl gerektir ki beni zaptedebilsin.” sözleri döküldü. *Rûh*'un talebine menfî cevap verdi. *Hüsn*'ün ittifâka yanaşmadığını gören *Ferah*, utancından *Rûh*'un yanına dönemedi.

Muhabbet de *Aşk*'ın yanına gitti. Ancak ondan:

- “*Ruh* dünyâyâ aldanmıştır. *Aşk*dan bi-haberdir, hüsnden per-vâsı yoktur. Ben öyle yere gelmem. *Hüsn* neredeyse ben oradayım.” diye menfî bir cevap aldı. *Aşk*'dan umduğunu bulamayan *Muhabbet* de *Rûh*'un yanına dönemedi.

Akl'ın huzûruna varan *Ümid*, kendisini ve *Rûh*'u pek acındıra-rak yardım isteğinde bulundu. Bu acıklı durum karşısında pek etki-lenen *Akl*, kendisine tâbi askerlerini toplayarak o gece *Gönül* şehri-ne baskın yaptı. *Gam*'ın hâkimiyetine son verdi. Onu ve *Korku*'yu tutsak etti. Ancak *Adâvet* kaçmayı başardı. *Maraz* (hastalık) adlı bir erle tanış olan *adâvet*, sıkıntısını ona anlattı:

- “Tasalanma ve korkma. Kendini bana teslim et. Pek yakında bir hîle düzer, *rûh*'un kanını ve *sihhatin* yüz suyunu dökerim.” di-yen *Maraz*, *Adâvet*'ten kendisine tâbi olmasını istedi. Ortalıkta *Ah-lât* adlı dört kardeşin ve koalisyonun *Rûh*'a ihânet ettikleri dediko-dusu dolaşıyordu. *Rûh*'un ülkesine bir vesîle olmaksızın sızamaya-cağını bilen *Maraz*, bunu

fırsat bildi. *Adâvet*'ten,

- "Beden ülkesine gidip gelen kimdir ve oranın sâkinlerinin rağ-bet ettiği kimdir?" diye çâşitlik yapmasını istedi.

Adâvet,

- *Gıdâ* cinsidir. Onlar herkesle tanışır. Ülkenin mâmur olması, gıdânın gidip gelmesine bağlıdır. Orada oturanlar vakitlerini, gıdâyı elde etmek için harcarlar.

Bunun üzerine *Maraz*, *Gıdâ*'nın yanına vardı. Onu her vakit de-ğişen tarzlarda ve renk renk elbisede cilve ederken buldu. Önce so-ğuk ve kuru gıdâyı çeşitli hilelerle kandırdı:

- Ey hakikatte toprak gibi ve toprağın cevheri gibi temiz olan, beni *Rûh*'un memurlarının haberi olmadan, sessizce *Beden* ülkesine sok ve *Sevda*'ya ulaştır. Onunla bir alışverişim ve görülmesi gere-ken bir işim var.

Gıda, *Maraz*'ın isteğini yerine getirdi. *Sevdâ*'nın revnâkı (parlak-lığı), *Maraz* ile artınca *Ahlât*'ın diğer üyeleri zayıf düştüler. Böylece *Maraz*, fitne kapısını açtı ve *Beden* ülkesini karıştırmaya başladı. *Baş-ağrısı*'nı ordusunun başına geçirip, *Beden* ülkesini sarsıntıya uğrattı. *Sihhat*, bu durumdan haberdâr olunca *Rûh*'un huzûruna çıktı:

- Hünkâрім, *sevdâ* isyan etti, mülkünüze kastediyor.

Bunun üzerine *Ruh*, durumu *Akl*'a bildirdi. *Akil*, *Sihhatin* yar-dımıyla çâre aramaya çalıştı. *Sevdâyı* tahrik edenin *Gıda* olduğunu anlayan *Akil*, *Perhiz* adlı özel bir adamını *Havâs* (beş duyu) kapıla-rını koruması için görevlendirdi. *Zâika* (Tatma)yı zeytin ve ona ben-zer şeylerden, *Sâmia* (Duyma)yı kânun sesinden, *Bâsıra* (Görme)yı anber görmekten, *Şamme* (Koklama)yı kâfur kokusundan men' et-mesini emir buyurdu. Alınan bu tedbirler ile *Sevdâ*'yı susturdu. *Kan*'ı imar etmeye çalıştı. *Maraz*, *Sevdâ*'nın zebun olduğunu ve *Kan*'ın kudretinin çoğaldığını gördü. Bunun üzerine *Sevdâ*'dan vaz-geçip, *Kan*'ın yanına koştu. Onu da türlü masallar ile kandırmayı ve isyan noktasına getirmeyi başardı. Sonunda *Kan* isyan etti ve *Harâ-ret*'i kendine serasker yapıp, her tarafa asker gönderdi. *Sihhat*, ikinci defa *Akla* sığındı ve onunla birlikte hareket etti. *Akil*, hikmete uydu ve başka bir tedbirle bu illete çâre bulmaya çalıştı. *Perhize*, *Zâika* (Tatma)yı şarap emsâlinde, *Bâsıra* (Görme)yı ter ü tâze ve güzel gülden, *Şamme* (Koklama)yı yeni açmış çiçeklerin kokusundan, *Sâmia* (Duyma)yı neş'e veren ud nağmesinden men etmesini emret-ti. *Kan*'a kudret kapıları kapanınca *Rûh*'a mukâvemet edecek tâkâti kalmadı. Bunun üzerine *Maraz*, *Kan*'dan vazgeçerek *Balgam* ile dost oldu ve onu da kandırdı. Nihâyet *Balgam*, *İstiska*'yı (sirozu) ordularının başbuğu yaparak isyan etti. *Sihhat*, bu sefer de *Akil*'dan yardım istedi. *Akil*, *Perhiz*'e *Balgam*'ın isyânını önlemesini ve onu kuvvetten düşürmesini emretti. *Zâika* (Tatma)yı hıyar emsâlinde, *Sâmia* (Duyma)yı üç telli tanbura dinlemekten, *Bâsıra* (Görme)yı inci görmekten, *Şamme* (Koklama)yı nilüfer koklamaktan alıkoyma-sını söyledi. Vefâsız *Maraz*, *Balgam*'ın yenildiğini görerek *Safra* ile tanış olmaya koştu. Her zamanki hileleriyle *Safra*'yı da kandırdı. *Safra*, *Sarılık*'ı *Maraz* askerine kumandan tâyin edip *Beden* ülkesini ele

geçirmeye karar verdi. *Sihhat* yine *Akil*'dan yardım diledi. *Akil*, dördüncü defa *Perhiz*'e, *Safra*'ya fayda veren şeyleri gidermesini ve böylece onu susturmasını söyledi. *Zâika* (Tatma)yı şeker emsâlin-den, *Sâmia* (Duyma)yı ölüye ağıt yakar gibi ses çıkaran kemeçe sesinden, *Bâsıra* (Görme)yı sarı altın seyretmekten, *Şamme* (Kokla-ma)yı gül kokusundan uzak tutmasını emretti. Alınan tedbirler ile *Safra* zayıfladı ve *Sihhat*, *Maraz*'a gâlip geldi. *Maraz* beden ülkesin-den kaçmayı ve başka bir geçitten fitne düzmeyi istedi.

O sırada birdenbire *Maraz*'ın oğlu olan *Zaaf* ortaya çıktı. *Zaaf* yeni yetişmiş bir korkusuz kişiydi. Vücudu zayıf olmakla berâber çevik ve çabuk ruhluymdu. Şöyle dedi:

- Ey *Maraz*, bir müddettir senin hizmetine gelmek için yollarda-yım.

Şimdi geldim. Ordunu dağıtma ve beni geldiğime pişman etme.

Maraz, *Zaaf*'ın desteğiyle kaçmaktan vazgeçti. *Rûh*'a küsmüş olan *Ahlât* da bu ittifaka katıldı. Böylece fitne ordusu tamamlanarak *Beden* ülkesine umûmî bir hücum yaptı. Her zaman *Sihhat* ve *Rûh*'un yanın-da olan *Akil*, bu hücum karşısında çâresiz kaldı. Yardımcıları olan hisler de, savaş meydanını terk etmişti. Nihâyet *Akil*, *Korku* ve *Gam*'ı yanına alıp bir köşede oturdu ve kapıyı *Ezdâd/Ahlât*'ın yüzüne ka-padı. *Akl*'ın savaş meydanını terk etmesiyle çâresiz kalan *Sihhat*, *Ruh*'un yanında yalnız kaldı. Fakat *Korku* ve *Gam*'ın kendilerine yol-daş olmadığını anlayınca cenk âletiyle bezendi. *Ruh*'tan himmet diledi:

- Ey *Ruh*, eğer gâlip gelirsek saltanatın bâkî kalır. Eğer düşman galebe ederse sana vatanı terk etmek uygun düşer.

Böylelikle *Sihhat*, düşman askerine karşı durdu. Cenk meydanın-da vücudunu gâzaya ısmarladı. *Maraz*, şiddetle; *Sihhat*, himmetle sa-vaşma düşüncesindeydi. Birbirlerine karşı hücumâ niyetleniyorlardı.

Sihhat'in anası *Mizac*, *Ahlât* ile eskiden beri dosttu. *Sihhat*'in çâ-resizliğine dayanamayıp şefaatchi olarak *Ahlât*'a gitti:

- Benim sizinle eskiden beri bir hukûkum vardır. Şimdi *Maraz* da size bağlandı. Bir ananın oğluna ihânet etmesi ve ona yüz çevirmesi hem mertliğe hem de insanlığa sığmaz. Bu hâl, her yerde ayıplanır.

Ahlât, *Mizac*'dan utandı. *Maraz*'ı terk edip *Sihhat*'le dost oldu. *Maraz* durumu anlayınca çâreyi kaçmakta buldu. *Uruk* (damarlar)tan Irak'a kadar kaçtı. Fakat beden ülkesini yeni gören ve oraya daha ye-ni gelen *Zaaf*, *Maraz*'a uymayıp ülkede perişan bir serseri gibi kala kal-dı. *Ruh*, *Maraz*'ın yenildiğini ve *Ahlât*'ın *Sihhat* ile anlaşmış olduğunu duyun-ca bu hâle şükretti. Utancından başı önüne düşmüş *Akl*'ı yanına çağırdı.

Devlet huzûra kavuşup düşman boyun eğmesine rağmen, *Zaaf*-ın tekrar kuvvetlenmemesi ve fitneye sebep olmaması için *Perhiz*'e, bir müddet duyuların kapısından kalkmaması ve *Gidâ*'yı zaptetmesi emredildi. Nihâyet *Zaaf* da bozguna uğrayarak *Beden* ülkesinden uzaklaştı.

b. Hüsn'ün Peşinde / Fenâ ve Bekâ Uğruna Yollarda Bir Ömür

Ruh, devletinin azametiyle ulu bir makâma ulaştı. Keyfiyeti cev-her, cevheri cisme, cismi âraza letâfet ihsan etti. İşvesi, güzelliği ve mahbubluk cilvesi çoğaldı, haddini aştı. Eski dostlarının onunla sohbe liyâkatları olmadığından yalnız kaldı. Yalnızlığını paylaşı-cak bir dost istiyor; güzelliğini göstereceği bir müşteri arıyordu.

Hüsn ile arkadaşlığı olan ve Hüsn'ün sevgisini gönlüne nakşey-leyen *Ferah* bir gün,

- “Ey gönül aydınlatan Hüsn, ey cihânı yakan چراغ! Bir süreden beri dostlarımdan ve Ruh'tan ayrı kaldığım için huzursuzum. Eski dostlarımı hatırlamamın ve vefâlı olmamın zamânı geldi.” dedi.

Hüsn, nazla dudağını oynattı:

- Ey gönlümü okşayan dostum! Ruh ile ilgili bir hayli söz söyle-din. Onun vasıflarını, incilerini döktün. Ben de onu görmek ve onun gül bahçesinden bir mârifet gülü dermek arzusundayım. Fakat bir şartım var. Onun benden haberi olmasın ve beni bilmesin.

Ferah,

- Bu iş güçtür. Çünkü onun dostu ve her işinden haberi olan Akıl, duyar ve ona duyurur.

Hüsn,

- Senin akıl dediğin benimle mülâkata tahammül edemez. Onun beni görmeye gücü yetmez. Öyle bir efsun biliyorum ki, eğer okur-sam Rûh'u, rûhu duymadan elimin altına alırım.

Ferah, buna sevindi. Hüsn'ü götürme husûsundaki endişeleri yok oldu. Ona yol gösterdi. Bir müddet sonra Beden ülkesine geldi-ler. Hüsn, Beden ülkesini beğendi. Oraya yerleşmek istedi. Bildiği efsunu okudu ve gizlice Rûh'a vardı. Hüsnün letâfeti Rûh'u etkile-di. Ruh güzeldi, Hüsn'ün tesiriyle daha da güzelleşti. Hüsn'ün as-keri olan Şive, Naz, Edâ, İşve ve Gamze, Rûh'un etrafına yerleştiler. Bâzısı boya ve yanağa ulaştı; bâzısı göze, kaşa bağlandı. Sonunda Rûh'un revnâkı (parlaklığı) olduğundan fazlalaştı. Ziyâsı kime düş-se yaktı, yandırdı. Bakışı kime tesâdüf etse kökünü kazdı, mahvetti. Aşk'ın dostu ve yoldaşı olan Muhabbet, bu sıralarda Aşk'a vedâ edip Rûh'un huzûruna vardı. Muhabbet, Aşk'tan Hüsn'e dâir duy-duğu güzellikleri Ruh'ta buldu: “Bir boy ki, bütün âlemi sarmış, bir yanak ki yanmış ve âlemi yakmış. Kâkülleri omzunda, zülüfleri ku-laklarına düşmüş; sümbülü güle ve menekşeye kul etmiş. Sarhoşluk eline ok ve yay vermiş; adını gamze, göz ve kaş koymuş. Bir sayfa miskle bir yazı yazmış ve bir bahçeye reyhan ekmiş. Âb-ı hayâtı bir çeşmede gizlemiş, adına da dudak ve kelâm demiş. Hattının üstüne bir ben kondurmuş ve yazı üstünde noktadan nişan vermiş. Otuz iki inciye dizip “leb” (dudak)⁶⁹ kelimesinin sayısı münâsebetiyle diş adını takmış.⁷⁰ Elma ve turuncu karıştırmış, çene ve gabgab (gerdan) lâkabını koymuş. Her

⁶⁹ Tırnak içinde verilen kelimelerin anlamları çeşitli Divân Edebiyatı ve tasavvuf söz-lüklerinde yer almaktadır. Bu metinde (İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Söz-lüğü*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 1998.) kullanıldı.

⁷⁰ Leb, ebced hesabıyla 32'ye tekâbül etmektedir.

zaman bir sihre başlamış, bâzısına şive diye lâkab vermiş, bâzısına naz. Gül dalını bu, koldur diye sallamış; Ruh-ı pâki tasvir edip bu, onun bileğidir demiş; yürüyüşten akar su yap-mış, içine bacadan balık atmış.”

Muhabbet, Rûh'un bu güzelliğini görünce derhal Aşk'ın huzu-runu koştı ve onu da bu güzellikten haberdâr etti. Aşk, ahlâkı güzel Hüsn'ün câzibesiyile ve Muhabbet'in rehberliğiyle Beden ülkesine ulaştı ve Rûh'un tâbiyet kemerini beline kuşandı. Rûh'un, Hüsn'ü görmeden sevdiğini ve bu sevdânın onun aklını başından aldığını gördü. Rûh'u övmek için ağzını açtı. Ruh, Aşk'ın sohbetinden hoş-landı ve onunla hasbîhâl etmek istedi. Ona,

- Ey cihânı gezip dolaşan seyyah! Hüsn adlı birisine giriftarsın ve onsuz hiçbir yerde karârın yok diye duyuyorum. Bana onun key-fiyetini anlat.

Aşk, Rûh'un gâfil olup bilişlik denizinin kıyısında olduğunu anlayınca,

- Onun durağı fakirlik vâdisindedir. Onunla buluşmanın sebebi kendinden ayrılmaktadır.

Ruh,

- Ey Aşk! Bu söylediğin, olmayacak bir şey. Onu dileme husû-sundaki sevdâ faydasızdır. Eğer böyle değilse sözünün doğruluğu-nu açığa çıkar, bu dâvânın delillerini göster. Hikâyenin aslı yalan ve bu rivâyetin çerağı ışksız.

Aşk:

- Ondan bir alâmetim var. Müsaade buyurursanız göstereyim.

Ruh şevkle ve iştiyakla nişânenin getirilmesi için ısrar etti. Aşk,

- “Bu resme göz atmak gerek.” diye rûhun eline sefa aynasını verdi.

Ruh, kendisinden haberdar olmadığı için yansımaları başkası sandı. Bütün ayıplardan uzak bir beden gördü. Hüsn bir taraftan kement attı. Aşk da bir oyun oynadı. Ruh ikisinin arasında kaldı. Hayret, onu bir mertebeye erişirdi ki, ihtiyâr dizginini elden bırak-tı. Başını perîşanlığa verdi. Bir müddet yansımaya bakıyor, onun vâsıtasıyla kendini görüyordu. Aşk,

- Ey gönül okşayan dost, ey niyâzı olmayan muhtaç! Bu resmin düşmanı çoktur ve bu mânânın dâvâcısı sayısızdır. Akıl silsilesinde edepsiz bir güruh vardır ki, riyâkarlık, hîle ve lâkaytsızlık unvanla-rıdır. Olmaya ki bu resmi alalar ve kıralar. Resmi idrâk hazinedârı-na ver, ona emânet mührünü vur. Ruh,

- Benim onu görmem zarûrîdir. Onu gizlemek akıldan uzaktır.

Aşk,

- Hayâl'e söyle, sûretini çıkarsın, ona bak.

Ruh, Aşk'ın fikrini beğendi. Hayâl'e, Hüsn'ün sûretini yapması-nı emretti. Resim yapıldıktan sonra, sefâ aynasını idrâk hazinedârı-na verdi ve üstüne emânet mührünü bastı. Bir müddet hayalin yap-tığı resme kanaat etti. Nihâyet hayâlin yaptığı sûretten usandı, arzu menziline bir kapı bulamadı. Dedi ki:

- Ey Aşk! Bana bir çâre bul ve beni hüsnün visal vâdisine sal.

Aşk,

- Yolda tehlike çoktur. Hüsn'ün menziline erişmek güçtür. Ruh,
- Meşakkate tahammülüm var. Sabırsızım, bana bir çâre bul.

Ruh, can ü gönülden talep ettiğinden Aşk'a da yol göstermek şart oldu. Her ikisi berâberce yola çıkmaya hazırlandılar. Mâşukluk çölü-ne girmeyi ve buradan Âşıklık ülkesine geçmeyi kararlaştırdılar.

Önce Mâşukluk çölüne ayak bastılar ve çok şaşırıldılar. Yolculuğun başlangıcında gâyet güzel bir yere vardılar. Burası billûrdan saf, ipek-ten yumuşaktı. Oraya âşıkların kanı dökülmüş ve toprağına karışmıştı. Letâfetle yeryüzünde meşhur olup adı "Nâzenin Ayakaltı" idi. Oradan geçip bir konağına vardılar ve bir durak gördüler. Burası yeri cıva gibi titriyordu. Vehim ayağı, yolcuları sarsmaya çalışıyordu. Burası, tamâ-mıyla ham gümüşten saf bir mahal olup adı, "Bacak" idi. Oradan da yola çıkıp zevk bineğine bindiler. Tamâmıyla dağlık bir yol gördüler. Orada sonsuz uçurumlar vardı. O dağın geçidinin sonunda kıldan ince bir yol gördüler. Vücudu ortada olmamakla berâber "Bel" sözünden başka ondan bir ad ve san da yoktu. Oradan "Karn" diye bilinen dal-galı bir suya vardılar. Orada "Göbek" diye tanınan bir girdap vardı. Oradan da geçip bir sahraya eriştiler. O sahrada hiç bir ot bitmemiş ve hiçbir canlıdan oraya toz konmamıştı. İskender, aynasını orada yapmış, Âd, İrem bağı oraya kurmuştu. Nurdan bir farkı yoktu. Bu sebeple de adı "Sine" diye meşhur olmuştu. Sonra başka bir konağına eriştiler. Oranın ahâlisinden bu civarda gâyet kuvvetli "Kol" adlı birisinin mev-cûdiyetini işittiler. Pençesine pençe vuramayıp, kolunun hakkından ge-lemediler. Tekrar yola çıkıp başka bir konağına koştular. Sineden daha güzel bir yer gördüler. Kadri daha fazla, mertebesi daha yüceydi. Gü-zelliği dolayısıyla Gerdan diye ün salmıştı. Orada bir müddet daha kal-dıktan sonra ayrıldılar. Yolda kan içen sitemkâr ve cefâcı zenciler gör-düler ki onlardan merhamet uzaktı ve onlar "Hâl ve Hat" (ben ve ayva tüyü) diye şöhret bulmuş birkaç cefâcıydı. Onlar, o iki serseriye gece baskınına uğrattılar. Ruh ve Aşk, helâk olmaya gönül verdiler, baş aşı-ğı bir kuyuya düştüler. O kuyunun gönül üzen bir yer olduğunu ve içinde yüz binlerce tutsak bulunduğunu gördüler. Kararsız gönüllerin karar ettiği bir yer olup adı Çene Çukuru idi. Bir müddet o kuyunun dibinde feryâd ü figân ettiler. Ansızın misk gibi ve kıvrım kıvrım, bük-lüm büküm bir ip gördüler ki âşüfte gönüllerin toplandığı bir ipti. O ipe çoğu kimse Zülf diyordu. Kendilerini o ipe bağladılar ve Çene Çu-kuru kuyusundan kurtulup saf ve tatlı, hazin gönüllere ferah bağışla-yan bir çeşmeye eriştiler. O çeşmenin nâzenîn feyzi Hızır'ın âb-ı hayâ-tından daha iyi olup adı can veren Dudak idi. Orada inci ile dolu bir kutu buldular. Kutunun adı Ağız, incileri Diş'ti. Kutuyu ele geçirdiler ama güzelliğinden başları döndüğünden kaybettiler. Oradan bir bağına geçtiler ve bir gül bahçesini makam ittihaz eylediler. Gülleri tamâmıyla dikensizdi ve adı "Yanak Bahçesi" idi. Bir zaman o bağda vakit geçirdi-ler. Oradan da başka bir konağına göçtüler. Neş'e ve letâfet kaynağı bir yer gördüler. Otları yeni yetişmiş, neş'eli ve ferah vericiydi. O yeri vas-feden buraya, "Binâgûş" (kulak memesi) demişti. Oradan da tehlikeler-le dolu, hileci adamlarla meskûn bir mesire mahalline vardılar. O kona-ğın adı "Şehlâ Göz"dü. Hükümdârı da "Katil

Gamze” idi. Oradan da başka bir yüce menzile geçtiler. Orada erbâb-ı sefânın ma’bedi ve ehl-i vefânın mihrâbı olan iki kemer gördüler. Burası güzellik vasıflarının di-bâcesi ve vuslat yakınlığının kâbe kavseniydi. Kalpleri çalan Hüsn’ün karargâhı olup adı “Ebrû” (kaş) idi. Oradan bir serhadde vardılar. Hoş bir makam gördüler. Burası, Çin âhûlarının otağı olan, “Alın” idi. Bir müddet de o vâdide gezindiler. Oradan da pek karanlık, yolları tehlikeli ve ince bir zulmet diyârına geçtiler. Orada yüz binlerce perîşan hayran kalmış ve perîşanlar, adına “Kâkûl” demişlerdi. Rûh’a o zulmetin da-yanıklılığı galebe etti. Aşk’tan bir tedbirde bulunmasını diledi. Aşk, onu zulmetin şiddetinden kurtardı. Boy çerağının aydınlığına erişti.

Ruh, “- Ey Aşk! Yanlış gösteriyorsun. Ey yol azıtmış, görüşlerin isâbetli değil. Bir müddettir serseri gibi gezindik durduk. Dediğin Hüsn’ün cilvegâhına varamadık.

Aşk, - “Ey gâfil ve mârifet lezzetinden nasipsiz. Her yer Hüsn’-ün cilvegâhı idi. O her yerde kendisini gösterdi. Fakat sende basîret olmadığın Hüsn nedir, ne bilirsin? Eğer onu bulmak dilerse sâ-fiyâne bir nazara sâhip olman gerektir. Kendini körlükten kurtar. Göz-lerine âşinâlık sürmesini çek. Mâşukluk ülkesinde o sürme bulunmaz. O incinin mâdeni âşıklık denizidir. Fakat bir kişinin, Mâşukluk ülke-sini aşmadıkça Âşıklık ülkesine geçmemesi şarttır” diye cevap verdi.

Sonunda Mâşukluk mülkünden geçtiler ve Âşıklık ülkesine yönel-diler. Önce Melâmet (ayıplama, kınama) bahçesine vardılar. Orada iş-tiyak gülünü ve firak yeşilliğini yetmiş ve yeşermiş gördüler. Oradan Belâ şehrine yöneldiler. “Mihnet” ve “Şiddet” ile tanış oldular. Oradan “Acz Çölü”ne ayak bastılar ve dizgini “Şeydâlık” (divânelik) eline ver-diler. Oradan da yürüyüp “Hicran” bucağını yurt tuttular. Kâh “Hay-ret”e arkadaş, kâh “Mahrûmiyet”e yoldaş oldular. Kâh “Nâle vü zâr” ile sırdaşlık ettiler, kâh gönül yakan “Ağlayış” ile dostlukta bulundular. “Karar ve tâkat” serhaddinden geçtiler. “İhânet” vâdisinde hayli dolaştılar. “Âşıklık” ülkesinde seyahatten ve âşıklık işini başa çıkardık-tan sonra önlerinde bir ülke göründü. Ruh, Aşk ile berâber o ülkeye yöneldi. Gördü ki orası “Beden Ülkesi”dir. “Hakîkatın burası benim yerim” dedi. Ancak Gönül şehrinin yıkılmış, havâs (duyu) askerini dağılmış olarak buldu. Sevdâ ateş tutuşturmuş, Ciğer ve dimağı yak-mış; Kan gözyaşıyla karışmış, iç ve dış harâretinden kaçmış, Safranın yüzü sararmış, Balgamin pazarı soğumuş. Vücudu diri tutanların hâli ahvâli kalmamış, tabiatların düzeni bitmiş. Zaaf kuvvetlenip Sıhhat’i zayıflatmış. Ruh, bu yüzden mustarip olup Aşk’a şöyle dedi:

- Ey benim evimi barkımı yıkan ve beni deli divâneler gibi gez-diren! Bana hep yalan vaatlerde bulundun, helâkime kastettin. Ne hileydi ki benimle oynadın ve beni yerimden yurdumdan uzaklaş-tırdın. Mâmur bir ülkem vardı ki rahat ve zevkle doluydu. Bir müd-det beni Mâşukluk yurdunda aldattın, oradan yüzüme bir kapı açtın. Bir müddet de beni Âşıklık ülkesinde garib ettin. Bana türlü türlü belâlar nasip eyledin. O memleketlerde de yüzümün suyunu döktün, beni tekrar ümitsiz bir hâlde vatanıma getirdin.

Vatan harâbeye dön-dü. Allah Allah, bu ne zulümdür? Senden bir durakta bin feryad!

Aşk, Rûh'un şikâyetini duyup onu, o musîbette takatsiz görünce,

- Ey Ruh, şikâyet kimden? Doğrusu şu ki, senin âfetin senden gayrısı değil. İdrâk hazinesindeki resmi getirt ve o resmin hakîka-tinden ibret al. Ruh, o resmin getirilmesini emretti. Mühürle mühür-lenmiş olarak getirdiler. Ruh, sefa aynasının mührünü açıp ona ba-kınca, onda zayıf bir beden ve bir yüz gördü:

- Ey Aşk! Bu sûret, o sûret değil. Bana bildir; o neydi, bu ne? Aşk,

- Ey Ruh! Bu levh, sefâ aynasıdır. Nazar ehline yansımaları gös-terir. Onda gördüğün ilk sûret de sendin, şimdi gördüğün de sen-sin. Önce ona baktığın zaman gâfildin, kendini tanımadın, kendi ar-zuna koşuyordun, nihâyet kendine eriştin. Âşıklığa mahzar da sen-sin, ma'sukluğa zîver de sen. Mârifet âşinâlık sürmesindedir. Bu menzilin yakınlığı da dünyâdan alâkayı kesmektedir.

Ruh, âşinâlık sürmesini gözüne çekince vücut aynası olmaksızın öyle bir güzel gördü ki, sûret ve mânâyâ bî-niyaz, Rûh-ı kudsle demsâz, vahdet halvetinde oturmuş, kapıyı kesret yüzüne kapat-mıştı. Ne Aklın ona bir bakışı vardı, ne hisler ve tabiatlar ona sığına-bilirdi. Ne Hüsn'ün ona bir nazı vardı, ne onun Aşk'a bir niyâzı... Ruh, o makâma erişince Ceberut ve Lâhut âlemlerinin alâmetlerini gördü. Aslî menzile ulaştı. Şâkilerin şerrinden kurtuldu. İşin sonun-da kendini buldu. Mâşukluk ve âşıklık, o halvetten dışarıda kaldı.

Türk vakıf medeniyeti üzerine düşünceler

Yunus Emre Tansü*

Târih boyunca Türkler, savaşı yetenekleri, yeni çevrelere kolay intibakları, diyar diyar gezmeleri, fethettikleri yerlerde irili ufaklı devlet ve idâreler teşek-kül ettirmeleri, entegrasyonu mükemmel sağlamaları ile tebâruz etmişlerdir. Bunun yanında bozkır kültürü ile şehirli kültürü, göçebe-likle ve yerleşik hayâtı, hayvan besiciliği ile ziraatı çok iyi bir şekil-de sentezleyebilmişlerdir. XI. yüzyılda Oğuz Türklerinin yurdu olan ve hâlâ üzerinde yaşadığımız anavatanımız olan Anadolu, yüzyıllar boyunca çeşitli kültür ve medeniyetlerin çakışma, çatışma ve uzlaşma noktası olmuştur. Anadolu, baştan başa târihî geçmişi olan sosyal kurumlarla donatılmış ve bu şekilde değişmez bir Türk-İslâm damgası Anadolu'ya kazınmıştır.

Türk sosyal hayâtının en önemli unsurlarından birisi olan yardımlaşma ve ihtiyacı olanın ihtiyacını giderme hasleti, İslam dîninin temel unsuru olan komşusu açken tok uyumama prensibi birleştiği zaman, İslâm medeniyetinin en önemli neticelerinden biri olan vakıf kültürünün, Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı devirlerinde bir vakıf medeniyetinin oluşturulmasına yol açmıştır. İslâm dînini sâdece şeklen değil, gönülden benimseyen Türk Milleti, bu dînin özü olan yardımlaşma ve ihtiyaç giderme kurumlarının en önemlisi olan va-kıf müessesesini, bir hayat tarzına dönüştürmüştür.

Vakıfların kuruluş sebebi, senetlerinde yazıldığı gibi toplumun bir ihtiyacının karşılanması yoluyla Allah'ın rızasını kazanmaktır. Böylece kişi, fazla malını Allah için cemiyete vakfederek, sosyal her-hangi bir meselenin hallini sağlamaktadır. Vakfeden sâyesinde hal-ledilen bu sosyal mesele, toplumdaki zengin-fakir eşitsizliğini gi-dermektedir. Bu eşitsizliğin giderilmesi, mal ve zenginliğe sâhip olanın, bu artı malının nemâsını kendi şahsî zevki için ihtisamla tü-ketmek yerine, aynı cemiyet içindeki ihtiyaç sâhiplerinin yarasına merhem olacak vakıflar kurmak sûretiyle sosyal dengeyi sağlaması yoluyla gerçekleşmektedir.

Bu düşüncelerin hiçbirini çağdaş normlarla anlamak mümkün değildir. Zira ölçüsüz zenginleşmenin ve köşe dönmenin her türlü yolunun mubah sayıldığı çağdaş dünyamızda, kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez ve almadan vermek Allaha mahsustur prensiple-riyle yaşayan toplumlarda,

* Y.Doç.Dr. Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Târih Bölümü Öğretim Üyesi.

hiçbir karşılık beklemeden bir şey ver-menin faziletinin anlaşılması imkânsızdır. Çünkü günümüzün ser-best piyasa ekonomisine dayalı post-kapitalist toplumunun temeli, az ver, çok al düsturuna dayanmaktadır. Maksimum kâr edebilece-ğin şeye yatırım yap prensibi ile vakıf kavramının yüklendiği mânâ-nın uzlaşması mümkün değildir.

Vakıf müessesesi, rızâ kavramı ile uhrevî bir nitelik taşımakta-dır. Zira rızâsı istenilen İslam inancına göre Allah'tır. Ancak vakıf müessesesi, bir gerçeğin altını özenle çizmektedir. Allah'ın rızâsını kazanabilmek için öncelikle insanın rızâsını ve hoşnutluğunu ka-zanmak gerekmektedir. Böylece vakıf, İslâm dîninin insana hizmet-tin Allah'a ulaşmak için en geçerli yol olduğu kuralını ortaya koy-maktadır. Bu yüzden vakıf kurumunu anlamak çok kolay değildir. Vakıf müessesesinde insanın rızâsı ile Allah'ın rızâsı bütünleşmek-te, böylece İslam dînini sâdece dînî akidelerin ötesinde, günlük ha-yâtın, insan ilişkilerinin ve ekonominin mihenk noktasına yerleştir-mektedir.

Vakıf müessesesinde rızâya giden yol hizmetten geçmektedir. Ancak hizmet eden rızâyı kazanmaktadır. Vakfın amacı Allah'ın rı-zâsını kazanmak için Allah'a hizmet etmektir. Allah'a hizmet etmek için, öncelikle O'nun yarattıklarına hizmet etmek gerekmektedir. Böylece hizmet tam mânâsıyla yapılmış olunacaktır. Burada dikkat çekici nokta, hizmetin sâdece insanla yetinmemesidir. Yarattılmış kavramı, çok daha geniş bir anlam taşımaktadır. Bu kategorinin içinde insanın yanında, hayvan ve bitkiler de bulunmaktadır. Hay-vanların bakılması, korunması, tedâvisi ve yetiştirilmesi ile bitkile-rin yetiştirilmesi ve korunması için vakıfların teşekkül ettirilmesinin temelinde yatan düşünce budur.

Hizmetin amacı rızâdır. Ancak hizmeti yapabilmek için maddî durumun da iyi olması, yâni zenginlik gerekmektedir. Zenginliği edinen kişilerden, cemiyet merhamet beklemektedir. Yâni zenginlik ile merhamet arasında sıkı bir bağ vardır. Yüzyıllar boyunca İslâm bilginleri, zenginlerin merhametli olmalarını öğütlemişlerdir. Ancak merhamet sâhibi olan zengin, rızâyı kazanmak için hizmet etmekte-dir. Türk toplumunda da, merhamet sâhibi olmayan zenginler kı-nanmış ve merhamet etmeleri için uyarılmışlardır. Zenginin cömer-di makbuldür.

Hizmet edebilmek ve bu şekilde rızâ kazanmak için, her zaman da zengin olmak şart değildir. İslam târihi boyunca birçok kişi, be-denen çalışarak, kitaplar yazarak, sanatlarını icrâ ederek de emekle-rini hizmet olarak sunmuşlardır. Bu şekilde amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardır. Emek sunumu yoluyla hizmet, vakıf müessesesinde çok yaygın olarak görülmektedir. Vakıflardaki görevliler, çalışmala-rının karşılığında vakfiyedeki hükümlere göre belli bir ücret almak-tadırlar. Ancak vakıf görevlileri dışında, vakıflarda gönüllü olarak çalışan ve böylece emeğini vakfedenler de bulunmaktadır. Bu gö-nüllüler, bilâ bedel çalışmak sûretiyle hizmet ederek rızâya mahzar olmak için gayret sarf etmektedirler. Bu yolla halka hizmet Hakk'a hizmettir" düşüncesini gerçekleştirmektedirler.

Târih boyunca Türk kültürü normları içinde imece, yardımlaş-ma ve kubaşma kavramları ile açıklanan sosyal ihtiyaçların toplum-ca birlikte giderilmesi düşüncesi, İslâm sonrası vakıf müessesesi ile tamamlanmıştır. Bu özelliği ile vakıf, sâdece İslâmî bir kurum olma-nın ötesinde bir Türk-İslâm müessesesi hâline gelmiştir. İslâm târi-hinde rastlanan vakıf kavramının en yaygın kullanıldığı ve görüldü-ğü yerlerin Türk-İslâm devletleri, bilhassa da Anadolu ve Rumeli ağırlıklı olmak üzere Selçuklu ve Osmanlı devletleri olması bu se-beplerden dolayı tesâdüf değildir. Vakıf, kendisinde eski Türk ör-fünün yardımlaşma düşüncesi ile İslâm dîninin yardımlaşma dü-şüncesini sentezlemiştir. Bu sentez, Anadolu'da ve Rumeli'de bir Türk Vakıf Medeniyeti'nin teşekkülünü sağlamıştır.

Türk Vakıf Medeniyeti, Anadolu ve Rumeli'yi baştan başa vakıf niteliğinde câmiler, mescitler, medreseler, sıbyan mektepleri, aş ev-leri, imârethâneler, bedestenler, dârüşşifâlar, bîmarhâne, dârülace-zeler, çeşmeler, hanlar, hamamlar, ribatlar, tekkeler, zâviyeler, tür-beler ve külliyeler ile donatmış, Anadolu ve Rumeli'nin en büyük şehirlerinden en ücrâ köylerine kadar Türk ve İslâm kimliğini vur-muştur.

Bu kimlik öylesine derindir ki, iki dünya savaşı, isyanlar, ba-ğimsızlık mücâdeleleri ve yerel savaşlar dahi Rumeli'den bu kimliği söküp atamamıştır. Vakıf müesseseleri, baştan başa donattığı Ana-dolu'nun her yerinde Türk-İslâm kimliğini, başka amaçlarla Anado-lu üzerinde emeli bulunanlara durmadan hatırlatmaktadır. Bu yö-nüyle vakıf müessesesi, Türkiye'nin Türk Milletinin yaşadığı Türk ülkesi olduğunu, Büyük Atatürk'ün veciz bir şekilde Gençliğe Hi-tâbesi'nde ifade ettiği prensip ve ideallerin canlı birer delilidir.

Hoca Kânûnî Mehmet Bey (1859-1927)

Av. Cemil Altınbilek

Hâfiz Ahmet Mükerrer Akıncı'nın* mûsî-kîde hocası olan Kânûnî Mehmet Bey, 1859'da İstanbul Beykoz'da doğmuştur. Bu sebeple Beykozlu Kânû-nî Mehmet Bey nâmı ile de anılır. Mûsikînin yanı sıra edebiyat bilgi-sinin ileri derecede bulunduğu, Arapça ve Farsça bildiği, tasavvufa vâkîf ve Melâmî meşrep olduğu nakledilir.

Osmanlı Sarayında pâdişâhın devlet işlerini yürütmesiyle vâzi-feli dâirelerden oluşan ve aynı zamanda ileride devlet işlerinde yer alacak kimselerin yetişmesini sağlayan ve beş asır boyunca devam etmiş bir saray üniversitesi hüviyetindeki, Enderun-ı Hümâyunda yetişmiştir.

Bilâhare ikinci Mahmud'dan sonra Mehterhâne yerine kurulan saray orkestrası ve saz heyeti olarak faaliyet gösteren Mızıkay-ı Hü-mayun'a geçmiş ve Enderun incesaz şefi olmuştur.

Kânun sazından başka ud da çaldığı bilinen Mehmet Bey'in, mûsikîde hocası; devrinin önemli mûsikîşinaslarından, Medenî Aziz Efendi, İsmâil Hakkı Bey ve Tanbûrî Ali Efendi'nin de hocası olan, Latif Ağa'dır.

Çok iyi bir kânun icrâcısı olduğu bilinen Mehmet Bey'in kânun sazında hocası ise, Mızıkay-ı Hümayun'da kolağası rütbesiyle kânun hocalığı yapan, kânûnî Edhem Efendi'dir.

Kânûnî Mehmet Bey'in, iyi bir kânun icrâcısı ve günümüze birçok eseri ulaşmış iyi bir bestekâr olmasının yanı sıra, mûsikîde hocalığı önemlidir. Zîra yirmi üç yıllık mûsikî hayâtına rağmen, ta-lebesi Ahmet Mükerrer Akıncı, hocası Kânûnî Mehmet Bey'i tanı-masıyla bilgisinin sıfıra düştüğünü ve Mehmet Bey'in talebesi olarak mûsikîye yeniden başladığını ifâde edip, on beş yıl onun rahle-i tedrisinde bulunup, cümle makâmâtı baştan sona birlikte tekml et-meleri de bunu göstermektedir.

Kânûnî Mehmet Bey'in mûsikî ilmine vukûfuna bir başka örnek de, onun notistliğidir. Mehmet Bey'in bu özelliği hakkında, “uçan kuşun kanat sesini yazardı” diye meşhur mesel yakıştırılmıştır. Bu yönü ile Mehmet Bey, pek çok eserin yazılarak günümüze ulaşması-nı sağlamış olup, kayda aldığı eserler “kütük” olarak tâbir edilen ve hocadan talebeye devredilen nota defterleri vâsıtası ile ve en orijinal hâliyle günümüze ulaşmıştır.

Mûsikî târihimizde, Mehmet Bey'in döneminde ve klasik mûsikîmizde nota kullanımı yaygın değildi. Klasik meşk sistemimizde eserler;

* Hoca Ahmet Mükerrer Akıncı'nın hayâtı, Kubbealtı Akademi Mecmuası 2006 Temmuz.

usul vurarak ve hoca ağzından terennüm edilen nağmelerin, talebeler tarafından tâkip ve tekrar edilerek, ezberlemesi sûretiyle geçilirdi. Her ne kadar bu klasik meşk sistemi öğrenilen eserlerin ta-lebe tarafından ezbere alınması ve vurulan usulün kontrolü ile de eserin unutulması ve bir kısmının kaçması önlense de, eserlerin asır-lar ötesinden, günümüze ulaşmasında yine de yeterli olamamış, ya-zılı kayda alınamamış pek çok klasik devir eseri kaybolup gitmiştir. Üstad Yahyâ Kemal'in, Itri şiirinde; "Kıskanıp gizlemiş kazâ ve kader / Belki binden ziyâde bestesini / Bize mirâsı kaldı yirmi eser" deyişi de bu zâiyatı ifâde etmektedir.

Eski sistemimizde meşk; bir "fem-i muhsin"den geçilir. Yâni iyi bir hoca ve hocanın ihsan eden bir anlayışla talebeyi yetiştirilmesi aranırdı. Bu yüzdendir ki, bir mûsiki meşki olarak başlayan hoca-ta-lebe münâsebeti, hayâtın her yönünü kavrayan bir yol arkadaşlığına dönüşür. Bâzen de mûsikî bir yana bırakılarak gönül dostluğu olarak devam ederdi. Önceleri koluna sazını takarak gelen öğrencilerin bir kısmı, bir müddet sonra, gerek sazın müşkülâtından, gerekse yeterli vakti ayıramamalarından dolayı, mûsikî meclisine satsız devam et-meye başlayıp, dinleyici muhibban içinde yer almaları gâyet normaldi.

Hoca Câhit Gözkan*, kendisine ben de yetiştirdim diyerek, hocası Ahmet Mûkerrem Akıncı ile birlikte son zamanlarında Hoca Meh-met Bey'in ziyâretine gittiklerinden bahseder, Mehmet Bey'in kânun sazını eski mandalsız hâli ile icrâ ettiğini, şu anda kânun sazının ke-narına sıralanmış, bemol-diyez gibi ara sesleri bulmada kullanılan yapma tırnak mandallarının bulunmadığını, bu ara sesleri parmak ucu-tırnak teması ile sağladığını anlatırdı.

Yine Hoca Câhit Gözkan'dan dinlediğimiz hâtıralar arasında; bir makâmıdan takım hâlinde eserler geçildiği esnâda, Hoca Kânûnî Mehmet Bey'in bir başka talebesi için başka bir makâmıda ezbere nota takımı yazabildiği ve yine, Enderun'da Hacı Ârif Bey'in genç mûsikîşinas Mehmet Bey'e "oğlum Mehmet şu eserim kaçmadan yazıver" demesiyle, pek çok eserin notaya alındığı ve kaybolmadan bu günlere geldiği, hocadan talebeye anlatılan nakiller içinde, bizim de kulağımıza kadar gelmiştir.

Maalesef, Hoca Kânûnî Mehmet Bey, yaşadığı devrin kargaşa-sından uzak kalamamış ve 1908 meşrûtiyet hareketi sırasında Mızı-kay-ı Hümayun'da, kıdemli yüzbaşı karşılığı olan, kolağası rütbe-sinde iken kadro hârici kalarak, en verimli olacağı bir devrede emekliye ayrılmıştır.

Bu dönemde tek edinebildiği evini satıp, ticâret yapmak istemiş ise de, bilmediği bu işte muvaffak olamamış, son günlerinde birkaç dost ve talebesinin desteğiyle geçinebilmiştir.

Bütün mûsikî veresesi gibi, kıymetli nota kütüğü de, talebesi Ahmet Mûkerrem akıncı ve onun talebesi Câhit Gözkan emânetinde günümüze ulaşmıştır.

Hoca Beykozlu Kânûnî Mehmet Bey'in birçok saz ve sözlü bes-tesi mevcuttur. Hatta bu gün icra edilmeyen, "tarâbengiz, dîlfürüz" gibi az

kararını müstakim olarak saz eserleri el yazısı notalarıyla günümüze ulaştırır. Meşklerimizde ise, dâima onun coşkulu ni-hâvent peşrevi ve hazin sûzidil saz semâisi geçilmektedir.

Mûsikî semâsında bir yıldız Selahattin İçli

Mehmet Nuri Yardım

Geçirdiği kalp rahatsızlığı sonrasında 14 Ekim 2006 tarihinde hayâtını kaybeden tanınmış bestekâr Prof. Dr. Selahattin İçli, geçen yıl mûsikî dünyâsı-nın yaşadığı en büyük kaybı. “Zeytin Gözlüm”, “Gül Açılsın Du-dağında Gülüver”, “Hüzün Zaman Zaman Deli Dalgalarla Gelir”, “Ayrılık Var Çıkan Falda” gibi eserlere imza atan ünlü bestekâr 83 yaşındaydı. Babasının mûsikî dünyâsının içinde olması münâsebe-tiyle zengin bir sanat muhîtinde büyüyen ve çok iyi yetişen Selahattin İçli 6 Ekim 1923’te İstanbul Beşiktaş’ta doğdu. Babası İbrâhim Bey, annesi Zekiye Hanım’dır. 1927 yılında babasının Susurluk Bo-rasit Mâdeni’nde görev almasıyla, ilkokulu Susurluk’ta, ortaokulu ve liseyi Balıkesir’de yatılı olarak okudu. 1949 yılında İstanbul Tıp Fakültesi’ni bitirdi; 1950-1953 yılları arasında İstanbul’da özel bir hastahânedede ve bir şirkette çalıştı. 1967 yılında Sosyal Sigortalar Ku-rumu İstanbul Hastahânesi’nde görev aldı. 1981 yılında bu hastahâ-nede Başhekim Yardımcılığı görevinden ayrılarak İstanbul Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuarı’nda öğretim görevlisi ve başkan yar-dımcısı oldu. Hizmetleri ve eserlerinden dolayı kendisine 1998 yılın-da “Devlet Sanatçısı” unvânı verildi.

Vefâtından yaklaşık on gün önceydi, vakfımızın iftarına dâvet etmek için aramıştım bestekârımızı. Biraz rahatsız olduğunu, katıla-mayacağını söylemiş, her zamanki nezâketiyle teşekkür etmişti. Selahattin İçli, bugün için hakikaten emsâli azalan İstanbul beyefendi-lerindendi. Hem büyük bir sanatkâr, hem de değerli bir hocaydı. İl-mini kıskanmayan, birikimini herkesle paylaşan, talebelerini mükte-sebâtıyla donatan gani gönüllü bir besteci-ydi. Üdî Selahattin İçli, so-yadı ile müsemmaydı, içliydi, duyguluydu. Çocukluğundan itibâ-ren kulağına üflenen Türk müziğinin nağmelerini ömrü boyunca candan duydu, yürekte duyurmaya çalıştı. İlk şarkısını 17 yaşında bestelemiştir. 83 yaşındaydı ama, hâlâ o ilk gençlik heyecânını taşı-yordu. Şerif İçli ve Selahattin Pınar’dan feyz almış tâlihli kullar-dandı.

“Bir Sabah Bakacaksın ki”, “Hüzün”, “Merhaba Ümid”, Zeytin Gözlüm”, “Bahara İndi Melekler”, “Ayrılık Var Çıkan Falda”, “Bir Seni Bir Gülü Öptüm” ve “Bir Destan Dolaşır”ın da aralarında bu-lunduğu 175 civarında beste üretmişti. Çeşitli ansiklopedi, gazete ve dergilerde makâle,

fıkra, araştırma ve eleştiri türlerinde 400'ün üzerinde yazı... İçli, "Devlet Sanatçısı" unvânını almıştı, ama o aynı zamanda milletin de sanatkârıydı. Müzik târihi ve müziğin insan ve ruh sağlığına etkileri üzerinde araştırmalar yapıyordu. İstanbul Teknik Üniversitesi Konservatuvarı'nda uzun yıllar çalışmış, hocalı-ğın hiçbir zaman bırakmamıştı.

O, Türkiye'nin son yarım asrında yetişmiş en önemli şarkı bestekârlarındandı. Geleneğin dışına çıkarken bile bu rûhu asla bozma-dan soyadına yarasır hassasiyetle kalıcı şarkılara imza attı. Gelenek-ten besleniyordu, ama geleceği de kucaklıyordu. Doğu müziğine vâkıftı, fakat batı müziğinden de çok iyi anlıyordu. Mûsikî semâmi-zin sevilen ve özlenen yıldızlarındandı. Sohbet ehli, zarif, kalender ve derviş meşrepli bir münevver...

Geçen yıl Tünel'deki Târık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Dâire Başkanlığı ta-rafından adına bir gece düzenlenmişti. Onu çok seven dostları ve talebeleri yalnız bırakmamış, salonda hazır bulunmuştu. Bestelediği şarkılar seslendirilmiş, Hoca da bâzı şarkılara eşlik etmişti. Nevzat Atlığ ile olan muhteşem sevgilerine o gece yakından şahit olmuş-tum. 63 yıla dayanan köklü bir dostlukları vardı. Ta öğrencilik yıllarından başlayan ve hiç eksilmeyen, aksine artan sağlam bir dostluk-tu bu. Elele tutuşarak sahneye çıkmış, kucaklaşmışlardı. Kıskaçlık-ların sıkça rastlandığı sanat dünyamızda ender tesâdüf edilen bir manzaraydı bu. Sonra o övgü dolu sözler, unutulmayan hâtıralar. Bu bir şükran toplantısıydı ve muhteşem bir şekilde geçmişti. Vel-hâsıl unutulmaz bir gece yaşamıştık. Selahattin Hoca, eserlerinin seslendirildiği programda utangaç, sevimli, mahcup ama hüzünlü yüz ifâdesiyle gönülleri fethetmişti. Selahattin içli ve Nevzat Atlığ, mûsikî dünyamızın bu ruh ikizi sanatkârları, zaman zaman Kubbe-altı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı'mıza da uğrarlardı. Bir çay sohbetinin ardından Yusuf Ömürlü hocamızı ziyârete giderlerdi. Zîra onlar, vefa duygusuna sâhip kadirbilir gönül adamlarıydı.

Mûsikî ilminin en ince teferruatına vâkıf olan ve müziğin diğer sanat dallarıyla da irtibatlı olduğuna inanan Selahattin İçli, özellikle mûsikî ve edebiyat arasında ciddî bir münâsebet olduğunu söylerdi. "Beste, edebiyat sanatı ile müzik sanatının evliliğidir. Beste icra edilirken dinleyici o anda edebî sanatın şiir zevkini de alabilmelidir." diyordu.

Büyük bestekârımız Selahattin İçli, milletimizin yetiştirdiği müstesnâ sanatkârlarımızdandı. Allah rahmet eylesin. Kabri nur, mekânı cennet olsun.

Okuduklarım-Gördüklerim Duyduklarım

Kemâl Y. Aren

Öz lüyorum. Şu uçsuz bucaksız dünyâda ben ne kadar garîbim!..
Garibim,

Çâresizim...

Seni her yanımda değil, her zerremde arıyorum!

Bulamasam bile hâtıralarına sığınıyor, eteklerinde bir zerre olup kendimi göstermeden nefes almaya çalışıyorum!..

Dün akşam bu minval üzere söylenip durdum. Hepsini buraya alıp sizleri de hüznümle daha fazla meşgul etmek istemiyorum.

Prof. Mehmet Demirci'nin *Ken'an Rifâi ve Çevresi*¹ adlı makâ-lesinin 'Sâmiha Ayverdi' başlıklı kısmını okurken göğsümde yum-ruk gibi bir tıkanma hissettim, ağlamak isteyip de ağlayamamak; bağırarak, feryâdetmek isteyip de sesin çıkmaması gibi bir hâl!.. Çâ-resiz, kaleme kâğıda sarıldım ve bu cümleler döküldü.

Prof. M. Demirci ilim adamı olduğu için, düşüncelerini akılcı çizgide işliyor. Diyor ki:

"Sâmiha Ayverdi, tevhid ve aşk eksenli tasavvufî düşünceyi temsil eden Mevlânâ, Şeyh Gâlib gibi şahsiyetlerin 20. asırdaki bir örneği sayılır.

O, tasavvufun teorisi ile uğraşmaz; uygulamaları, sonuçları ve yaşanmış örneklerine yer verir.

Eksiklik ve yanlışları dile getirirken bir yandan da yapıcı ve ümit verici olmaya özen gösterir Bunun bir neticesi olarak da tasav-vufî hayat konusunda mevcut konjoktürle zıtlaşmaya gitmeden reaksiyonların menfî gayretleri ile değil, aksiyonların yapıcı ve mü-essir çabalamaları ile gâyesini gerçekleştirmeye çalışmıştır."

Evet, o, öyle diyor, bense boynumu büküp, O'nsuzluğun hüznünü yaşıyorum.

Öz lüyorum...

Özlem sarmaşık olmuş, beni kısıkvrak sarmış, kıvrandırıyor...

Arif Nihat Asya'nın sözlerini tekrarlayıp duruyorum:

"Kundak gibi sardın beni kısıkvrak edip;

Yerden göğe bende yol bulan sarmaşığım!"

"DÜNDEN BUGÜNE NE KALMIŞTIR?"² diye soruyorsun?

¹ "Ken'an Rifâi ve Çevresi" – Prof. Mehmet Demirci Düşünce Platformu. Sayı: 6

² "Dünden Bugüne Ne Kalmıştır?" Sâmiha Ayverdi. Kubbealtı Neşriyatı, Eylül 2006

Bilemem... Hesâbını yapıp bilançoğu çıkarmadım – çıkarmalıydım ama çıkarmadım.

Ne de var ki mahzunum, boynum bükük, içim yana yana sizi özledim!..

Başka bir şey bilemiyorum. Dün de bilemiyordum, bugün de bilemiyorum.

Kâinatın akli, ya da sarmaşığın hikâyesi:

Nurullah Ataç, bir yazısında: “İnsan evrenden yücedir. Çünkü evren onu ezer ama neden ezdiğini bilmez. İnsan ezilir ve neden ezildiğini bilir!” diyor. “Çünkü akıllıdır.”

Güzel de, bence bu tesbit yine de tam doğru değil!..

Zira, kâinâtı vücuda getiren yaratılmışların içinde sadece insanın değil diğerlerinin de –henüz ilmî ölçülerle ispatlanamamış olsa bile akılları olduğuna inanıyorum.

Şöyle ki,

Eğer akıldan maksat bilmek, öğrenmek, tekrarlamak... hassası ise, kesinlikle iddia ediyorum ki bu âlemde her bir mahlûkun, taşın, toprağın, suyun, havanın ve nebâtın ve dahi hayvanâtın, her birer-lerinin -fizikî ve biyolojik izahları yapılamamış olsa bile- kendilerine göre akılları var.

Hayvanları mevzu etmeyeceğim, çünkü onlarla ilgili, yüksek seviyede ciddi çalışmalar var ve hemen her gün yeni bir keşifle akıllı oldukları ispatlanıyor. Arılar, karıncalar, maymunlar, v.s. ha-yır ben bunlardan bahsetmeyeceğim.

Nebatlardan söz etmek istiyorum.

Onların da akılları var efendim. İlmî çalışmalar yapıyor.

Anlatacaklarım ilmî değil. Sadece yaşadığımız bir hâlden söz etmek istiyorum:

Bizim Fetih Cemiyeti'nin cümle kapısının iç tarafında bir sarma-şık kök salıp büyümüş. Biz, yâni cemiyette çalışanlar, onu çok son-raları farkettilik. Hatta ben daha da geç farkına vardım, bizimle inat-laşmaya başladığı günlerde...

Efendim, hâdise şu:

Bu sarmaşık, cümle kapısının ön tarafındaki mermer levhaların üzerine doğru yapraklarını yaymaya başlamış. Yazıların üzerine doğru. Yazılar altın varakla yazılıdır. Sarmaşıkların da yaprakları-nın alt kısımları ve yeşil dallarının alt yüzleri yapışkandır. Zâten üzerinde bulunduğu ağaca ve duvara onlarla sarılır. Yanımdakilere, “çocuklar şunun yazıların üzerine gelen kısımlarını keselim, levhaları bo-zacak.” dedim. O uzantıları kestik. Tekrar uzandı. Bunun üzerine ben yanımdakilere şov yapar gibi, sarmaşığa bir tehdit savurdum: “Bak arkadaş, senin inadin bize sökmez, bu yazıların varaklanmasına çok masraf edildi, eğer kollarına hâkim olmaz da tekrar uzatırsan seni kökün-den sökerim, bilmiş ol!..” Ve, büyük bir hüküm verircesine: “Haddini bilen helâk olmaz. O da haddini bilecek!..” dedim.

Aradan bir zaman daha geçti, sarmaşık yazıların üzerine doğru yürümeye devam etti. Durumu farkettiğimizde hepimiz öfkelenedik.

Toplandık. Açık hava mahkemesi kurduk. Savcı olduk, hâkim ol-duk, karar verdik, sarmaşığı dipten keseceğiz. –Sökemedik. İlk ka-rar sökümdü ama, kök çok derinlerde imiş, gücümüz yetmedi. Kesi-mine... diye değişiklik yaptık. -Toprağa yakın bir yerden testere ile kırt kırt kestik. Oh be!..

“Nush ile uslanmayı etmeli takdir

Tekdir ile uslanmayanın hakkı kesilmektir.”

Ziyâ Paşa'nın ruhu şâd olsun. İyi ki bu beyti söylemiş. Bize destek oldu.

Ve,

Aradan bir hayli zaman daha geçti- her halde bir seneden fazla olmalı Sarmaşık kökten sürmüş, yine duvara sarılmış, üst taraftan duvarı aşmış, ama inanmıyacaksınız, bu defa yazılara doğru değil, tam aksi yöne doğru dallarını yürütmüş.

Hayretle, ibretle seyrettik..

Kim demiş tabiatın, ya da kâinatın akli yok diye?

Aklı var,

Çünkü,

Cezâdan mütenebbih oluyor!..

Ah Nurullah Ataç, bizi şu hâdisâtın ders almayı bilmeyen hali-mizle mi evrenden yüce ilân ediyorsun: Sağlıksız şehirleşmeler, sağ-lıksız beslenmeler, akıl ve ruh sağlığımızı tahrib eden fikir ve inanç-lar bizlerden hâsıl olmalı mı? Bütün bunlar bizim eserimiz değil mi? Sanki Rabbimiz, “Yiyin, için, kullanın ama israf etmeyin!” de-medi!..

Kâinatın akli var.

Ama,

İnsanın?..

Tavuk **anneler**, **helikopter** âileler'den misiniz?...

(Bu tâbirleri Hürriyet Gazetesi'nin 12.11.2006 târihli İ.K. eki'n-den aldım. Çocuk Eğitimi ile ilgili ve çok da önemli bulduğum için ana metinden de bâzı ifâdeleri aynen ve yorumsuz alıyorum. Yo-rum size ait.)

“Psikolog Şebnem Tezcanlı'ya göre “Tavuk Anne” aşırı koruma-cı anneler için kullanılıyor. Bu annelerin yetiştirdikleri çocuklar ilerleyen yaşlarında kendilerine güveni olmayan kişiler oluyorlar-mış. Bu anneler, çocuklarını kendilerine bağımlı kılmaktan çok mut-luluk duyuyorlarmış. Ama çocuk kendisini geliştiremiyor, özgüven eksikliği yaşıyor. Bu kendine güvensizlik sebebiyle gençlerin girişimciliği azalıyor hatta bir iş görüşmesine gidecek olsalar ane-le-rini yanlarında görmek istiyorlarmış.

Forbes Dergisi'nde yayınlanan bir araştırmada “çocuklarının çevresine dolanarak kollama görevi yapan aileler” için de **'helikopter âile'** tâbiri kullanılıyor. Bu âilelerin, çocuklarını ileri yaşlarda da yalnız bıraktıkları gözleniyor. ABD'de yetişkin, üniversite mezunu gençlerin hayâtlarına yön veren ve bundan çok mutluluk duyan âilelerin fazlalığı dikkat çekiyor. Bu anneler-babalar iş görüşmesine giden çocuklarına eşlik ediyor, randevularını ayarlıyor, değerlendirme sonuçlarını çocukları

adına takibediyor, bir nevi çocuklarının asistanlığını yapıyorlarmış. Bu aşırı müdahaleci ebeveynlere gençlerin neden izin verdiğini ise uzmanlar şöyle açıklıyorlarmış:

Milenyum çocukları olarak adlandırılan günümüz gençliği anne/babalarından ve tabiatıyla büyükanne/büyükbabalarından çok farklıdır. Hayatta birçok şeyin kendilerine hazır olarak sunulmasına alışmış- Bunu bir nevi tabî hak, olarak kabul ediyorlar- Bir sorunla karşılaştıklarında büyüklerini sorun çözücü olarak görüyorlar. Kendileri sorunlarını çözmek için uğraşmak, beklemek, vakit kaybetmek istemiyorlar.”

Ne dersiniz aziz anneler/babalar, size de mutluluk veriyorsa bu tarz çocuk yetiştirmeye devam edelim mi?..

Ali Atıf Hoca'nın not defteri'nden: “ayket” neymiş.*

“Çisil -yazarın kızı olmalı- gazete okurken kafasını kaldırdı, ‘Ayket yeni mi çıktı?’ diye sordu.

‘Efendim, efendim?’ dedim.

Çisil tekrarladı: ‘Ayket diyorum ayket, yeni mi çıktı?’

Yine bir şey anlamadım. Yanına gidip okuduğu şeye baktım. ‘Arçelik’in 300 icat çıkardık’, diyen reklamını okuyordu. Reklamın başlığında kocaman ‘İcat’ yazıyordu. ‘Yine anlamadım’, duygusu yaşarken birden jeton düştü: Çisil, İpod’dan (Aypod) yola çıkarak kocaman ‘İcat’ sözcüğünü (Ayket) diye okumuş ve Arçelik’in İpod benzeri bir müzik âleti çıkardığını algılamıştı.

Türkçe’nin düştüğü duruma bakın! Türkçe’ye acil (bunu nasıl okurdu Çisil merak etim. Neyse) müdahale şart! Çok âcil!

Yabancı sözcük kullanma savrukluğumuz cânım Türkçe’yi algılamamızı etkilemeye başladı. -Günaydın!- Neyin Türkçe, neyin İn-gilizce olduğu belli değil artık. Kafalar karışıkça karışıyor. Bu yeni nesil için büyük tehlike –Sabah şerifleriniz hayrolsun!.. Seneler var ki ‘dil elden giderse vatan da gider’ diye çırpınan Türkçe sevdâlılarının feryatlarına kulak tıkayanlar şu içler acısı manzara karşısında ne derler, ne yaparlar acaba?-

“Âcil bir şeyler yapmak şart! Çok âcil!..” diyor Ali Atıf Hoca!..

‘Basra harab olduktan sonra’ demeden düşünelim ve bir şeyler yapalım.